Elmaslar ve Değerli Taşlar

PATRICK VOILLOT

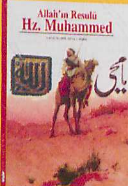
YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

GENEL KÜLTÜR DİZİSİ

ISBN 975-08-0136-9

ISBN 975-08-0135-0

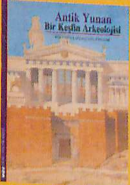
ISBN 975-08-0354-X

ISBN 975-08-0357-4

ISBN 975-08-0355-8

ISBN 975-08-0475-9

ISBN 975-08-0637-9

ISBN 975-08-0774-X

ISBN 975-08-0824-X

ISBN 975-08-0920-3

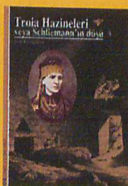
ISBN 975-08-0134-2

ISBN 975-08-0137-7

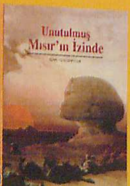
ISBN 975-08-0356-6

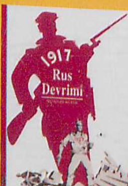
ISBN 975-08-0476-7

ISBN 975-08-0602-6

ISBN 975-08-0603-4

ISBN 975-08-0636-0

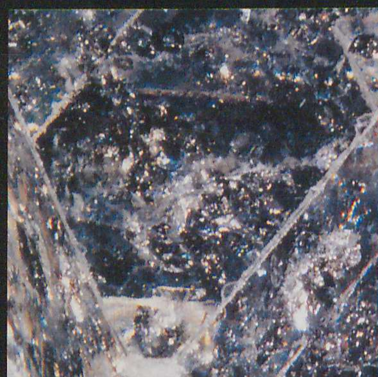
ISBN 975-08-0775-8

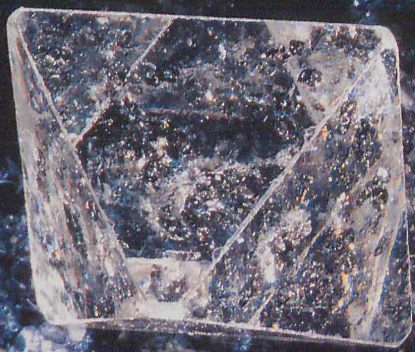
ISBN 975-08-0804-5

ISBN 975-08-0915-7

Regent elması

Mavi Logan safiri

Rosser Reeves Star yakutu

"Paranın icadından çok önce, değiş tokuş aracı olarak kullanılan değerli taşlar, her zaman kutsanmıştır. Bunun nedeni şüphesiz, değerleri, güzellikleri ve görkemlerinin dışında, bozulmaz görünmeleriydi. [...] Büyülü olmalıydılar, [...] ve böyle bir nesneyi elinde bulunduran kimse, o taştaki büyülü gücü açığa çıkarmalıydı."

Cornélia Parkinson
Taşların Büyüsü, 1991

BİRİNCİ BÖLÜM
DEĞERLİ TAŞLARIN GİZEMLİ KÖKENİ

Hayalden gerçeğe: solda, ölümcül bakışlı yılanlar tarafından korunan efsanevi Elmas Vadisi. Yanda, kalsit dolgusu üstünde, maden ocağından çıktığı haliyle görülen bir zümrüt.

beklemek gerekiyordu. Elmas, zümrüt, yakut ve safir, insanlık tarihi boyunca her zaman en değerli taşlar arasında görülmüyordu. İlkçağlarda turkuaz, lapis lazuli, ametist, kırmızı akik ve akik; Çin'de ve Kolomb öncesi Meksika'da yeşim taşı; Roma'da safir ve zümrüt ayrıcalıklı sayılıyordu, ancak elmas ve yakut bunların arasında yok denecek kadar azdı. Bu dört değerli taşın, özellikle Fransa'da, 29 Kasım 1968 tarihli bir kararname ile resmi olarak tasvir edilip tanınması 20. yüzyılda oldu.

Yakut ve incilerle süslenmiş denizkızı biçimindeki bu pandantif (yukarıda) Medici ailesinin prestijli koleksiyonuna aitti. Floransalı heykeltıraş Benvenuto Cellini'nin aktardığına göre, bu dönemde bir karat yakut, aynı ağırlıkta zümrüdün iki katı, elmasın ise sekiz katı değerindeydi.

Elmas veya nam-ı diğer "Yenilmez"

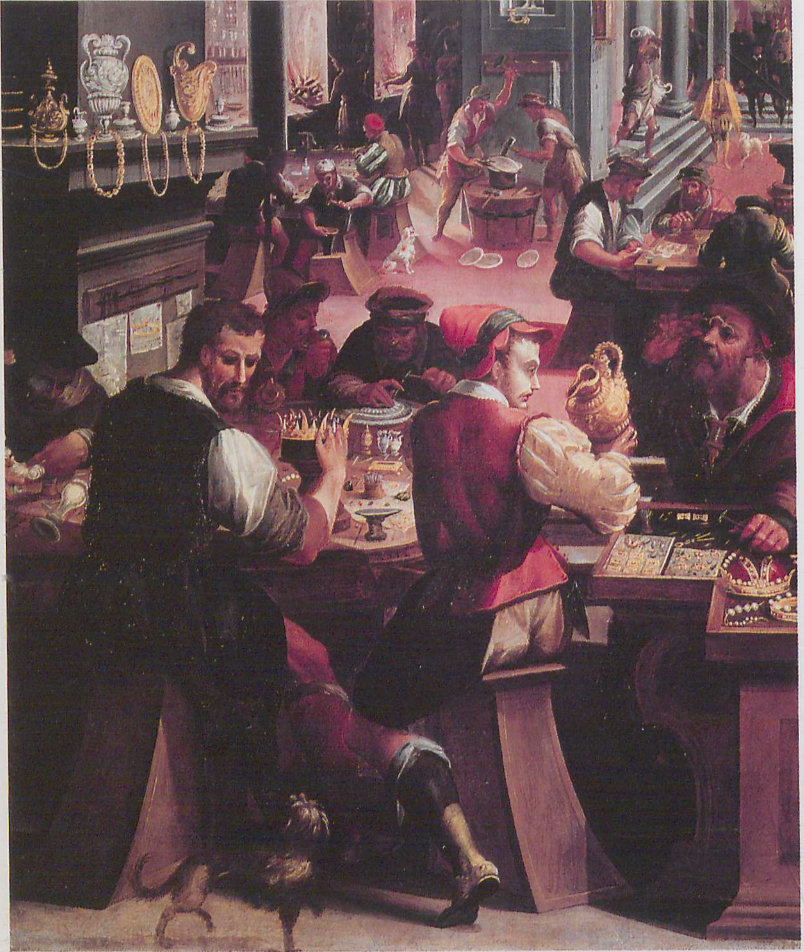
Elmas, her zaman değerli taşların başında gelmiyordu. İlk defa İS 1. yüzyılda, Yaşlı Plinius'un *Doğa Tarihi* adlı yapıtında elması tarif etmek için kullanılan *adamas*, "zapt edilemez" tabiriyle yer aldı. Plinius, elması dünyevi malların en değerlisi olarak görüyordu. Adını sertliğinden alan elmas, çekiç darbelerine ve ateşe dayanıklılığı nedeniyle İlkçağlardan beri maddesel özellikleri sayesinde biliniyordu. Öte yandan, ona bazı sempatik ve antipatik güçler atfedilmişti; bir tekenin kanında çözülebilme veya ateşin üstünde mıknatısın etkisini yok edebilme gibi.

İlkçağlarda insanlar, elması süs olarak kullanmıyordu; ara sıra Roma'da, ham haldeki oktaedr (sekiz fasetli) biçimiyle, yontulmaksızın çerçeveleniyordu. Her halükârda o kadar nadirdi ki, elmasla rekabet edebilecek yapay taşların üretimini açıklayan yayınlar bollaşınca, İmparator Diocletianus sinirlenmiş ve hepsinin yakılmasını emretmişti. Nadir olan şey pahalıydı ve öyle kalmalıydı.

Yalnızca Greko-romen dönemde ve Çin'deki

Günümüzde yarı değerli taş olarak kabul ettiğimiz birçok taş, eskiden çok daha değerli sayılırdı. Solda, Kolomb öncesi altın ve lapis lazuliden yapılmış bir kulak süsü.

zanaatkarlar, elması aşırı sertliği nedeniyle, demirden bir desteğe oturtarak kabartmalı taş oymak amacıyla kullanıyordu. İÖ 2. yüzyıla dayanan bu uygulama, aynı dönemde yazılmış bir Çin elyazmasında, elmas ucuyla yapılmış keskiden bahseden *Liezi*'de, yani "Lie Usta'nın Kitabı"nda karşımıza çıkar.

17. yüzyıla kadar, bazı medeniyetlerde daha da

Floransa'daki Vecchio Sarayı'ndan bir sahne, Medici ailesinin değerli taşlar konusundaki zevkini canlandırıyor (yukarıda, kuyumcunun atölyesi; sonraki sayfalarda, elmas madenlerinden hayali manzaralar).

uzun süre boyunca, elmasa arındırıcılık ve yenilmezlik, hatta kendiliğinden yeni elmaslar oluşturmak gibi güçler atfetmeyi de içeren sayısız batıl inanç var olmaya devam etmiştir. Elmasın sıkıntıyı giderdiğine, hayaletleri uzaklaştırdığına, katarakti iyileştirdiğine inanılıyordu. Arap halk tıbbında "kusursuzluk taşı" olan elmasın, bedensel ve ruhsal tüm hastalıkları iyileştirdiği kabul ediliyordu.

Elmas Vadisi efsanesi

Bazı taşların sahip olduğu sembolik değerler, sayısız masal ve efsanenin doğmasına yol açmıştır. İÖ 4. yüzyılda ortaya çıkan Elmas Vadisi efsanesi, yüzyıllar boyunca neredeyse hiç değişmeden tekrar ele alınmış ve birçok gerçekdışı mitolojinin ve tasvirin meydana çıkmasına önayak olmuştur. Bu efsaneye göre, Karadeniz'in kuzeyindeki İskitler'in çölünde, yırtıcı kartallar ve yılanlar tarafından korunan, müthiş elmasların bulunduğu derin ve erişilmez bir vadi vardır. Güçlü bir derebeyi, korku içindeki uşaklarını, bulunması imkânsız taşları aramaya gönderir. Uşaklar, elleri boş dönmemek ve

Marco Polo'nun *Il Milione* adlı kitabında (aşağıda, sağda), 1375 yılına ait bir atlasta (aşağıda) ve *Doğu Masalları*'nda (karşı sayfada) tasvir edilen efsanevi elmaslar.

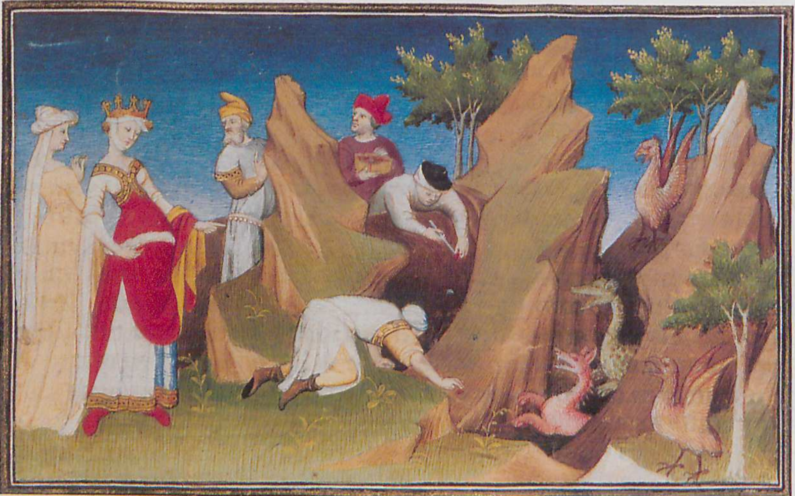

cezadan kurtulmak adına bir kurnazlık geliştirir. Birkaç koyunu öldürüp parçalayarak vadinin dibine atarlar. Tuzağın yerini bulan kartallar, taşlara takılan et parçalarını kapmak için çukura doğru atılır. Kralın adamlarına, yırtıcı kuşların yuvalarını yağmalayıp ganimeti krallığa götürmekten başka bir şey kalmaz.

Zümrüt veya simya taşı

Zümrüt, adını renginden alır *–esmeragdos* Yunancada "yeşil taş" anlamına gelir– ve kozmik enerjiyi, içsel mutluluğu ve gücü simgeler. Orta Amerika'da zümrüt bereket sembolüdür. Aztekler ona *quetzlitzli* adını vermiştir çünkü baharın yenilenmesinin sembolü olan uzun yeşil tüylü *quetzal* kuşuyla özdeşleştirilmiştir.

Elmas Vadisi efsanesi, yüzyıllar boyunca beyaz mücevher arayışının tehlikeli ününe katkıda bulundu. Elmas, bütün bu tehlikelere rağmen, aşırı nadirliğinin yanı sıra sihirli koruyucu güçleri yüzünden aranıyordu. Eski bir Hint yazması olan *Buddhabhatta*'da, üzerinde elmas taşıyan bir insanın, yılan, ateş, zehir, hastalık, hırsızlık, sel ve kötü ruhlar gibi tehlikelerden korunacağı garanti ediliyordu... Hintli tacirlerin, elmasın ilk önce bir tılsım olarak değer gördüğü Roma pazarını fethedebilmeleri, elmasın bu olağanüstü güçleri sayesinde olmuştur.

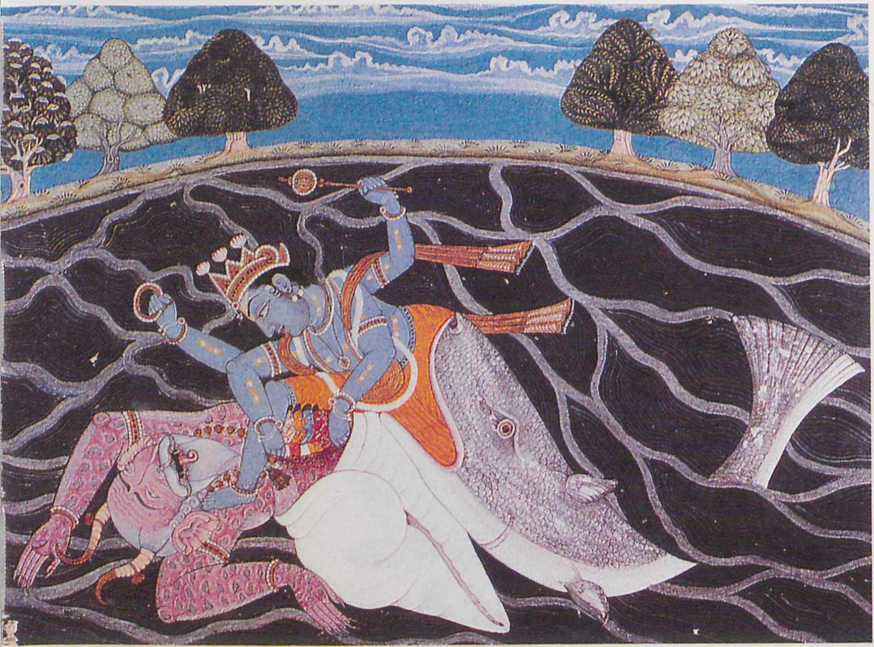
ve balıkçılar arasında ise, okyanusa benzetilen yeşil renginden ötürü, fırtınalardan koruyan en değerli tılsımlardan biridir.

Taş simgeciliğinde çoğu zaman fark edebileceğimiz gibi, pozitif özellikler uğursuz niteliklere dönüşüp aynen Ortaçağ'da kötü büyülerle yüklü zümrütün başına geldiği gibi riski ve tehlikeyi simgeleyebilir. Münih Katedrali'nde yer alan Aziz Georgios'un yere serdiği ejderha, zümrütten yontulmuştur.

Yakut veya "Tutkunun ateşi"

Yakut, adını Latincede *rubeus* olan kırmızı renginden, özellikle ateş elementinden alır ve atılganlığı, iyilikseverliği ve tanrısal aşkı simgeler. Hindular, yakutu en önemli taşlardan biri olarak saymış ve onu Sanskritçede *Ratna Raj*, yani "değerli taşların kraliçesi" olarak adlandırmıştır.

Peygamberin öğütleri, dünyevi zenginliklere önem vermeyi ve değerli mücevher kullanmayı yasaklasa da, Müslüman hükümdarlar değerli taşlara özel ilgi duymuştur. Halife Harun Reşid (786-803), cevahircisini özel koleksiyonuna dahil edilmek üzere taşlar alması için Sri Lanka'ya göreve gönderirdi. (Yukarıda, Hz. Muhammed, içinden dört ırmağın fışkırdığı zümrüt dallı ağacın başında).

VI. Philip Valois, *Le Lapidaire* adlı eserinde, yakutu taşların prensi olarak tanımlar. Petrarca ise Ortaçağ'da Fransa Kralı II. Jean'ın hiç çıkarmadığı, birkaç yakuttan oluşan bir şans yüzüğü olduğunu yazar. Prensler, yakutu aynı zamanda, saf kırmızıdan siyaha dönerek kehanetleri haber verme gibi bir geleceği bilme özelliği olduğu için takıyordu.

Bu inanışa İslam geleneğinde de rastlarız; Cebrail melek, İbrahim'in yakutunu Kabe'ye getirir. Gözlerden, kulaklardan ve bir dilden oluşan, insanların günahları yüzünden kararmış olan yakutun, Kıyamet Günü'nde en iyilerden yana şahitlik edeceğine inanılır. Bu yakut, İslam'ın kutsal taşıdır.

Yakut, aynı zamanda, taçlarının önüne İsa'nın ıstıraplarının ve kanının anısına kırmızı bir taş koymayı eksik etmeyen, Avrupa'nın güçlü adamlarının taçlı kafalarına her zaman sembolik olarak katkıda bulunmuştur. Taş, böylece kendini, ülkesinin ve

Bu resimde balık olarak temsil edilen Vişnu'nun göğsünde, geleneklerde mucizevi bir mücevher olarak betimlenen parlak bir yakut bulunur. O dönemde, kırmızı taşların hepsi çoğunlukla yakut olarak kabul ediliyordu, ancak taşları saptama tekniklerinin gelişmesiyle, bu taşların bazılarının başka bileşimlerden (spinel, lal taşı...) oluşan yarı değerli taşlar olduğu ortaya çıkmıştır.

halkının hizmetine sunan hükümdarın adağını simgeler. Aziz Wenceslas'a ait olduğu düşünülen (10. yüzyılda Bohemya kralı) taçtaki yakutun –çünkü yakut, azizin kafatasının bulunduğu mahfaza üzerindedir–, bilinen kaliteli taşlar arasında muhtemelen en büyük yakut olduğu sanılır. 39,5 x 36,5 x 14 mm boyutlarında, 250 karat ağırlığındadır. Lüksemburglu IV. Karl tarafından 1346'da ısmarlanan bu tacın üstünde, başka birçok değerli taşın yanı sıra IV. Karl'ın yetiştirildiği Fransa'ya hürmeten dört zambak çiçeği de bulunur.

Drakula ailesinin üyesi olan Voyvoda III. Vlad Tepeş'in sarığını süsleyen yakut

Safir veya "göksel taş"

Safir, ölümsüzlüğün ve iffetin sembolü olan mavi taştır. İnsanlığın tinsel değerlerinin taşı olan safir, her zaman öte dünyanın gizemini temsil etmiştir. Persler, dünyanın devasa bir safir üzerinde durduğuna, olağanüstü renginin bütün evrene yansıdığına inanırdı. Mısır ve Roma'da safir, adalet ve hakikat taşı olarak saygı görmüştü.

Kutsal topraklarda kurulan ilk Fransız protektorası şerefine Halife Harun Reşid tarafından İmparator Charlemagne'a takdim edilen tılsım, değerli taşlar ve incilerle süslü altın bir çerçeveye oturtulmuş, damla şekilli büyük bir safirden oluşur (yanda). Tarih, Charlemagne'ın 814 yılında mezarına götürdüğü pandantife, mucizeleri gerçekleştirme gücünü atfetmiştir. III. Otto, imparatorun şaşırtıcı biçimde korunmuş bedeninin bulunduğu mezarını açtırdığında bu inanç doğrulanmıştır. Aachen hazinesine katılan tılsım, daha sonra İmparatoriçe Joséphine de Beauharnais'ye sunulmuş, sonrasında İmparatoriçe Eugénie de Montijo'ya ait olmuştur. Eugénie, Birinci Dünya Savaşı'nda bombalanan katedralin tekrar inşa edilebilmesi için tılsımı Reims şehrine bağışlamıştır.

Katolik kilisesi, safiri Tanrı'nın ışığının yüce sembolü olarak seçmiş, piskopos ve kardinallere ise, onlara, kutsama ve yargılama otoritesini veren Göklerin gücünü hatırlamaları için sağ ellerinde bir safir taşımalarını tavsiye etmiştir. Bu gelenek, ilk olarak Papa III. Innocentius tarafından salık verilmiş, papazlığa atanma törenlerinde kendilerine safir bir yüzük verilen İngiliz psikoposlar arasında 14. yüzyıla kadar devam etmiştir.

Değerli taşların oluşumu

Gerçek birer sanat eseri olan değerli taşlar, toprağın iç kısımlarında binlerce yıl süren bir gebelik sürecinin meyvesidir. Bu değerli taşların oluşması için hayal edilemeyecek basınç ve dereceler gerekmiştir. En büyük ve en güzel taşlar için zaman, maddenin organize olmasına ve kristalleşmesine izin vermiştir.

Elmas, 1200 °C'nin üzerinde, dünya yüzeyinin 150 ila 200 kilometre altında, saf karbondan oluşan, dünyanın en eski minerallerinden biridir. Genellikle yanardağların

Aziz Wenceslas'ın tacı, 250 karatlık bir yakutla süslüdür. Karat (şimdiki haliyle 0,2 gram), değerli taşları tartmak için kullanılan ölçü birimidir.

lavlarıyla yüzeye çıkan elmas, kimberlitin (adını Güney Afrika'da ilk defa görüldüğü şehir olan Kimberley'den alan volkanik taş) içinde bulunur. Erozyon, onu ilk maden yatağından (yanardağlar) söker ve ikinci maden yatağına (nehir yatakları ve deniz dipleri) taşır.

Bazı tarihlemeler, dünyanın en büyük elması olan Cullinan elmasının 1,7 ila 1,6 milyar yıl olan yaşını belirlemeye yardımcı olmuştur. Yakın zamanlarda oluşan elmasların yaşları yetmiş milyon yıl civarındadır. Dünyaya düşen meteorların ortasında, özel bir kristalin yapıya sahip olan elmas izlerine rastlanmıştır.

Alüminyum oksitten meydana gelen safir ve yakut, tıpkı elmas gibi yer kabuğunda oluşur. Bununla birlikte, kristalleşme daha sığ bir derinlikte oluşur. Zümrüt ise, taşları yeşile boyayan kromun kaynağı olan, derinlerde

Yeni katılanlar, taşın içindeki inklüzyon parazitine "kırağı", "tüy", "buz" veya "kurbağa" adını verir. Çoğunlukla elmasın içinde istenmeden ortaya çıkar; "bahçede" olan bir elmasın kalitesini veya değerini her zaman değiştirmese de ışığın geçişini kalıcı olarak engelleyebilir. Altta, Kolombiya zümrüdünün içinde bir kristal inklüzyonu görülüyor.

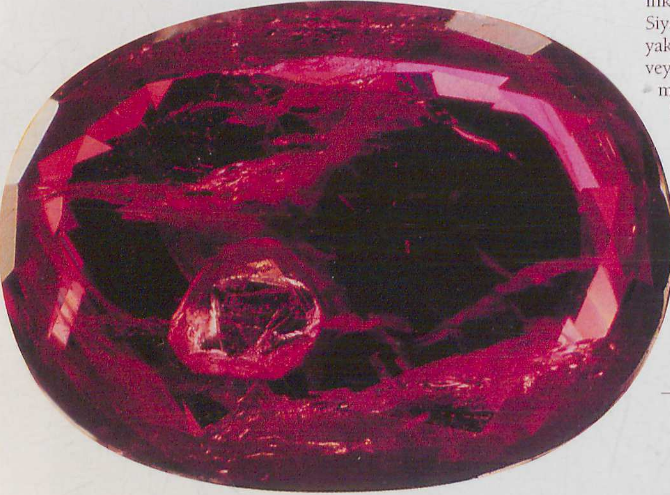
Kolombiyalı bir madencinin keşfedebileceği şekilde, dolgusunun içinde gömülü duran 400 karatlık bir zümrüt (yanda).

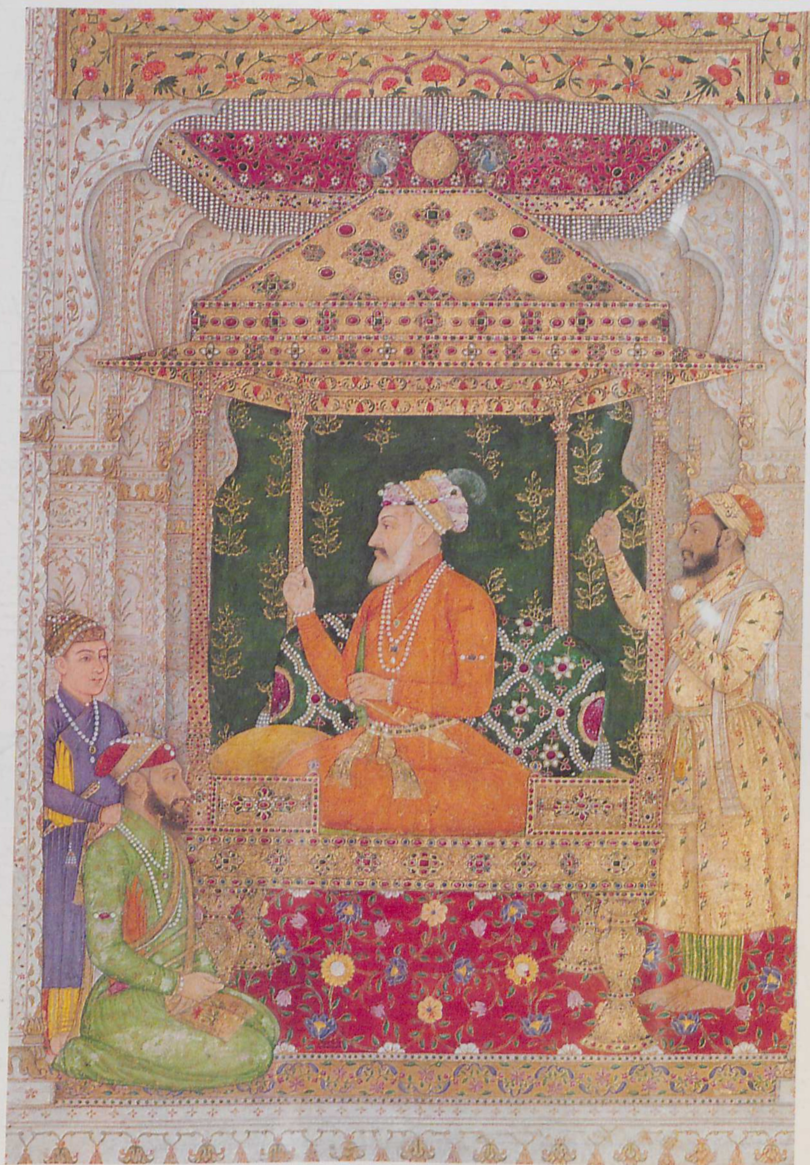
oluşan bazal taşların ve pegmatitlerin teması sayesinde oluşur. Brezilya'daki pegmatitler 490 ila 450 milyon yıl arasında değişen yaşlara sahiptir.

İnklüzyonlar

Değerli taşların büyük bir kısmının doğal kristal yapısında iyi kötü öneme sahip; çıplak gözle az çok görülebilen, katı, sıvı veya gaz halde, büyüteç veya mikroskopla açığa çıkan yabancı cisimler vardır. Birmanya yakutlarında, mikroskopla fark edilen, ipek kumaş dokumasını andıran, birbirine geçmiş rutil iğneleri vardır. Sri Lanka yakutlarında bulunan daha da ince rutil iğneleri, yakutla aynı aileye ait olan safirde de bulunur. Yakut, kırmızı rengini bileşimindeki krom oksitten alır.

Taşın değerini azaltmaktan uzak olan inklüzyonlar, bir anlamda taşın orijinalliğinin ve kökeninin işaretidir, çünkü bütün doğal inklüzyonlar belirlenmiş, listelenmiştir ve dört değerli taş için de neredeyse aynıdır. Her yakutun içi, kristalleşme geçmişini ve oluşumundaki jeolojik koşulları içerir. Yanda, içinde aşınmış bir kristal inklüzyonu bulunan, Siyam'da yontulmuş bir yakut. Mika, zirkon, sıvı veya diğer mikroskobik mineral inklüzyonları, bize taşın madeni ve coğrafi kökeni hakkında bilgi verir. "Tüy" kırağı denen sıvı inklüzyon, Birmanya safirinde yelpaze biçiminde, Sri Lanka safirinde ise "kelebek kanadı" biçimindedir.

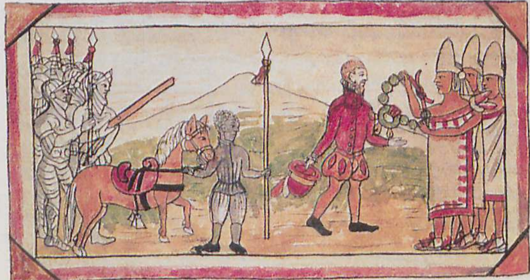

"Mücevher hazinesi şefinin elime bıraktığı ilk parça, bir tarafı çok yüksek olan, yuvarlak, pembe bir elmastı. [...] Onu hayranlıkla seyrettikten sonra masadaki üç elmasın yanında duran, armut şeklinde, çok güzel biçimli ve birinci kalite başka bir elmas gösterdi. Daha sonra, on iki elmaslı bir mücevheri ortaya çıkardı. Bütün bu taşlar en iyi cinsten, lekesiz ve iyi şekildeydi, bir insanın bulabileceği en güzel taşlardı."

Jean-Baptiste Tavernier, *Voyage des Indes*, 1681

İKİNCİ BÖLÜM
DEĞERLİ TAŞ ROTALARI

Aztek imparatoru II. Montezuma, Meksika fatihi Hernan Cortes'e zümrüt bir kolye takdim ediyor (sağda). Solda ise, Babür sarayında hüküm süren şatafatın sembolü olan saf altından, değerli taşlarla kakılmış Tavus Tahtı'nda oturan Şah Cihan.

"Kuh-i-Nur": efsanevi bir elmas

18. yüzyılda "Işık Dağı" adı verilen elmas –Londra Kalesi'nde zırhlı bir vitrinde korunmasına rağmen– İngiltere krallığındaki mücevherler arasında en büyük elmas değildir fakat efsanevi hikâyesi dolayısıyla muhtemelen tüm zamanların en ünlü elmasıdır.

Hindistan'da anlatıldığına göre, *Kuh-i-Nur* elması Yamuna nehrine bırakılmış bir çocuğun alnında bulunmuş ve bir fil seyisinin kızı, yeni doğan bebeği –ve taşı– saraya götürmüştür. Bu çocuk, Güneş Tanrısı Surya'nın oğlu Karna'dan başkası değildir. 600 karat ağırlığındaki taş, tanrı Şiva heykelinin üçüncü gözüne, yani aydınlanma gözüne takılır.

Malva'lı Rajah'a ait olan bu taştan, ilk defa 1304

yılında yazılmış bir tarih kitabında bahsedilmiştir. 1526 yılında Babür İmparatorluğu'nu kuran Babür'ün hazinesinde tekrar ortaya çıkana kadar, iki yüzyıl boyunca adı geçmemiştir.

Pers İmparatoru Şah Nadir, 1739 yılında Delhi'yi yağmalayana dek, iki yüzyıl boyunca Babürlüler'de kalmıştır. Muhteşem elmas, savaş ganimetleri arasında yoktur, çünkü savaşı kaybeden, onu sarığının kıvrımları arasına gizlemiştir. Nadir Şah, kurbanını büyük bir şölene davet etmiş ve barış işareti olarak düşmanıyla

İmparator Muhammed Şah, *Kuh-i-Nur* elmasının saklı olduğu sarığını vermeye kendisini mecbur eden İran Şahı Nadir ile karşı karşıya (yukarıda). Elmas daha sonra birçok hükümdarın elinden geçip, "Pencap Aslanı" Ranjit Singh'e gelmiş, o da iktidardan düştükten sonra elması İngilizlere bırakmıştır.

sarığını değiş tokuş etme geleneğini gerçekleştirerek zaferinin son servetini elde edebilmiştir. Söylendiğine göre, 1747 yılında öldürülmesinden sonra taşı miras alan oğlu, bu harika taştan vazgeçmektense işkenceyle ölmeyi tercih etmiştir. Elmas daha sonra Afganların ve (Pencap Krallığı'nda hüküm süren) Sihlerin eline geçmiş, en sonunda ise İngilizlerin 1849 yılında Lahor'a girişleri esnasında kaçırılmıştır.

Fransız Doğu Hindistan Şirketi kuruluşunun 250. yıldönümü şerefine Kraliçe Victoria'ya armağan edilen elmas, 1851 yılındaki Dünya Fuarı esnasında Kristal Saray'da Majesteleri'ne sunulmadan önce Medea gemisiyle –lüks tedbirlerle kuşatılmış bir seyahat sonunda– Londra'ya varmıştı. Hindistan'da yontulduğu haliyle oldukça donuk bir parlaklık saçan taş, kimsede heyecan yaratmamıştı. Kraliçe, Amsterdam'dan Coster elmas şirketinin ünlü elmas yontucusu Voorsanger'i getirtmiş, "Işık Dağı"nı tekrardan yontmasını istemişti. Taşın ağırlığını 186 karattan 108,93 karata düşüren

Kuh-i-Nur'un yontulması, karikatüristlere ilham veren, tarihi bir olaydı. Bu vesileyle bir buhar makinesi yerleştirilmişti. Prens Albert taşı kendi elleriyle makinenin üstüne koymuş, Wellington Dükü de makineyi çalıştırmıştı. Kraliçe Victoria, *Kuh-i-Nur*'un sergilendiği 1851'deki Dünya Fuarı'nın ilk günü için, "Hayatımın en güzel günü" demiştir. Yukarıda, VI. George'un karısı Kraliçe Elizabeth'in tacını süsleyen elmas görülüyor

yontma işlemi, taşa o zamandan beri azalmayan uluslararası bir şöhret kazandırmıştır.

Kimse *Kuh-i-Nur*'un keşfinin hangi koşullarda, hangi tarihte gerçekleştiğini veya ilk defa nerede yontulduğunu hiçbir zaman bilemeyecek. Bununla birlikte, 18. yüzyıla kadar dünya üzerinde elmas üreten tek ülke olan Hindistan'ın ortasındaki Bijapur madenlerinden çıkmış olması yüksek bir olasılıktır. Jean-Baptiste Tavernier'nin 17. yüzyılda Hindistan topraklarında maceraya atılıp elmas madenleri konusundaki ilk güvenilir bilgileri vermesine kadar, o topraklardaki elmas üretimi, Batılılar için büyük bir gizem olmaya devam etmiştir.

J.-B. Tavernier, Hindistan seyahatleri sırasında üç maden ocağını ziyaret etti; Raolkonda (Golkonda), Gani Colour (Kollur) ve Sulempur. Elmas işleme konusundaki ilk ciddi bilgiler onun sayesinde edinilmiştir.

Jean-Baptiste Tavernier'nin Hindistan yolculuğu rotası

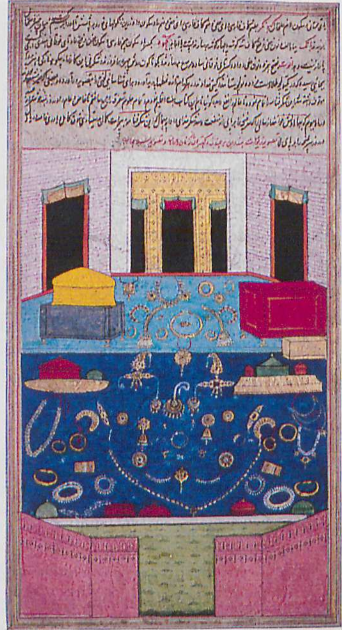
1605 yılında Paris'te doğan ve bir coğrafi harita satıcısının oğlu olan Jean-Baptiste Tavernier'nin inanılmaz bir kaderi olmuştur. 1631 ile 1668 yılları arasında Hindistan ve İran'a yaptığı altı yolculuk esnasında değerli taşlardan bir servet kazanmıştır. Olağanüstü miktarda değerli taş edinmenin yanı sıra –en pahalılarını XIV. Louis'ye satmıştı–, Uzakdoğu'ya ulaşmanın zor olduğu bir dönemde, Fransız sarayının resmi tüccarı olma gibi olağanüstü bir mevki edinmiştir.

Tavernier, Babür hazinelerini gözleriyle görmüş, Hindistan'ın güneyindeki Golkonda'nın efsanevi maden ocaklarında bulunmuş ve dikkate değer tasvirler yapmıştır. Vaktiyle Asya'nın en güzel değerli

taşlarının alınıp satıldığı, sultanların ve mihracelerin resmi konutu olarak kullanılan bu kaleden, günümüze sadece yıkıntılar kalmıştır. Tavernier sayesinde, prenslerin ve mihracelerin, maden ocağı ustaları üstünde hüküm sürdüğünü, en büyük elmasları kendilerine ayırdıklarını ve komşu krallıkların açgözlülüğünü uyandırmamak adına fazla sayıda maden ocağı açılmasını yasakladıklarını biliyoruz. 1678 yılında Golkonda Krallığı'nda çoğunluğu tesadüfen keşfedilmiş olan yirmi üç maden ocağı vardı: "Darı ekmek için toprağı kazan bir adamcağız, yaklaşık 25 karat ağırlığında ham bir elmas bulmuş. [...] Taşı, elmas ticareti yapan birine götürmüş. [...] Çok geçmeden haber tüm ülkede duyulmuş, parası olan köylerden bazıları da toprağı kazmaya başlamış. [...] 10 ila 40 karat ağırlığında, bazen de daha büyük taşlar bulunmuş; Mirgimola'nın Evrengzbi'ye hediye ettiği, yontulmadan önce 90 karat olan taş da bunlara dahildir."

Bazı kısıtlı tarihsel kaynaklar, 16. yüzyıldan itibaren topraktan çıkarma işleminin sadece alüvyonal ve nehirlerin getirdiği birikintilerle sınırlı olmadığını, hem yeraltında hem de yüzeydeki ana kaya tabakalarına kadar yayıldığını, bu yüzden kuyu ve galeri kazma ihtiyacı doğduğunu nakleder. Madenden taş çıkarma, bu dönemde kuşkusuz ilkel yöntemlerle yapılıyordu. En mantıklı varsayıma göre, 25 metre derinliğe varan kuyuları açmadan önce taş ocakları kazılıyordu. Bununla birlikte, görünen o ki insanlar maksimum 6 metre derinliğinde, birkaç metre çapı olan çukurlar kazmakla yetiniyordu. Tavernier'nin belirttiğine göre erkekler ağır işleri yapıyor, kadınlar ve bazen çocuklar da taşları ayıklıyordu. Elmaslar, çamurlu toprakla dolu çatlaklı kayalarda bulunurdu diye yazar Tavernier: "Erkekler bu toprağı kazıyor, kadınlar ve çocuklar toprağı önceden hazırlanmış bir yere taşıyor ve ıslanması için orada üstüne su atılıyor. Bu suyu akıttıktan

Ekber Şah'ın egemenliğindeki Hindistan'ın zenginliklerinin listelendiği envanterde, değerli taşlar ve mücevherler bulunuyor. Ekber Şah'ın 1556'da başlayan hükümdarlığı, diktirdiği yapılar ve hem sanat hem de zanaatın mükemmeliği sayesinde, Babür hanedanının politik

ve sanatsal açıdan ulaştığı zirve noktası olmuştur. Kraliyet saraylarında yeşim taşı, ahşap, sedef, altın ve değerli taşların işlendiği atölyeler işletiliyordu. O dönemde Hindistan, dünyadaki tek elmas üreticisi ülkeydi ve 18. yüzyıla kadar bu özelliğini korudu.

sonra aynı işlem, bütün toprak eriyerek kum haline gelene kadar tekrarlanıyor. Daha sonra kurumaya bırakılıyor ve toz haline gelmesi için sanki buğdaymış gibi elekten geçiriliyor; [...] işçilerin başında duran birilerinin eşliğinde elmaslar elle ayıklanıyor."

Değerli taşlar konusunda uzman ve çokdilli Tavernier, namuslu bir şöhretin keyfini sürüyordu. Bütün Avrupa'yı dolaşmış olan bu yorulmak bilmez gezgin, ünlü bir aracıydı; öyle ki, istisnai taşlar için kullandığı takas malı, çoğunlukla özel bir değeri olmayan, ancak Hintlilerin bayıldığı küçük İtalyan mücevherleriydi. Başarısını aynı zamanda, başını ihtişamlı ipeklere, bedenini pahalı kürklere sararak ortalarda gezinmekten çekinmeyip yeni bir kültürün içinde eriyebilmesine borçluydu.

Dolayısıyla 1669 yılının başında, altıncı seyahatinden döndükten sonra elindeki olağanüstü "av"ı satın alması için XIV. Louis'yi ikna etmekte hiç de zorlanmamıştı. Bu taşların arasında "*Mavi Tavernier*" adını verdiği ve Fransız sarayında uzun süre "*Büyük Mavi Elmas*" olarak adlandırılan, ham ağırlığı 112 karat olan inanılmaz güzellikte mavi bir elmas vardı. XIV. Louis elması sadece bir defa taktı, XV. Louis onu Madam du Barry'ye armağan etti. Elmas, XVI. Louis tarafından Marie Antoinette'e verildi ve Altın Post nişanına takılana dek onda kaldı. 1792'de Krallık Deposu soygununda çalınan elmas, 1830 yılında Londra'da ortaya çıktı ve taşa kendi adını veren banker Hope

Bu dönemde Fransız krallığı tarafından satın alınan değerli taşların çoğunluğu, Tavernier'nin seyahatleri aracılığıyla edinilmişti. Tavernier'nin eserinden alınan bu gravür, XIV. Louis'ye sattığı elmasları gösteriyor.

...x DIAMENS choisis entre tous ceux que le S.r I.B.Tauernier a Vendus
... a esté le 6.e Decembre 1668. ou il a fait Six Voyages par terre, Et en cette
...nier a rendus a l'Estat, Sa Majesté la honnoré de la Qualité de Noble.

Tous les autres Sont blans et net
et ont esté taillez aux Indes.
Les trois d'Embas Cottéz 1,2,3.
Sont Bruts.
II.Partie. fol

Büyüleyici parlak bir maviliğe sahip olan *Büyük Mavi Elmas* veya *Mavi Tavernier*, Tavernier tarafından Kollur madeninden satın alındı (solda, levhanın üzerinde). Tavernier, onu 1669 yılında XIV. Louis'ye 3 milyon lira karşılığında sattı. Elmas daha sonra tekrar yontuldu ve ağırlığı 67 karata düştü. Tuhaf maceralardan ve aralarında taşa şimdiki adını veren banker Hope'un da olduğu ünlü sahiplerden sonra, *Mavi Elmas* 1911 yılında Pierre Cartier tarafından, *Washington Post*'un sahibi Amerikalı milyarder Edward B. McLean'e 15 bin dolar karşılığında satıldı. Elmasın evrimini üç aşamada görebiliriz; orijinal halinden yontulmuş taşa ve en sonunda bir pandantife oturtulmuş haline.

tarafından satın alındı. Taşın seyahati devam etti. New Yorklu bir kuyumcunun kasasına girdi, sonra bir Rus prensine ve Sultan II. Abdülhamid'e ait oldu, en sonunda ise Amerikalı milyarder çift McLean'lerin eline geçti. Sırasıyla bütün sahiplerinin talihsiz, hatta trajik kaderleri olması, taşın uğursuz olduğu görüşünü

doğurdu. 1958 yılında taşın son alıcısı olan Amerikalı ünlü kuyumcu Harry Winston, elması Washington'daki Smithsonian Enstitüsü'ne bağışladı.

Oğlu yüzünden mahvolan ünlü Tavernier'ye gelince, bazılarına göre Hindistan'a gidip vahşi hayvanlar tarafından parçalandı; bazılarına göre ise, Moskova'da seksen yaşından fazla yaşadı ve eceliyle öldü.

Kleopatra'nın maden ocakları

Mısır firavun çağında, gizemli yerlerdeki zümrüt madenleri, birinci binden Yeni Dünya'nın keşfine kadar olan sürede, bilinen zümrütlerin çıktığı noktalar oldu. Bu efsanevi maden yatakları hakkındaki nadir kaynaklar, İÖ 1400 civarlarında I. Seti'nin doğudaki çöllere giderek altın ve zümrüt aradığını bize hatırlatır.

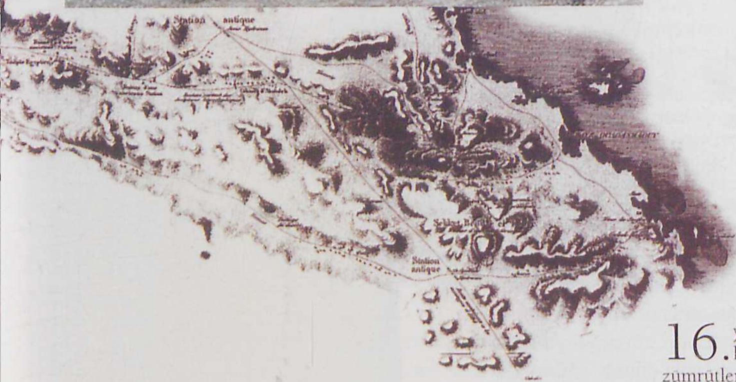
Fransız kâşif Frédéric Caillaud ilk defa 1830 yılında, Kızıldeniz boyunca bir çölsel alanda, Gebel Zabara Dağı yakınında, zümrüdü taşların en üstünü sayan Kraliçe Kleopatra'ya ait olduğu söylenen maden ocaklarının yerini belirledi.

Bu keşif, siyah mikanın kalbinde, içlerinde İÖ 1333'e uzanan aletlerin bulunduğu, 25 metre civarında kazılmış galerilerin ortaya çıkmasını sağladı. Hiçbir zaman istisnai zümrütlerin çıkarılmadığı bu maden ocakları, Greko-Romen dönemin yanı sıra Osmanlı hâkimiyeti esnasında ve bir daha kullanılmadığı 1740 yılına kadar yoğun bir faaliyet gösterdi. Bu yüzyılın başında maden ocaklarına eski görkemini kazandırmak adına bazı denemeler yapılmış, ancak hepsi başarısız olmuştur.

Artık sadece müzelerde bazı nadir parçaları kalmış olan Mısır zümrüdü, taşın özellikle görüş keskinliğini artırma gibi güçlere sahip olduğunu düşünen Romalılar arasında ve bütün Akdeniz dolaylarında oldukça pahalıya alınıp satılıyordu. Anlatıldığına göre, kabalığından ötürü "Korkunç" adıyla anılan Papa II. Julius'un papalık tacını süsleyen şatafatlı zümrüt, Mısır'dan gelmiştir. Gerçekte

Mısır kökenli, altına oturtulmuş iki kabartmalı taş ve iki adet zümrüt veya yeşil beril kristalinden oluşan bu küpeler, Roma dönemine uzanıyor (İS 3. yüzyıl). Sağda, İÖ 1. yüzyıldan kalma, Kleopatra'nın maden ocaklarından çıkarılmış bir zümrütle süslenmiş iki parmaklı yüzük.

Kleopatra'nın efsanevi maden ocaklarını keşfeden ilk Batılı olan Frédéric Caillaud, *Voyages à l'oasis de Thèbes (Teb Vahasına Seyahatler)* adlı eserinde, izlediği rotayı resmetmiştir. Bu harita, Nil Nehri ve Kızıldeniz arasında, zümrüt madenlerinin ve Sekket şehrinin bulunduğu çölde katettiği yolu gösterir.

16. yüzyıla kadar Mısır zümrütleri, en meşhur zümrütlerdi. Bununla birlikte antik takıların üzerindeki taşlar yüksek kalitede olmayıp, canlı yeşil renklerine rağmen genellikle inklüzyonluydu.

ise Kolombiya'dan gelmiş, Papa XIII. Gregorius'a armağan edilmiştir.

"Kraliçe Isabel" veya olağünüstü bir zümrüdün deniz altı destanı

Başlıca deniz yolları, değerli taş ticaretinin destanlarını anlatabilecek inanılmaz enkazlarla doludur. 1993 yılında, Doğu Amerika kıyısı açıklarında Victor Benilous önderliğindeki bir profesyonel dalgıç grubu, arkeolojik amaçlar doğrultusunda enkazları, özellikle de içlerinde en önemli olanlardan birini kurtarma planını başlattı. Arkeologlar,

bu batıkta bulunan seyir defterinde, 1756 yılında aynı sulardan geçen ve yangına yakalanan başka bir gemi hakkında tutulmuş raporlara rastladı.

Cape Canaveral ve Sebastian arasında, Florida kıyısından 12 deniz mili uzaklıkta ve iyice derinlerde, koloni dönemine ait üç adet İspanyol çapasına rastlandı. Dalgıçlar işe koyuldu ve bu binyılın sonundaki en güzel arkeolojik keşfi yapmış oldu. İlk önce, kaya kristalinden bir kafatası, 25 bin karat yontulmuş zümrüt, Kolomb öncesi dönemden altın merasim mücevherleri, 24.644 karat ağırlığında lehimlenmiş zümrüt kristalleri, 25.000 karat ağırlığında parlatılmış zümrütün yanı sıra, Aztek ve Maya kökenli, paha biçilemez değerde olağanüstü yüzlerce mücevher buldular.

Ancak hazinelerin de hazinesi, sonsuza dek kaybolduğu düşünülen, Hernan Cortes'e ait, nadir dikdörtgen biçimli, taşı tutan elden taşacak büyüklükte, 964 karatlık *Kraliçe Isabel* zümrüdüydü. Yeni Dünya'ya doğru yola çıktığı 1504 yılında ölen İspanya kraliçesinin adını zümrüde veren kişi, Meksika'yı fetheden fatihin ta kendisidir. Cortes bu taşı, Antiller ve Meksika seferlerinde ona eşlik eden ve ailesiyle birlikte orada yaşayan ikinci karısı dona Juana de Zuniga'ya düğün hediyesi olarak ayırmıştı. Cortes, karısı için büyük zümrütlerden yontulmuş şişeler ve bu olağanüstü zümrüdün de aralarında olduğu çok miktarda değerli obje biriktirmişti. İki yüzyıl sonra Zuniga ailesi soyundan gelenler, bu hazineleri İspanya'ya, yani yurduna geri göndermek üzere Florida sularında batan küçük bir yelkenli kiralamışlardır.

Victor Benilous tarafından keşfedilen hazinede koloni dönemine ait, üzerinde kabaşon kesimli 7 zümrüt olan, 7,9 x 4,9 cm boyutlarında altından bir haç (solda) ve sonsuza dek kaybolduğu düşünülen efsanevi zümrüt, ünlü *"Kraliçe Isabel"* vardı. Olağanüstü berraklığa sahip olan taşa, uzmanlar tarafından 116 milyon franktan fazla bir değer biçildi.

Diğer eşsiz zümrütler Cortes'e aitti. Birden çok şahit, Cortes'in boynunun etrafında Aztek İmparatoru II. Montezuma tarafından hediye edilen çiçek, kuş ve çıngırak şeklinde oyulmuş beş zümrütlü bir kolye taktığına tanıklık eder. Bu zümrütlerin, Meksika fatihinin Osmanlı

Meksika fatihleri tarafından yağmalanan yontulmamış zümrütler, kalyonlarla İspanyol sarayına doğru yola çıkmıştı. Bu değerli taşlar, çoğunlukla zümrüde büyük değer atfeden İnka tapınaklarından ve Kolombiya kralı Tanya'nın ele geçirilen hazinelerinden geliyordu. Zümrütlerin büyük bir kısmı, İspanyol hükümdarları ve soyluları arasında, her şeyin üstünde tuttukları altınla takas ediliyordu.

korsanlarıyla girdiği bir çatışma sonucunda, Cezayir açıklarında batan gemide kayboldukları sanılmaktadır.

Sömürgeciliğin başlangıcında Meksika fatihleri, Amerikan Kızılderili ev sahipleriyle takas yapıyorlardı. Bu yolla Cortes, Texcoco sarayını süsleyen, elden büyük, piramit şekilli bir zümrüde sahip olabilmişti. Yukarıda, solda, Aztek başkentinin düşmesinden sonra Meksika'ya giren Cortes.

Chivor ve Muzo, kızılderililerin ve Meksika fatihlerinin hayal ülkesi

Cortes, kızılderililere ait zümrütleri ele geçiren ilk Avrupalı değildi; ondan önce, Karayipler kıyısına, bugünkü Santa Marta'ya inen İspanyol kaşif Pedro Arias de Ávila, muhteşem zümrütler elde etmişti.

1555 yılında Kolombiya'da Rio Somondoco olarak anılan, günümüzde ise Chivor adıyla bilinen, Bogota'nın 150 kilometre kuzeyinde, And Dağları'nda yer alan bölgede bir maden yatağını işleyen ilk Avrupalı, Kaptan Pedro Fernandez de Valenzuela'ydı. Daha sonra, Chivor'un batısında bulunan bir vadide, Kolombiya'nın

başkentinin 100 kilometre doğusunda ve 800 metre yükseklikte efsanevi Muzo maden ocağı keşfedildi.

9 Ağustos 1564 tarihinde Juan de Penagos adlı bir İspanyol sömürgeci, tam da o mevkide Muzo yerlileriyle girdiği korkunç bir çatışmadan soluğu kesilerek

dörtnala kaçar. Atının aksadığını fark eden de Penagos, kendini tehlikeye atarak atını durdurur, toynaklarını kontrol eder ve bir toynağın ortasına saplanmış canlı yeşil renkte bir zümrüt bulur. Haber bütün bölgede sansasyon yaratır, atlının takip ettiği yol

Muzo ve Cajima Kızılderilileri, 16. yüzyılda İspanyollar'ın kontrolünde olan Kolombiya'daki maden ocaklarında, insanlık dışı koşullarda köle olarak çalıştırılıyordu. Yerin içinde galeriler açıldıkça, ışık kayboluyor, sıcak ve nemli hava seyrekleşiyordu. Bu şartlara çok az Kızılderili dayanabildi.

Kırılganlıkları dolayısıyla, ilk zümrütler hep kabaşon (bombeli), yuvarlak veya oval biçimde yontuluyordu. Taşa parlatılmış bir görünüm veren bu yumuşak yontma biçimi, sert köşeli veya eğik olarak kesilmiş, genellikle güzel bir saydamlığa sahip taşlara uygulanan "zümrüt kesim" terimine adını vermiştir. Solda, Kutsal Engizisyon'un işaretini taşıyan, İspanyol kuyumcuların eseri bir pandantif.

ters istikamette tekrar tekrar kat edilir. Her taşı tek tek kontrol eden köylüler, zümrüt dolu bir dağ yamacına varır.

Bu keşif onlar için müthiş görünmedi kuşkusuz çünkü burası, Meksika fatihlerinin gelmesinden çok önce, iki korkunç Kızılderili kabilesinin çarpıştığı yerdi: Maden yataklarını işleyen, olağanüstü büyüklükte bir zümrüde tapınan Muiskalar ve savaşmadıkları zamanlarda zümrüt ticareti yapan yamyam savaşçı Muzolar.

İspanyollar, köle yaptıkları Muzo ve Cajima yerlilerini, kavurucu, nemli ve nefes alması zor galerilerin içinde, korkunç şartlar altında çalıştırarak bu maden ocaklarından ve daha nicelerinden verim sağladı. Birçok yerli, bu koşullarda hayatını kaybetti. Üretim ise, daha önce görülmemiş bir randımana ulaşarak İspanya'ya ve tüm Avrupa'ya inanılmaz miktarlarda zümrüt gönderilmesini sağladı. Tüccarlar bütün bu taşları satabilmek için Osmanlı İmparatorluğu, İran ve Hindistan'da yeni müşteriler aramak zorunda kaldı.

Muzo maden ocaklarından çıkarılan, yağ damlası ve kelebek kanadı biçimlerinde, yoğun yeşil renkte 1486 adet zümrüt yüzünden *La Lechuga* adı verilen obje, dini sömürge kuyumculuğunun en önemli parçasıdır. Bogota'da 1700 - 1707 tarihleri arasında Cizvitler tarafından sanatçı Joseph Galaz'a sipariş edilen *La Lechuga*'nın üstünde bir Brezilya topazı, 62 Karayip incisi, 168 Hindistan ametisti, 28 Güney Amerika elması, 13 Sri Lanka yakutu ve bir Tayland safiri vardır.

Guatavita Lagünü'ndeki tuhaf tören

Chivor ve Muzo zümrüt ocaklarının yakınlarındaki Guatavita krater lagünü, ünlü Eldorado efsanesinin geçtiği yerdir. Her sene kabilenin, tanrılarına adaklar adadığı sırada, şeflerin vârislerinin ergenliğe geçiş törenlerinin yapıldığı yer orasıdır.

Müstakbel prens soyunur ve cildi yapışkan toprakla sıvandıktan sonra altın tozuyla kaplanırdı. Bir kayığa yerleştirilir ve ayaklarına altından ve zümrütten adaklar konurdu. Bir bayrak sallanarak herkes susturulur, vâris ve ona eşlik eden kabile reisleri tüm hazineleri suya atardı. Sevinçle kutlanan bu törenden sonra yeni reis, efendi ve prens olarak kabul edilirdi.

Fethin ilk zamanlarında Kastilya Krallığı'nın, gölü kurutmakta tereddüt etmediğini anlıyoruz. Dönemin tarihçilerinin aktardığına göre, işlem uzun yıllar sürdü ve verimli oldu, bölgedeki diğer tapınak lagünleri de sırayla aynı işlemden geçti.

Güvercin kanı: Mogok hazinesi

Neredeyse sadece ünlü Mogok maden ocaklarından çıkan Birmanya yakutlarında mevcut, dünyada tek olan bu harika kırmızı renk nüansını betimlemek için insanın, doğayla bir karşılaştırma bulması gerekmiştir. Bu madenden çıkan yakutlara paha biçilemez bir değer katan, canlı ve derin, çok saf bir kırmızıdır. Henüz öldürülmüş bir güvercinin burun deliklerinden akan ilk kan damlalarını andıran bu güvercin kanı kırmızısı rengine uygun olan benzetmeyi, İsviçreli seçkin bir değerli taş uzmanına borçluyuz.

17. yüzyılın ilk yarısında Hindistan'da hüküm süren Şah Cihan, ucundan armut şeklinde bir inci sarkan, yakutla süslü ağır bir kolye takıyor (aşağıda).

Kabaşon kesimli, aralarında bazılarının 10 karat ağırlığında olduğu yirmi yakut değerindeki kırmızı "Birmanyalı", İran Merkez Bankası'nda sergilenen kemerin tokasını süsleyen, dünyadaki sayılı koleksiyonlara ait en güzel mücevherlerden biridir.

On dört veya on beş yüzyıldır gezegendeki en güzel yakutları üreten, Mogok'taki "Yakut vadisi"nde, krallar maden ocaklarını işleyen kişilere, kendilerine en büyük taşları ayırmalarını zorunlu kılıp, en küçüklerini ise maaş olarak onlara bırakıyordu. İşçiler ufak tefek taşları maaş olarak alabilmek için en güzellerini kırmaya girişmiş ve bu dönemde Mogok'ta, büyük boyutlu yakut elde etme şansı oldukça azalmıştı.

Mogok vadisi (yukarıda) Birmanya'nın orta kesimindeki Mandalay'ın 200 kilometre kuzeyindedir. Aşağıda, yakutlarla süslenmiş yeşimden bir kapaklı şişe.

Büyük kraliyet mücevherleri "soygunu"

1792 sonbaharının güneşli bir gününde, nam salmış ünlü Fransız haydut Paul Miette, tanınmak veya yakalanmak konusunda en ufak bir endişe duymadan Fransa Kraliyet mücevherlerini hayranlıkla seyretmeye daldı. Bu mücevherlere, 1791 yılından beri Concorde Meydanı'ndaki Kraliyet depolarında güvenli bir sığınak bulunduğuna inanılıyordu.

Orada, saray hazinesinin en önemli parçaları saklanıyordu: nadir değerli taş koleksiyonları, mücevherler, büyük hükümdarlara ait zırhlar, halılar, mobilyalar, hepsi de paha biçilmez değere sahip eşyalar. Depoların güvenliği iyi organize edilmemişti ve çoğunlukla kayıt altında değildi. Kralın maiyetinde baş komiser olarak bulunan Thiery de Ville d'Avray, birkaç defa bu konuda

kaygılanmış, İçişleri Bakanı Jean-Marie Roland'ı uyarmıştı.

11 Eylül gecesi, saat 11'e gelirken, iki çete olay yerinde randevulaştı. Bir tanesinin başını Miette çekmekteydi, diğerininkini ise yakın arkadaşı olan Depeyron adlı biri. Elebaşları, Kraliyet Deposu'nun birinci katına tırmanıp bir pencerenin camlarını bir virtüöz ihtiyatlılığıyla keserken, kafadarları da Concorde Meydanı'na konuşlandı. İçerde, mücevherlerin bulunduğu vitrinleri kırarak ceplerini doldurdular. Ancak o gece, değerli taşlara veya mücevherlere oturtulmamış taşlara dokunmadılar.

İzleyen gecelerde, çeteler aynı kararlılıkla geri döndü. Mum ışığında, içinde birçok değerli taşın ve aralarında *Sancy* ve *De Guise* gibi ünlü elmasların yanı sıra, özellikle o dönemde çok nadir bulunan ve daha düşük değerde kırmızı bir taş olan ve "balas yakutu" olarak da bilinen ve yanlışlıkla spinel ile karıştırılan seksen iki orijinal Doğu yakutunun da bulunduğu sandığı zorlayarak açtılar. Sandığın içinde bulunan başka bir taş da, 24 karat ağırlığında, sertifika kâğıdında "geniş, lir biçimli, pembe renkli, içinde bir miktar buz ve hava kabarcığı, üstünde ise bir çentik bulunan, 22 ¾ karat ağırlığında, 25 bin lira değerinde büyük bir Doğu yakutu" olarak tanımlanan, hayli değerli bir yakuttu. Sonrasında yakutlardan bazıları, hırsızların ganimeti paylaştığı Seine nehri kıyılarında bulunmuştur.

Soygun esnasında büyük miktarda mücevher sonsuza dek kaybolmuştur, ancak şans eseri –ve tesadüfen– Miette ve yardımcıları, aralarında "Kral'ın kullandığı üçüncü taş" olan, dünyanın en güzel safirleri arasındaki *XIV. Louis'ye ait Büyük Safir*'in de bulunduğu bazılarını unutmuştur.

Mükemmel bir renge ve saflığa sahip olan

1792 yılında ünlü mücevher soygununun yer aldığı eski Kraliyet Deposu, günümüzde Paris'te Denizcilik Bakanlığı'nın binası olarak kullanılıyor.

Polonya kartalı (yukarıda) XIV. Louis'nin koleksiyonuna aitti. Ortadaki büyük taş, hiyasent olmasına rağmen, diğer 150 kırmızı taş, tabla kesimli yakuttur.

400 adet pırlantayla süslenmiş bu gümüş Kutsal Ruh nişanı, XV. Louis tarafından Bourbon-Parma ailesinin bir üyesine takdim edilmiştir. 7,50 karatlık bir elmas, bir güvercin vücudu oluşturur. 18. yüzyılın bu ileri kuyumculuk örneği, 1792 yılında çalınan orijinal haçın yerini doldurmaya yardımcı olur.

bu safir, "canlı, lekesiz, sekiz fasetli ve uzun biçimli, uçlara doğru rengi artan, güzel renkli bir Doğu safiri" olarak tasvir edilir. Museum'a gönderilmeden önce, Direktuvar savaşlarını finanse etmek için rehin verilmiştir. Taşı, Perret adlı bir tüccar, "Fransa'nın şanı için" ölçülemez enderliğe sahip bütün taşları alan Güneş Kral'a götürmüştür. Perret'nin kendisi de, taşı 6.800 livret karşılığında bir Alman prensinden satın almıştır. Safire bir dönem adını vermiş olan Romalı ünlü Ruspoli ailesi ise, taşı Venedikli tüccarlardan satın almıştır. Yanlış bir efsaneye göre, taşın geldiği yer, o dönemde en güzel renkli taşları üreten Bengal'dir.

Beş yüzü olan, 21,32 karat ağırlığındaki pembe *Hortensia* elması, 1678 yılında XIV. Louis'nin emri üzerine yontulmuştu.

Beau Sancy olarak anılan 35 karatlık armut kesimli pandantif elmas, Marie de Medicis'in 1610 yılında gerçekleşen taç giyme töreninde, tacının tepesini süslüyordu (solda). Kraliçe, elmasa 1604'te sahip olmuştu.

XV. Louis'nin taç giyme töreni 25 Ekim 1722 tarihinde Reims Katedrali'nde gerçekleşmişti. Kralın tacında, olağanüstü *Regent* ve *Sancy* elmaslarının yanı sıra 16 zümrüt, 16 safir, 16 yakut, 16 topaz, 230 inci ve 161 elmas bulunuyordu. Tören sona erdiğinde, taşların yerine taklitlerini taktırmış, sonrasında Saint-Denis manastırının hazinesine vasiyet olarak bırakmıştır.

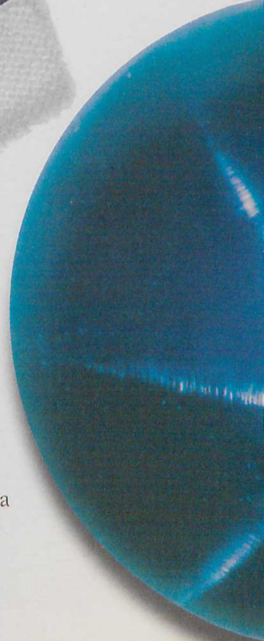
Marco Polo'nun safirleri: en iyi geçiş izinleri

12. yüzyılda Asya sınırlarına kadar seyahat eden Marco Polo, seyahatlerini yazdığı *Il Milione* adlı yapıtında, kartvizit yerine ve Moğol İmparatoru Kağan'ın sarayına giriş izni olarak kullanmak üzere yanında her zaman safir taşıdığından bahseder. Ezelden beri ölümsüz egemenliğin sembolü olan bu mavi taşlara çok düşkün olan Kubilay Han, Marco Polo'ya çok minnettar olmuş, onu gezgin büyükelçi ilan ederek taşlara "değerlerinin iki katı" para vermiştir.

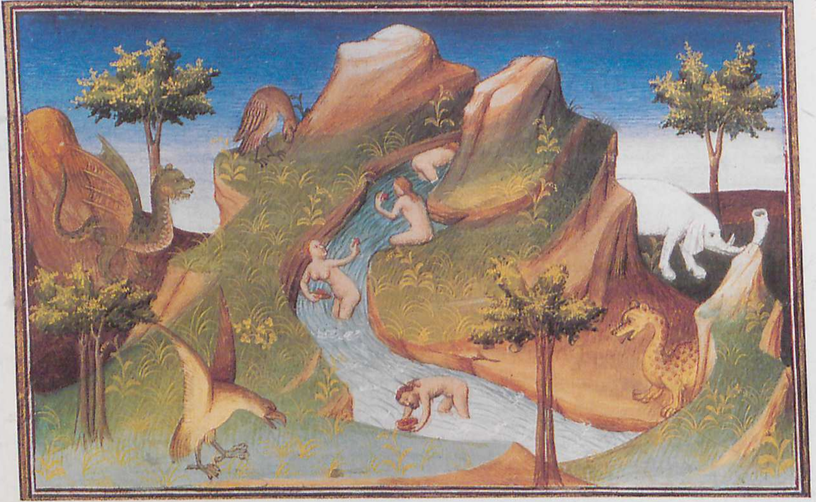

XIV. Louis'ye ait mavi *Büyük Safir* (135,80 karat) Bengal'den değil, içindeki inklüzyonların da gösterdiği üzere Sri Lanka'dan gelmiştir. 19. yüzyıla kadar dünyanın en güzel safiri kabul edilmiştir. Altı fasetinin cilalanmasıyla elde edilen basit kesimi, taşın doğal güzelliğini korumuştur.

Kâşifin elde ettiği taşlar, yaklaşık iki bin yıldır dünyanın en güzel safirlerini üreten Sri Lanka maden ocaklarından gelmiştir. Marco Polo'nun tasvir ettiği alüvyonal maden yatakları her zaman gizemli olmuştur. Tek bildiğimiz, Singalaca'da adına uygun bir şekilde "değerli taş şehri" olarak belirtilen Ratnapura bölgesinde, suyun, korindonları –Hindu *korund* kelimesinden adını alan, safir ve yakutun ait olduğu aile– dağların tepesinden adanın merkezine taşıdığıdır. Taşlar, madenciler tarafından, atalarından kalma ilkel yöntemlerle toplanır, çakıllı kum yıkandıktan sonra, aynı altında olduğu gibi, örülmüş bambu eleklerden geçirilirdi.

17. yüzyılda yazdığı *Sri Lanka Tarihi* adlı eserinde (Buffon'un *Histoire naturelle* adlı yapıtında adı geçer) Kaptan Ribeyro, 1701 yılında Sri Lanka nehirlerinin bolca renkli değerli taş sağladığını ve "Mağribiler'in taşları toplamak için nehirlere ağ bırakıp topaz, yakut ve safir elde ederek, bunları başka mallarla takas etmek üzere İran'a gönderdiklerini" yazar.

Mücevher ustalarının mahareti

Yontulmuş ilk elmasların kesin tarihini bilmek zordur. Eski yontma yöntemleriyle düzensiz yontulmuş yüzlere sahip olan, bilinen ilk taşlar, çağımızın ilk yüzyıllarında Avrupa'ya gelmiş olan Hindistan taşlarıdır. Hintli mücevher ustaları, günümüzde Hindistan'da hâlâ kullanılan aşındırma yöntemiyle taşları yontuyordu.

Tabla kesimi –üst yüzeyi düz olacak şekilde–, İtalyan Rönesansı esnasında atölye zanaatkârlarının, Avrupa sarayları için üretim yaptığı Venedik ve Milano'da kullanıldı. Maharetlerini önce Brugge, Anvers

Batı'nın hayal ettiği harikulade Doğu: Marco Polo'nun eserinde resmedildiği şekilde, Sri Lanka'nın bir dağındaki alüvyonal bir maden yatağında değerli taş arayışı (yukarıda).

Dünyanın en büyük yıldız safiri, 563,35 karat ağırlığındaki görkemli *Hindistan Yıldızı* (yanda).

ve Paris'e, sonrasında da Lizbon ve Londra'ya yaydılar. Tabla, sivri veya kalp kesime sahip elmaslar, V. Charles'ın hazine envanterinde yer alır. Tahminlere göre bu mücevherler, 15. yüzyılda sanat ve el sanatları hiyerarşisinde en üst sırada bulunan, ancak günümüzde kullandıkları yontma yöntemleri hakkında en ufak bir bilgimizin olmadığı, Paris'teki ilk mücevher ustaları ve elmas yontucularının eseridir. Öyle ki, mesleğin sırlarını öğrenebilmemiz için, Brugge şehrinden ünlü elmas yontucusu Lodewyck Van Berquem'in ortaya çıkmasını beklemek gerekmiştir.

Mücevher ustaları yavaş yavaş, taşın ağırlığından feragat etme pahasına, parlaklığa önem vermeye başladı. Taşın üst yüzeyinden en fazla miktarda ışığın girmesi, içine yansıması ve çoklu hüzmeler halinde dışarı çıkması için hesaplanarak yapılan tıraş

Hintli mücevher ustaları, cilalama işlemini bir bileği çarkı ve yay yardımıyla ve deneysel yöntemlerle gerçekleştiriyordu (yanda ve sağda). Taşların büyük bir kısmının Batı'ya vardıktan sonra tekrar yontulması gerekiyordu.

etme ve cilalama yöntemleriyle mücevherat sanatı güzelleşti.

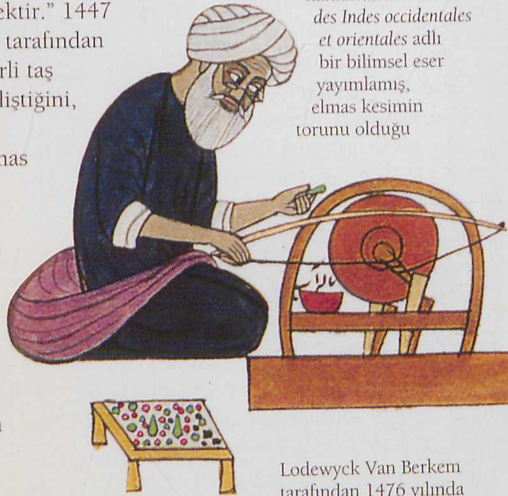
Yeni açan bir gül goncasını andıran, on iki fasetli "gül kesim", yontma tekniklerinde yaşanan evrimin ilk örneklerindendir. Onu yastık biçimli, üstte ve altta on yedişer faset halinde yontulan "Mazarin" kesim takip eder. Bu kesime adını, Tavernier'den en güzel taşları satın alarak Fransız sarayının muhteşem hazinesini oluşturan Kardinal vermiştir.

Anvers: elmas tutkusu

"Elmas, yakut, zümrüt veya safir taklidi olsa da, kimse sahte taşları alıp satamaz, rehin bırakamaz ve devredemez, bunun cezası 25 düka altınıdır, üçte biri hükümdara, üçte biri şehre, üçte biri muhbire verilecektir." 1447 yılında Anvers şehri yöneticileri tarafından verilen bu emir, Anvers'de değerli taş ticaretinin bu dönemde iyice geliştiğini, şehrin 15. yüzyıl Avrupası'nda Brugge'den sonra önemli bir elmas merkezi olduğunu doğrular. Uygun niteliklerin bir araya gelmesiyle açıklanabilecek bu görülmeye değer artış, biraz da, elmaslara merak sarmış olan ve Flaman servetleri içinde yer alan değerli taş endüstrisinin ve ticaretinin gelişmesi için çok çaba sarfeden Burgonya dükleri sayesinde olmuştur.

Portekizliler Aden körfezini, sonrasında ise Golkonda maden ocağı gibi Hindistan'da elmas üreten önemli mevkileri kontrol altına aldıklarında, büyük miktarda elmas, ithal edip yontulmak üzere Anvers'e gönderilmişti. Ayrım yapmaksızın elmas dahil

O zamanlar değerli taş konusunda Avrupa'nın ticaret merkezi olan Brugge şehrinin arşivlerinde, değerli taş yontma uzmanlığının ortaya çıkması için 1465 yılını beklemek gerekmiştir. Flaman asıllı Parisli kuyumcu Robert de Berquem, 1661 yılında değerli taşlar ve inciler hakkında *Merveilles des Indes occidentales et orientales* adlı bir bilimsel eser yayımlamış, elmas kesimin torunu olduğu

Lodewyck Van Berkem tarafından 1476 yılında Brugge'de icat edildiğini belirtmiştir. 1551 tarihli Hans Muelich imzalı, parşömen üzerine resim (sol sayfa), renkli taşlar ve elmaslar için değişik yontma biçimlerini gösteriyor.

bütün değerli taşları yontan mücevher ustalarına, kuyumcu cemaatlerine, sarraflara ve mücevheratçılara siparişler adeta yağıyordu; elmasçılık mesleği daha gün yüzü görmemişti, 25 Ekim 1582'de Elmas Yontucuları Loncası adı altında örgütlenilmiş ve devrim, elmas sayesinde devasa finans kaynaklarını elinde tutan, taşla ilgili meslekler arasında yayılmıştı.

Anvers'deki tüm mahalleler, özellikle elmas Yontuculuğu konusunda uzmanlaşmıştı. Elmasçılar Meir bölgesinde oturuyor, Elmas yontucuları Loncası 1642 ile 1663 yılları arasında Eiermarkt adlı yumurta pazarında toplanıyor, Dominicanessenstraat'ta ticaret yapılıyor, loncaya adını vermiş olan Aziz Paul ve Aziz Petrus kutlamaları Notre-dame-de-Mont-Carmel kilisesinde yapılıyordu. Anvers, o dönemde Avrupa'nın en önemli ekonomi merkezi haline gelmişti. I. François, Parisli elmasçılardan vazgeçerek, yontma teknikleri herkesçe bilinen Anversli elmasçıları kullanmaya başlamıştı. Avrupa'nın en zengin tüccarları şehre yerleşmişti. Aralarında Vasco de Gama ve Macellan'ın seferlerini finanse eden Affaitati gibi İtalyan aileler veya 16. yüzyılın sonunun en önemli Anversli

elmasçılarından biri olan Portekizli baron Simon Rodriguez d'Evora vardı.

1631 yılında, elmas faaliyetinin Frankfurt'a ve özellikle de büyük bir dinsel tolerans göstererek protestanların ve fon ticaretinde uzmanlaşmış Portekizli Yahudiler'in yanı sıra Engizisyondan kaçan Anvers'li Yahudi elmasçıları da kabul eden Amsterdam'a doğru kaymasına neden olan göç dalgasının başladığı sırada, Anvers'de yüz altmış dört elmas yontucusu vardı.

Anvers'de Meir mahallesi (solda) usta elmasçıların ve Avrupa'dan gelerek ticaret şehrine yerleşen zengin tüccarların yaşadığı yerdi. Aşağıda, 17. yüzyıldan kalma bir elmas yontma atölyesinin maketi.

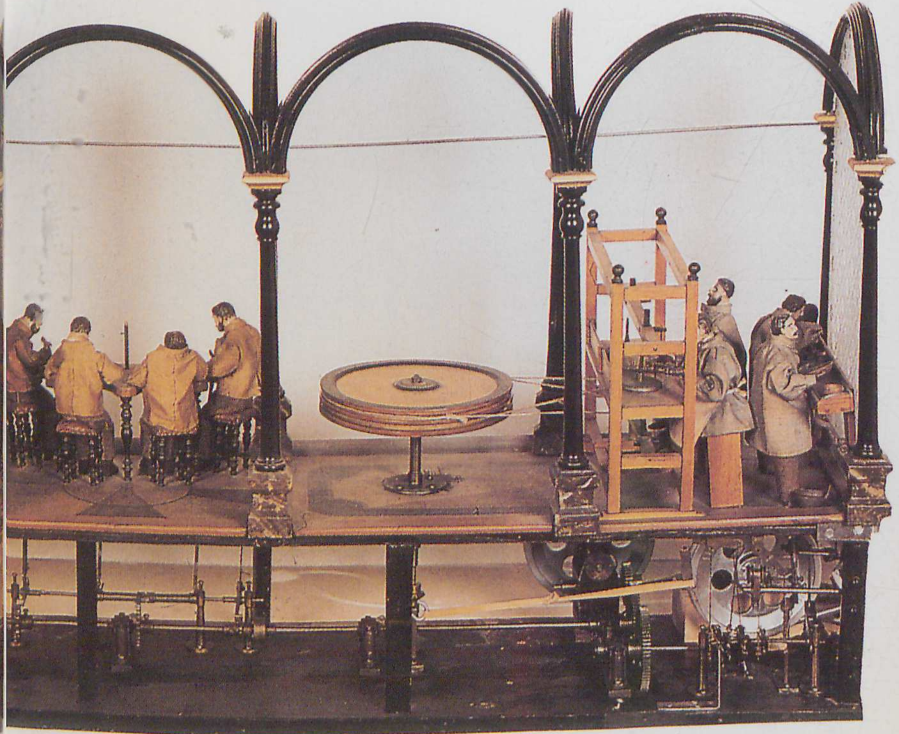

Fig. 1e.

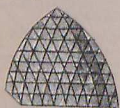

Fig. 4.

Fig. 7.

Fig. 10.

Fig. 2.

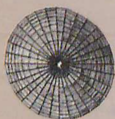

Fig. 5.

Fig. 8.

Fig. 11.

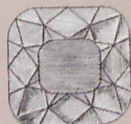

Fig. 3.

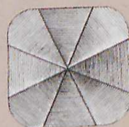
Fig. 6.

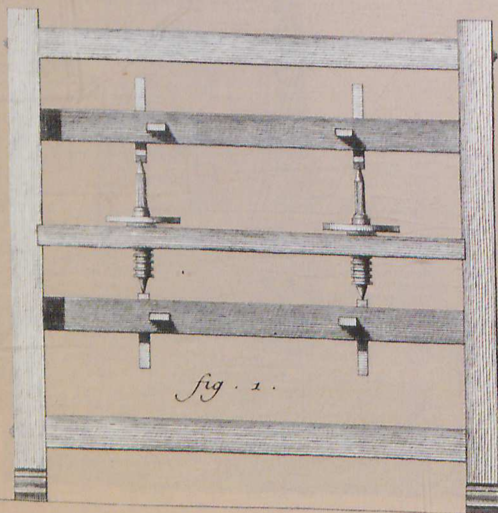

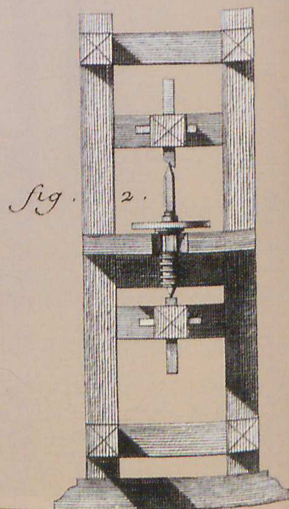
Fig. 9.

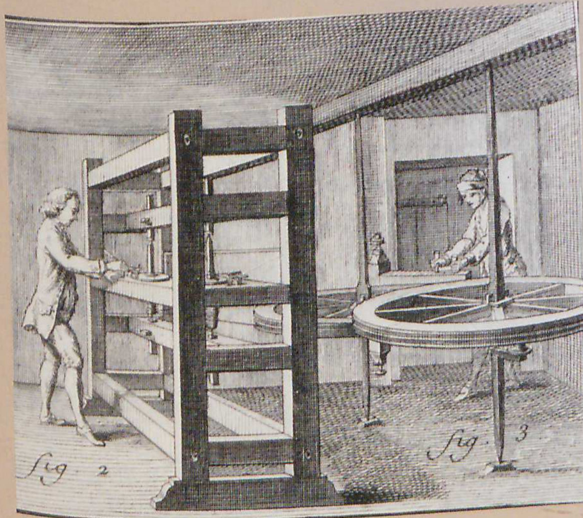

Fig. 12.

Diderot ve d'Alembert'in *Büyük Ansiklopedisi*, o dönemdeki insanların bilgilerinin ve mesleklerin durumunu göstererek 18. yüzyıla bir ayna tutma çabasındaydı. Onları özellikle gösteriyordu. Yukarıda, kuyumcu atölyesinde, değirmenci işçiler iş başında. Yanda elmasçı, atölyesinde, taşı aşındırabilmek için bileği çarkını çalıştırıyor. Solda, zamanın ünlü elmasları, aralarında Sancy elması da var (fig. 7, 8, 9).

Plan showing the relative positions of all holdings in
KIMBERLEY
MINE
June 30
1883

With Mining Board
Assessment Valuation
corrected to latest abandonments
as per Records of Registrar of Claims

Compiled and Drawn
from Official Records by
Special permission
by Kidger Tucker.

19. yüzyılda Kaliforniya'yı saran altın hummasından sonra, Güney Afrika'da elmasa hücum başladı. Dünya üzerinde kimse bunu beklemiyordu ve bu durum tüm Avrupa ekonomisini altüst etti. Bu İngiliz kolonisinin sahip olduğu devasa elmas kaynakları, Boer Savaşları'nın çalkantılı atmosferinde büyük bir açgözlülük yaratıyordu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ELMAS DESTANI

Ham 21,25 karattan yontularak 10,73 karat olarak meydana çıkan *Eureka* adlı ilk Güney Afrika elması, 1866 yılında tesadüf eseri bulundu. Adı sürekli elmasla bağdaştırılan mitolojik isimli Kimberley şehri, bu keşiften sonra ortaya çıktı (solda).

1866: Büyük Güney Afrika patlaması

17. yüzyılın ortasından itibaren Güney Afrika'nın Kap bölgesine yerleşmiş olan Boer adlı Hollanda kolonileri, İngilizlerle karşı karşıya gelmek ve yeni topraklara, Transvaal ve Orange adlı boş topraklara çekilmek zorunda kalmışlardır. Mucize, seyrek rastlanan su kaynaklarının dışında, tarıma elverişsiz olan bu engin topraklarda ortaya çıkacaktır.

Erasmus Jacobs adlı genç bir delikanlı, Orange kıyılarında, Hopetown şehri civarlarındaki De Kalk çiftliğinde ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Tıkanan bir su borusunu açmak üzere nehir kıyısında bir sopa ararken, çakılların arasında hepsinden daha parlak bir taş bulur ve taş o kadar güzeldir ki, onu çiftliğe götürüp kız kardeşi Louisa'ya hediye eder.

Daha sonra *Eureka* adı verilecek olan Güney Afrika'nın ilk elması, böylece keşfedilmiş olur. Ham ağırlığı 21,25 karat olan taş, 1867-1868 Paris Dünya Fuarı'nda sergilenmek üzere Kap eyalet valisi tarafından Londra'ya

Eureka'dan sonra keşifler birbirini izledi. 1869 yılında Hopetown bölgesinde Booi isimli bir çoban, taşlara meraklı olan Schalk Van Niekert adlı çiftçi komşusuna ham ağırlığı 83,50 karat olan bir elmas getirir. Çiftçi, taş karşılığında beş yüz koyun, on öküz ve bir at vermekte tereddüt etmez. Haber tez zamanda yayılır ve bölge, binlerce serüvencinin hücumuna uğrar. Çoban Booi'nin *Güney Afrika Yıldızı* adı verilen ve armut biçiminde yontularak 47,75 karata düşen taşı, 1974'te Cenevre'de ortaya çıkarak Christie's tarafından 552 bin dolar karşılığında satıldı.

gönderilir. Jacobs ailesi, onlara tazminat olarak teklif edilen parayı reddedip, bayağı bir taşın, bu kadar para etmeyeceğini iddia eder.

Madenci kamplarında (sağda), altına giden yolda kurulan ilk bankaların, avukatlık ofislerinin, buharlı çamaşırhanelerin ve Vahşi Batı'daki Amerikan salonlarını andıran barların ortaya çıktığını görürüz. İlk zenginleşenler, alkol satıcıları olacaktır.

Vahşi hücum, veya "servet avcısı hücumu"

Eureka'dan sonra aynı bölgede, aralarında 83,50 karat ağırlığındaki ünlü *Güney Afrika Yıldızı*'nın da bulunduğu başka parlak taşlar, mütevazı çiftçiler tarafından bulundu. Haberler Güney Afrika sınırlarının dışına çıkarak saman alevi gibi yayıldı.

Maden arayıcılarının yüzlerce, hatta binlercesi 1870 yılında, alet olarak kullanacakları çıplak elleriyle Vaal ve Orange kıyılarına yerleşti; bu harika talih kuşunu duyan denizciler gemilerinden ayrılıp, Kap bölgesini alüvyonal maden yataklarına bağlayan bin kilometrelik alana üşüştü. Sarsıla sarsıla ilerleyen öküzlerin çektiği yük arabalarıyla yapılan seyahat haftalar sürdü. Araziye geldiklerinde, adamlar kendi oyuklarını açabilmek için birbirlerini itip kakmaya başladı. Her biri kıskançlıkla kendi "arazi"sini 30 Hollanda adımıyla sınırlayıp çadırını kurdu ve değerli taşları tek tek çıkarmaya başladı. İstisnai elmasların keşfi birbirini izledi ve başları döndürdü.

İlk maden yatakları Orange eyaletinde ortaya çıktı: Dutoitspan, Bultfontein, De Beers ve Kimberley. Daha sonra ise Pretoria ve Johannesburg yakınındaki Transvaal yatakları gelecekti.

İnsanların dayanılmaz anarşi ortamında hayatta kalmaya çalıştığı, Afrika'nın ilk elmas kampı olan Pniel'de konuşlanan *nehir kazıcıları*ndan oluşan bu küçük topluluk, işçi, tüccar, büyük-küçük serüvenci ve dolandırıcılardan oluşan bir mikrokozmos meydana getiriyordu. Organizasyon, genellikle yargısız infazla düzeni sağlayan elebaşlarının

ve daha kurnaz olanların inisyatifiyle hızla, el çabukluğuyla ve acımasız bir şekilde gerçekleşiyordu. Aralarından biri, eski denizci ve altın arayıcısı olan İngiliz Stafford Parker, açık ocak işletmeciliği yaparken, koruma arayan kazıcı kalabalığını toparlayarak Özgür Orange Cumhuriyeti'ni kurdu.

Maden arayıcıları, nehir kenarlarındaki ikincil maden yataklarını terk ederek, birkaç kilometre öteye, su akıntıları tarafından toz haline getirilmeden önce dağ tepelerindeki taşlarda bolca bulunan kimberlitin olduğu birincil maden yataklarına doğru ilerlediler. Çiftçiler, Dutoitspan, Bultfontein, De Beer (ünlü madenin kazılacağı toprağın sahibi olan çiftçi Boer'in adı) ve 1871'de keşfedilip kolonilerden sorumlu İngiliz sekreterin adı verilen Kimberley maden bölgelerine yerleşen maden arayıcılarına, inanılmaz fiyatlara toprak sattı.

Güney Afrika'daki Kimberley şehri, elmasın ana kara kaynağı olan "kimberlit"e adını verdi. Kimberlit, mavimsi veya benekli gri renge sahip, peridotit ve mikadan oluşan çok nadir bir taştır. Aşağıda, Pretoria yakınlarındaki Premier maden ocağından gelen bir kimberlit bloku ve ham haldeki elması.

Kimberley: ilk elmas endüstrisi

1874 yılında, sadece Kimberley maden ocağında 430 gedik vardı. Madenciler, dibinde su olmadığı için elmasın kuru yöntemle ve elle ayıklandığı, madenleri ve insanları yukarıya taşımak için atla döndürülen turnikelerden başka yöntemlerin kullanılmadığı bu devasa

kuyuda, yani "Big Hole"da gece gündüz çalışıyordu. Yerleşim hızla büyümüş ve her türlü mezhebe ait kiliseleri, bankaları, kumar salonları, sac levha veya ahşaptan, daha şanslı olanların ise tuğladan yapılan evleri, bakkal tezgâhları ve *Canteen rush* denilen ikinci dalgaya adını veren kantinleriyle gerçek bir şehre dönüşmüştü. Yeni zenginleşen madenciler, yirmi beş öküz, barut ve silah karşılığında bir evlilik için pazarlık edebiliyor ve ilk elmas sosyetesini şekillendirmek üzere hızla aileler oluşuyordu.

Güney Afrika 1872-1874 yılları arasındaki iki senede, Kimberley'de ve civardaki maden bölgelerinden senede bir milyon karattan fazla elmas elde etti. Madenlerde artık karmakarışık bir topluluk çalışıyordu: Boerler, yerliler, eski zenci köleler, dünyanın dört bir yanından koşup gelen yabancı maceraperestler... "Big Hole" gitgide sert ve mavimsi anakayanın derinliklerine indikçe, taş çıkarma yöntemleri de gitgide daha

Colesberg Kopje maden ocağındaki (solda, 1877 yılına ait bir fotoğrafta) farklı teraslar, elmas öncülerinin birçok küçük delik için kavga ettiği, maden arazisinin bölüşümünü gösteriyor.

Kimberlit blokları, çelik halatlar ve metal sepetlerden oluşan, böylesi eski yöntemlerle toprak yüzeyine çıkartılıyordu. Elmas işlemeciliğinin başlarında bu makineler, hem maden filizlerini hem de insanları taşıyordu.

eskil, etkisiz ve tehlikeli olmaya başlamıştı.

Yer kaymaları ve göçmeler, insanları öldürüyordu. İlk maden koruma bürosu, herkesten alınan katkılarla, riskleri önleme konusunda gereğini yaptı. Maden işletmecileri, profesyonel komiteler kurarak bir araya geldi; yepyeni anonim şirketler bundan böyle içindeki değerli taşların arındırılacağı kimberlitin gün yüzüne çıkartılması için elzem olan ekipmanları finanse edecekti. Güney Afrika'da kimse bu senelerde olduğu kadar çok üretemedi, Avrupa'daki elmas yontucuları hiçbir zaman bu kadar çok sipariş almadı.

Her ateş eninde sonunda söner. 1870'lerin ortasında ateş sönmeye başladı, elmas pazarında talebin korkunç derecede düştüğü ve ham taşın karat fiyatının % 60 değerinde azaldığı 1894'e kadar, kriz yirmi yıl sürdü. Kimberley'de ve bölgedeki diğer alanlarda paniğe kapılan maden işletmecileri, yeni şirketlerden aldıkları hisse senetleri karşılığında, maden arazilerini telaşla satmaya başladı.

Tam da bu bozgun sırasında, Stortford piskoposluğuna bağlı bir papazın oğlu olan ve Kap bölgesine akciğer hastalığından kurtulmak üzere gelen İngiliz Cecil Rhodes, imparatorluğunu kurdu. Önce De Beers maden ocağını, on yıl sonra Compagnie française des mines du Cap'ı (Fransız Kap Maden Ocakları Şirketi), en sonunda da aralarında İngiliz rakibi, inatçı Barney Barnato'nun da bulunduğu dört şirket tarafından işletilen Kimberley maden ocağını satın aldı.

Altın avcıları sürüsü tarafından toprakları elinden alınan, Blaise Cendrars'ın kitabı *L'Or*'un kahramanı Johann August Sutter gibi, De Beers kardeşler de 1871 yılında mülklerini satmak zorunda kaldı. Hollandalı bir maden arayıcısına, bulduklarının % 25'ini kendilerine vermek koşuluyla, toprakları üzerinde kazı yapma izni veren kardeşler, aşırı miktarda maden arayıcısının gelişiyle şaşkına döndü. De Beers kardeşler daha sakin topraklara geçmeye karar verip dünyanın en büyük elmas şirketi olacak kuruluşa adlarını verdi (yanda, maden ocağının 1880'den sonraki hali).

Dünya tekeli De Beers, 13 Mart 1888'de kuruldu. On sene sonra, uluslararası pazarın % 90'ını elinde bulunduruyordu ve politik emelleri olmasıyla tanınan Cecil Rhodes, kendini Kap başbakanı seçtirmişti.

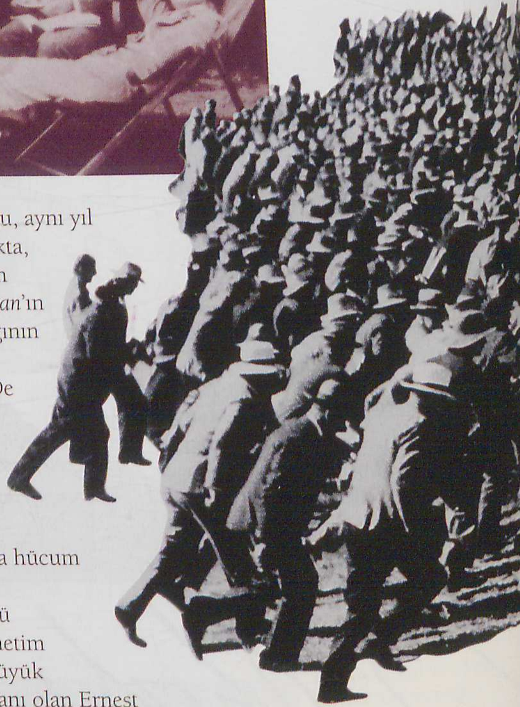
De Beers tekeli

1899 yılına gelindiğinde, De Beers Güney Afrika'daki birçok maden ocağını elinde bulunduruyor, Cecil Rhodes ise Boerlerin İngilizler'e karşı çıkardığı isyana kafa tutuyordu. Rhodes, kuşatılan Kimberley'i bizzat savunacak, maden ocakları ile oradaki nüfusu, silahlı düşman ordularına karşı koruyacaktı. Çok geçmeden de, 1902 yılında öldü.

1870 yılında on yedi yaşındaki Cecil Rhodes, Güney Afrika'da bulunan ağabeyi Herbert'in tavsiyesine uyarak İngiltere'den ayrılır ve De Beers maden ocağında kendisine bir arazi kiralar. Ocağının verimliliğini artırmanın tek yolu olarak 3600 parsellik bir bölgeyi göklere çıkararak pazarlar. Yaptıkları gerçekten de meyvesini verir, daha sonra 5.338.650 sterlin karşılığında Kimberley Central'ı da satın alacaktır (yukarıda, Kimberley'deki De Beers genel merkezinde muhafaza edilen tarihi çek).

Ernest Oppenheimer, 1920'li yılların başında, Güney Afrika'daki ham elmasların beşte birini üreten Consolidated Diamond Mines of South-West-Africa'yı kurdu. 1933 yılında ise, sermayesi en büyük dört Güney Afrika üreticisi tarafından oluşturulan Diamond Corporation Ltd.'yi kurdu. Yukarıda, solda, Oppenheimer ailesi.

Güçlü De Beers imparatorluğu, aynı yıl Pretoria'ya 40 kilometre uzaklıkta, dünyadaki en büyük elmas olan 3.106 karat ağırlığındaki *Cullinan*'ın çıkarıldığı Premier maden ocağının keşfedilmesiyle sarsıldı. Yeni maden ocağı tek başına, tüm De Beers madenlerinin toplamı kadar elmas üretiyordu. Alüvyonal maden yatakları da özellikle 1908 yılında, günümüz Namibyası'nda, ilk zamanlardakine benzer elmasa hücum seferlerine yol açtı.

De Beers'e eski üstünlüğünü geri veren kişi, Londra'da yönetim kuruluna girmeyi başarmış büyük bir elmas şirketinin eski çalışanı olan Ernest Oppenheimer'dı. İmparatorluğu güçlendirmek için, 1933 yılında Londra'da Diamond Corporation Ltd.'i (*Diamond Producer Association*) kurarak ham elmas pazarını organize etti ve Afrikalı üreticilerin çoğunluğunu birleştirdi. Aynı zamanda De Beers'in alt kuruluşu olan, daha sonra uluslararası·pazarda makul şekilde dağıtmak üzere, dünyadaki başlıca üretimi satın almak, seçmek ve stoklamakla yükümlü olan merkezi satış topluluğu *Central Selling Organisation*'ı (CSO) kurdu.

Güney Afrika'da, başlıca elmas işleyicilerinin tekelinde olan kontrol konusunda pazarlıklar yaptı. Yeni maden

yataklarının keşfedilip yeni sahiplerin eline geçmesi, güçlü De Beers şirketi için büyük bir risk oluşturabilirdi.

Yeni olağanüstü keşiflerin açığa çıkmasının ardından, çabuk servet kazanma hayaliyle, bölgeye art arda dalgalar halinde yeni topluluklar gelmeye başladı. 1926 yılında, Johanessburg'un 200 kilometre doğusundaki Lichtenburg'da, binlerce maden arayıcısının üç senede 4,5 milyon karat elmas çıkaracağı alüvyonal maden yatakları keşfedildi. Aynı yıl, Orange nehrinin güneyinde aynı tipte maden yatakları bulundu. Angola ve Kongo da hatrı sayılır miktarda,

"Birkaç haftada, Vaal kıyılarında ve Orange bölgesinde birçok elmas toplandı. *Cape Argus* şöyle manşet atıyordu: "Elmas! Elmas! Elmas!" Nisan ayında Güney Afrika bayırları, dünyanın dört bir yanından gelen hazine avcıları tarafından işgal edilmişti. [...] Bir gazeteci şöyle yazmıştı: "Hayalgüçlerinde, Vaal kıyısında rüzgârın okşadığı otların üstündeki çiy taneleri veya köy yollarındaki kırağı gibi parıldayan elmas tarlaları görüyorlardı."

Graham Masterton, *Solitaire*, 1982

uluslararası pazara girmeyi başaran elmaslar üretmeye başladı.

"Bir elmas sonsuzdur"

Ernest Oppenheimer'ın kurduğu şirketler, 1930 yılındaki büyük krizde, kontrol ettikleri elmas üretiminin en önemli kısmını, düşük fiyattan pazara sunmayarak stokladıklarında müthiş bir başarı ortaya konmuş oldu. Oppenheimer adı, sonsuza dek çağdaş elmas ticaretiyle birlikte anılacaktır. Ernest Oppenheimer'ın 1957'deki ölümünden sonra, oğlu Harry işin yönetimini ele aldı. Amerikan reklam ajansı Ayer'le birlikte yarattıkları "Elmas sonsuzdur" sloganının dünyayı turlaması ve bu üstün taşın satışlarını inanılmaz bir şekilde canlandırması sayesinde Harry, 1947 yılından beri yeni yeni doğmakta olan reklamın yarattığı harika fırsatlardan yararlanmayı bilmişti. Aşk, nihayet ve sonsuza dek elmasla evlenmişti!

1950'li yıllarda Picasso ve Dali'nin De Beers reklam kampanyalarını resimlendirmeyi kabul etmeleriyle de elmas imajı kesin bir biçimde sanat ve yaratımla bağdaşmış oldu.

Büyük ticaret

CSO'nun hâlâ Londra'da bulunan hangar tarzındaki genel merkezi, gezegendeki en olağanüstü Ali Baba mağarası haline gelmiş, organize suçlara karşı en karmaşık sistemlerle korunan bir yer olmayı başarmıştır. Bugüne kadar, en azından halkın bildiği kadarıyla, CSO genel merkezine

Londra'daki CSO binasında, dünyadaki ham elmas üretiminin en önemli kısmı alınıp satılır. Üye olmayanlara kapalı olan bu binalarda, en yüksek kalitede doğal ışığı sunan kuzeydeki pencereler de dahil olmak üzere, elmasları kesin olarak değerlendirebilmek için her şey düşünülmüştür.

küçük veya büyük çaplı herhangi bir soygun girişimi olmamıştır.

Elmas üreticilerinin verdiği ismiyle "Sendika", dünyadaki yirmi ülkeden gelen ham elmas üretiminin %70 ila 75'ini elinde tutmaktadır. Elmasları ağırlıklarına, biçimlerine, parlaklık ve renklerine göre 14 bin kategoriye veya "price point"a göre sınıflandırdıktan sonra, sadece De Beers'in liste olarak elinde tuttuğu, aşırı imtiyazlı, birey veya şirket olan üye müşterilerine satar. CSO, Londra'da davet üzerine senede on özel satış düzenler. Bu etkinliklerde, müşteriler gözleri kapalı bir şekilde parti halinde elmas satın alır. Öncelikle elmaslar telefonda dikkatlice tarif edilir ve satışı yapılır, daha sonra ise müşteriler, tahminlerinin ve ortaya sürdükleri devasa paranın, beklentilerine ve hayallerine tekabül edip etmediğini görmek için yerine gider. Nakit olarak ödenen milyonlarca doların mevzubahis olduğu bu satışlarda, yanlış adım atıldığı çok nadirdir.

Anvers'den ve dünyadaki diğer yontma merkezlerinden elmas yontucuları, CSO'nun "sight"larda (parti halinde, bölünemeyen, "bakılarak" alınan ve nakit ödenen elmaslara bu ad verilir) bulunan taş stoklarından, doğal kristalin halinde ham elmasları parti parti alıyordu.

De Beers uzmanları, parti halinde satılmak üzere elmasları sınıflandırıp seçiyor.

Elmas yontuculuğunda devrim: "Cullinan" elması Kral VII. Edward'ın sarayında

Thomas Cullinan 1904 yılında Güney Afrika'nın Transvaal vilayetinde, Premier maden ocağı mevkiinde, Pretoria'ya yakın bir maden ocağını satın almaya karar verdiğinde efsanevi bir içgüdüyle hareket ettiğini kanıtladı; çünkü işçilerinden biri 26 Ocak 1905 tarihinde, saat 5'te dünyanın en büyük elmasını keşfetti. Taşın boyu 11, eni 5, yüksekliği ise 6 santimetre, ağırlığı 621,20 gramdı (3.106 karat). O günden bu yana daha büyüğü bulunamadı.

Thomas Cullinan, bu harika hazineyi Transvaal hükümetine 750.000 dolara satmadan önce, ona kendi adını verdi. Haber bütün dünyada duyuldu.

Transvaal devletinin krala doğum günü hediyesi olarak gönderdiği *Cullinan*, sade, pullu bir zarf içinde, postayla Londra'ya varmış ve Kral VII. Edward'a sunulmuştu. Bu sırada, medyatik bir mizansen sonucu dünyanın dört bir yanından gelen muhabirler, kraliyet gemisinde mücevheri taşıdığı düşünülen mühürlenmiş, gizemli karton bir şapkaya odaklanmıştı; halbuki bu şapkanın içinde, harika elmasın boyutlarında kesilmiş bir cam blokundan başka bir şey yoktu. Interpol sıkı önlemler almıştı ve uluslararası organize suç örgütlerinin dikkatini başka yere çekmek için bu stratejiyi kurgulamıştı.

Kral VII. Edward 15 Eylül 1915 tarihinde, sarayda özel bir seyirci kitlesi önünde *Cullinan*'ı yontmaları için Amsterdamlı ünlü elmas yontucuları Asscher kardeşleri görevlendirmişti. Asscher kardeşler, 1903 yılında Güney Afrika'nın Jagersfontein maden ocağından çıkan 995 karat ağırlığındaki (dünyanın ikinci büyük elması) *Excelsior*'ı yontarak kendilerini kanıtlamışlardı. *Cullinan*'ın, dilimlenerek farklı karatlarda birkaç taş halinde yontulmasına karar verildi.

Unutulmayacak bu oturum, sonunda 10 Şubat 1908 tarihinde gerçekleşti ve elması bölme anında, taşı

Brüt ağırlığı 3.106 karat olan *Cullinan*'dan (ortada) Asscher kardeşler tarafından yontulan 105 taşın toplam ağırlığı 1.055,90 karattı, yani %65'lik bir kayıp meydana gelmişti. Kral VII. Edward, aralarından en büyük ikisi olan *Cullinan I* ve *II*'yi, bugün Londra Kalesi'nde saklanan Saray Hazinesi'ne kattı ve ertesi yıl 11,50 karatlık *Cullinan VI*'yı Kraliçe Alexandra'ya hediye etti.

L*esser Star of Africa* adı verilen *Cullinan II* (317,40 karat) yastık şeklinde yontulmuştur (ortada, tek başına duran taş). İngiliz Kraliyet tacının (sol sayfa) üstünde bulunan elmasın üstünde, 317,40 karat ağırlığındaki *Kara Prens* yakutu bulunur. Bu yakut aslında 14. yüzyılda Kara Prens olarak anılan, Galler ve Akitanya Prensi Woodstock'lu Edward'a armağan edilen bir spineldir.

Armut kesimli *Cullinan I* veya *Great Star of Africa* (530,20 karat), günümüzde dünyanın yontulmuş en büyük renksiz elmasıdır (yanda, üstte). İngiliz Saray Hazinesi'nde bulunan Kraliyet asasını süsler ve tek başına broş olarak takılmak üzere yerinden çıkarılabilir.

Yine armut biçiminde kesilmiş 94,49 karatlık *Cullinan III*, Kraliçe Mary'nin 1911 yılındaki taç giyme töreninde taktığı mücevherli tacı süslüyordu.

ustalıkla ikiye ayıramayacağını düşünen Joseph Asscher heyecandan bayıldı. Halbuki her şey mükemmel bir şekilde gerçekleşti ve operasyon sona erdiğinde 9 devasa taşın yanı sıra, aylar boyu ustalıkla yontulacak olan daha küçük 96 taş elde edildi.

Cullinan'dan elde edilen en önemli taşlardan 530,20 karatlık *Cullinan I*, yani *Great Star of Africa*, dünyanın en büyük elması oldu (diğer sekizi *Lesser Stars of Africa* adını aldı). Kral, 105 taşın 102'sini, emekleri karşılığında Asscher kardeşlere verdi. Bu enfes parti, parlamentodan onay alan Güney Afrika Başbakanı Louis Botha tarafından, 1910 yılında Asscher kardeşlerden satın alındı ve gelecekte kraliçe olacak olan Galler Prensesi Mary'ye armağan edildi. Bu paha biçilemez hazine, üç sene önce Kral VII. Edward'a ham haldeki *Cullinan*'ı takdim eden Richard Solomon tarafından, Malborough House'da prensese sunulmuştu.

Ve ışık geldi!

Günümüzde de elmas yontucularının, bir zamanlar Joseph Asscher'ın başına geldiği gibi, dilimlemeleri, parçalara ayırmaları, işlemeleri ve taşın bütünlüğünü korumak için büyük risk alarak uğraşmaları gereken istisnai bir taş karşısında, büyük bir ikilemle karşı karşıya

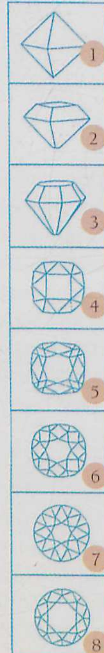
Elmas sıklıkla sekiz yüzlü biçimde kristalleşir. Kristalin yüzeyinde, madenden çıkarılırken oluşmuş, aynı hizada sıralanmış, "trigon" adı verilen eşkenar üçgen şeklinde izler görülür. Her kristalleşme sürecinde olduğu gibi, eğer yavaşsa kristal, düz ve pürüzsüz yüzeylere sahip olacaktır. Bu süreç sırasında çevresel değişiklikler ve bozulmalar devreye girerse, az ya da çok önem teşkil eden trigonların oluşumuna rastlayabiliriz.

kaldıklarını itiraf etmek gerek. Bazen sahip olduğu bir takım kusur ve katışıklıklar yüzünden değeri azalan ham taşın orijinal ağırlığını korumak mı gerekir? Yoksa parlatmak ve göz zevkini tatmin etmek adına taşın %60'ını kaybetmeyi kabul mu etmek gerekir?

17. yüzyıla kadar bu soru ortaya çıkmamıştı çünkü eski yontma yöntemlerinde, baştaki sekiz yüzlü formun doğal köşelerini kesmek yetiyordu. Böylece üstte bir tabladan, altta ise nispeten büyük bir alt kısımdan oluşan bir elmas elde edilebiliyordu.

Elmas yontucuları, en yüksek parlaklığı veren 57 veya 58 fasetli "Pırlanta" kesime ulaşana kadar, mükemmeliğe varmak ve başka yontma yöntemleri ortaya koymak adına, atölyelerinin gizli köşelerinde sürekli yenilikler yapmışlardır. Günümüzde bu kesim, en yaygın yontma biçimine dönüşmüştür. Tektaşın üzerine yerleştirilen "sonsuz elmas"ın demokratikleşmesi ve herkes tarafından erişilebilir olmasıyla,

Elmasın aşırı sertliği yüzünden, yontma yöntemlerini geliştirmek ustalık gerektirmiştir. 14. ve 15. yüzyıllarda yontulmamış elmas, orijinal sekiz yüzlü biçimiyle kullanılıyordu (1 no'lu resim). 16. yüzyılda "tabla kesim" (2 no'lu resim) ortaya çıktı, daha sonra ise 16. ve 17. yüzyıllar arasında "sekiz-sekiz" (3 no'lu resim) yöntemi. 17. yüzyılda "Mazarin" kesim (4 no'lu resim) bulundu, hemen sonrasında "Perruzi" kesim (5 no'lu resim) keşfedildi ve 18. yüzyıla kadar kullanıldı. "Old Mine" (6 no'lu resim) kesimi 18. yüzyıl sonundan 19. yüzyılın başına kadar kullanıldı, daha sonra "Eski kesim" (7 no'lu resim) ünlü "Pırlanta kesim"e (8 no'lu resim) evrildi.

uluslararası pırlanta talebinde artış yaşanmış, bu olay meslekten olanları, bildik Amsterdam, Anvers ve Londra yontma atölyeleriyle yarışan Smolensk, Bombay ve Tel-Aviv'de yeni kurulmuş devasa fabrikalarda büyük çapta düzenlemeler yapmak zorunda bırakmıştı.

"Pırlanta" kesim

Bu dikkat çekici kesim, hiç kuşkusuz 17. yüzyılda İtalya'da, Venedik'te doğmuştur. Öncelikle yuvarlak taşlara, ancak aynı zamanda armut, markiz ve kalp biçimli taşlara uygulanır ve ham elmasın yontulmasıyla elde edilir. İşe, elmasın orijinal sekiz yüzlü hali yontularak başlanır. Daha sonra, ışığın kırılma kuralları izlenerek taşın bütünü yontulur. Pırlanta kesimin türlü işlemleri, günümüzde artık bir sır değildir. Bu işlemler, dilimleme veya testereleme yöntemleriyle taşı parçalara ayırmaktan ibarettir.

En deneyimli elmas yontucuları için bile büyük incelik isteyen bir işlem olan taşı dilimleme işlemi, taşın yüzeyine çin mürekkebiyle önceden çizilmiş bir çizgiyi izleyerek taşı bir darbeyle yarmak ve iç yapısına göre belirlenmiş dört parçaya bölmekten oluşur. Taşın iç yapısına göre, dönen testereler yardımıyla gerçekleştirilen testereleme yöntemi de tercih edilebilir, ancak bu, uzun saatler süren ve yoğun konsantrasyon gerektiren bir yöntemdir, zira

The Centenary adı verilen ve ham ağırlığı 599 karat olan De Beers elması (yukarıda), dünyanın en büyük üçüncü elmasıdır ve 1986 yılının Temmuz ayında Güney Afrika'daki Premier maden ocağında bulunmuştur. Bu maden ocağı efsanevi öneme sahiptir, çünkü müthiş *Cullinan*'ın dışında, ham ağırlığı 400 karatın üstünde olan taşların dörtte biri, ham ağırlığı 100 karatın üstünde olan yaklaşık 300 değerli taş da aynı madenden çıkarılmıştır.

İstisnai bir elmasa, fevkalade bir prosedür. *The Centenary*'nin biçim olarak bir kalpten ve armadan esinlenilerek 273 karatlık bu elmasa dönüşmesi, 1988'le 1991 yılları arasında üç sene süren bir inceleme ve çalışma gerektirmiştir (aşağıda). Diamond Research Laboratory'nin bodrum katında gerçekleştirilen operasyon, elmas endüstrisinde yer etmiş itibarlı bir hanedandan gelen, dünyanın en iyi elmas yontucularından biri olan Gaby Tolkowski tarafından yürütülmüştür. Beş ay süren ilk görevi, geleneksel el yöntemleriyle taşın istenmeyen parçalarını ayırmaktı. Cilalama dokuz aydan fazla, son evre ise üç ay sürdü.

testere, elması saatte bir milimetre kadar inceltir.

Sonrasında brütleştirme yöntemi vardır ki, taşa genel biçimini vermek için iki elması birbirine sürterek gerçekleştirilir.

En sonunda, her fasetin art arda ve titizlikle elmaslı bir bileği çarkında tıraşlanması gelir; "Pırlanta" kesimin 57 veya 58 fasetinin taşın bütün yüzünü kapsaması

Mrs. McLean (sol sayfa), 44,50 karatlık efsanevi mavi *Hope* elmasını, uğursuz şöhretine rağmen 1910 yılında Cartier'den satın almıştı. *Hope* elmasını bir kolyenin ucunda takıyor, saç süsünde ise *Doğu'nun Yıldızı* (94,80 karat) elmasını kullanıyordu.

İndore mihracesi Rao III. Holkar, boynunda armut şekilli, 46,95 ve 46,70 karat ağırlıklarında iki Golkonda elmasının sarktığı kolyesiyle, ressam Boutet de Monvel'e poz vermişti (yanda). Harry Winston, elmasları 1946 yılında satın almış ve tekrar yonttürmuştu.

Bu fotoğrafta bir Van Cleef & Arpels tacı takan Elizabeth Taylor'a, Richard Burton tarafından birçok mücevher hediye edilmişti; bunlardan biri de Harry Winston tarafından yüzüğe oturtulan, 69,42 karat ağırlığında, armut biçimli, *Taylor-Burton* adı verilen elmastı.

gerekir. 1 karatlık bir pırlanta, genellikle 2,50 karatlık bir taştan elde edilir.

4 C: "Carat, Colour, Clarity, Cut"

Her taşın kimliği, dört kalite kriterine göre belirlenir ve İngilizler buna 4 C adını verir: *Carat, Colour, Clarity, Cut*; yani karat, renk, berraklık ve kesimdir.

Elmasın ağırlığı tartışılmaz bir şeydir: 0,20 grama eşit olan karat, sabit ağırlığını koruyabilen keçiboynuzu tohumundan yola çıkarak hesaplanan, çok eski bir ölçü birimidir. Taş büyüdükçe karat fiyatı da artar ve arzla talep seyrekleşir.

Sadece insan gözünün takdir edip değerlendirebileceği diğer kalite kriterleri için ise durum farklıdır. Tam ve saf bir beyazlığa sahip olan elmaslar inanılmaz nadirdir; acemi gözlerimize öyle görünse de, tamamen beyazdan gökkuşağı renklerine kadar uzanan bir renk skalası içinde değerlendirildiklerinde hafif renk değişiklikleri gözlenebilir.

Tamamen renksiz olan elmasların ihtişamı, nadirliklerine göre bir hiyerarşiye sahip olan renkli elmasları unutturmamalıdır: kırmızılar ve yeşiller (bir karatı nadiren geçerler), onları yakından takip eden pembeler,

Belli ki doğa, nadir olan bazı taşların renkli olmasını istemiştir. Bunların arasında, yeşil ve kırmızılar oldukça nadirdir. Hindistan'da çıkarılmış, 2,30 karat ağırlığındaki *Raj Red* (sağda), belki de efsanevi Golkonda madeninden gelmektedir ve "eski kesim" stili, madenden çıkarılışının iki ila beş yüzyıl önceye dayandığını işaret eder. 65,60 karat ağırlığındaki *Altın Mihrace* (solda), çok zengin bir mihraceye aitti. 128,51 karat ağırlığındaki sarı elmas *Tiffany*, 1879 yılında taşı satın alan New Yorklu kuyumcu Tiffany'nin adını almış ve 1878'de Kimberley'de bulunan ham 287,42 karatlık bir elmastan oyulmuştur.

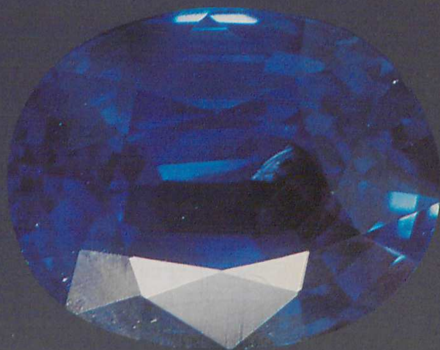
sonra maviler ve sarılar (bu sonuncular en sık bulunanlardır). Parasal değerlerini haklı çıkaran nadirliklerinin dışında, dünyadaki bazı koleksiyonerlerde uyandırdıkları tutku, açık artırmalarda ve kuyumculardaki fiyatları kızıştırır. İstisnai beyazlıkta elmaslarla renklilerin arasındaki fiyat farkı beş katına çıkabildiği gibi, renkli bir elmasın maddi değerinin on katına çıktığı örnekler de görülmüştür. 1984 yılında Christie's, armut biçiminde 42,92 karat ağırlığındaki yoğun mavi bir elması 11 milyon İsviçre frangına satmıştır. 0,95 karatlık bir kırmızı elmas –bulunması neredeyse imkânsızdır, çünkü dünyada listelenmiş sadece beş adet mevcuttur– 1987 yılında New York Christie's'de 880 bin dolara satılmıştır. Sonraki yıl, Hindistan kökenli, *Raj Red* adlı 2,30 karatlık başka bir kırmızı elmasın değeri 42 milyon dolar olarak belirlenmiştir.

Armut şeklinde yontulmuş, 9,01 karat ağırlığındaki pembe *Condé* elması, Otuz Yıl Savaşları sırasında sağladığı hizmetlerden ötürü Condé prensi II. Louis'ye, XIII. Louis tarafından armağan edilmişti. Elmas, günümüzde Chantilly Müzesi koleksiyonunun bir parçasıdır.

Kolombiyalı mezar hırsızları, Zimbabveli madenciler veya zümrüt arayan Madagaskarlılar, Birmanya ve Tayland yakutu araştırıcıları, Sri Lanka veya Keşmir safiri arayıcıları: hükümlülerden oluşan bir grup insan, Sotheby's ve Christie's'deki prestijli satışları süsleyecek, taçlı kafalara harikulade bir parlaklık katacak tüm o renkli taşları, sudan ve çamurdan çekip çıkardı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
RENKLİ TAŞLARIN SALTANATI

Renkli taşlar arasında yakut ve zümrüt, sahip olduğu özelliklerini kroma; safir ise titanyum ve demire borçludur. Sağda, Kolombiya için sıradan bir görüntü olsa da, gerçek bir ham zümrüt hazinesi görülüyor.

Zümrüt çağında Kolombiya

Zümrüdün Avrupa'ya hızla girmesi, Yeni Dünya'nın keşfi sırasında olmuştur. Güney Amerika, beş yüzyıldır dünyadaki en önemli zümrüt üreticisi olmayı sürdürmektedir.

Zümrüdün 10. yüzyıldan beri çıkarıldığı Kolombiya; Muzo, Chivor ve Coscuez'in damarlarında ne mavimsi ne de sarımtırak olan, yoğun ve kadifemsi yeşil rengi sayesinde emsalsiz sayılan –özellikle de Muzo'dan çıkarılanlar–, gezegendeki en güzel taşları üretir. Bu arazilerdeki açık hava taş ocaklarında, maden çıkarma işlemi elle, az ya da mekanik yöntemlerle gerçekleştirilir.

Bogota, önemli bir ticaret merkezi olma yolundadır. Değerli taş satışı, taş yontuculuğu ve asit-reçine buharının havaya rahatça salınabilmesi için binaların çatılarında yapılan değerli taş işlemeciliğinde uzmanlaşmış başlı başına mahalleler mevcuttur. Aslına bakılırsa asit, zümrüt üzerindeki çatlakları temizleyerek bozulmaları yok eder; reçine ise o noktaları doldurmaya ve taşa tamamıyla aldatıcı, mükemmel bir parlaklık kazandırmaya yarar. Ciddi profesyonellerin reddettiği bu işlemlerden bazılarının korkunç olduğu ortadadır.

Yaklaşık yüz karatlık bir parti zümrüdün satışı günler, hatta haftalar sürebilir. Bir telefon, Avrupa'da gitgide azalan, Amerika ve Asya'dan ise sıklıkla artan bir alıcı topluluğunun oraya akın etmesini sağlayabilir. En cesurları, sabahın altısında maden ocağı platformunda hazır bulunup oradaki madencilerden en güzel taşları ilk önce almak için atılır. Zira Kolombiya'daki özel madenlerde, çalışma kontratları altı ay süren ve nadiren yenilenen maden işçileri, kalsit damarlarının dinamitlenmesinden sonra arazide bulunan bütün zümrütleri toplama hakkına sahiptir. Maden ocağındaki damarlarda kalan büyük kristaller ise, onları Bogota'ya gönderen mal sahiplerine veya satıcılara bırakılır.

Alçak Kolombiya vadilerinin dar oluklarında, nehir yukarılarında, sağlığa zararlı eğreti çatılar altında, tropikal nem ve böceklerden yıpranmış, siyah terle yüzleri sıvanmış haldeki *guaquero*'lar (mezar hırsızları), adamlar, kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve sakatlardan oluşan bu toplumdan itilmiş binlerce insan, yorulmadan, gece

Kolombiya'daki Muzo madeni, maden işleme konusundaki acımasız şartları nedeniyle herkesçe "zümrüt cehennemi" olarak bilinir. Uzman işçiler, ağır silahlı gardiyanlar tarafından sıkıca korunan özel oyukların ortasında zümrüt arar.

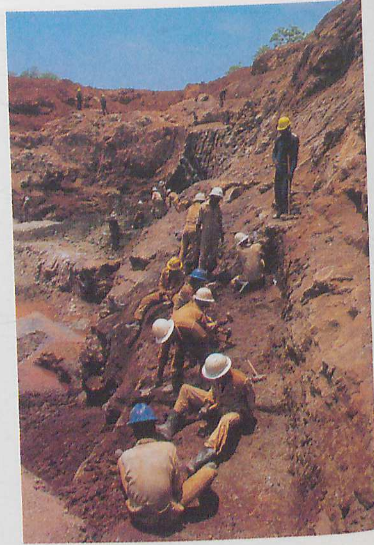
gündüz, dağlardan aşağıya düşen maden çamurlarının içinde "verde"yi ("yeşil"i) bulma umuduyla toprağı kazıp dururlar.

Dikenli tellerle sınırlanan resmi alanların dışında, *guaquero*'lar çalışıyor (yukarıda). "Verde" ateşine kapılmış yaklaşık 20.000 adam, yukardaki maden ocağından kalan çamurlu artıkları ince eleyip sık dokuyor. Ortamın güvensiz havası, az görülen bir şiddet yaratırken, sık sık suç işleniyor.

Kolombiya'nın genç rakibi Brezilya

Çok güzel bir yeşil renge sahip zümrütlerin çıkarıldığı ilk maden ocakları, Bahia eyaletindeki Bom Jesus dos Meiros bölgesinde yalnızca 1910 yılından beri işletilmektedir. Gerçekten de zümrüt geleneğinin Güney Amerika'da bin yıl önceye dayanmasına rağmen, Brezilya topraklarında maden araştırmalarının daha erken başlamamış olması şaşırtıcıdır. Buna rağmen Brezilya, yaklaşık otuz yıldır büyük üreticiler arasındadır. İhracatının büyük çoğunluğu Bahia eyaletindeki

Brumado, Conquista, Pilao Arcado ve Carnaiba maden ocaklarından, Minas Gerais madenlerinden ve Goias ile Espirito Santo eyaletlerinden gelir.

Yeşil Afrika

Angola ve Mozambik'in arasında, orta Afrika'da bulunan Zambiya, 1970'lerden beri Mikou maden ocağında zümrüt üretmektedir. Başlarda Fransız pazarı için üretilen zümrütler, günümüzde doğrudan İsrailliler tarafından satın alınıp Tel Aviv'de yontulur. Mavimsi bir yeşile sahip orijinal rengi, Kolombiya zümrüdü fiyatı veren Japonlar ve Amerikalılar tarafından çok beğenilir.

İlk maden yataklarının 1927 yılında keşfedildiği Güney Afrika'da, bazen üzerinde izler bulunan örnekler çıkıyordu. Zimbabve'de (eski Rodezya) çok güzel bir yeşil renge sahip olan ilk taşlar 1956-57 yılında (Sandawana maden ocağında) bulundu ve ülke 1960'lı yıllarda dünyanın ikinci zümrüt üreticisi pozisyonuna yükseldi. Yakın zamanlarda Madagaskar da zümrüt üreticileri arasına girdi: 1990'lı yıllarda adanın güneydoğusundaki Akadilana maden ocaklarından, 72 kilogram ağırlığında bir grup zümrüt kristali çıkarılmıştı.

İsrail, Tel Aviv'deki değerli taş yontma merkezleri için Zambiya'dan büyük miktarlarda zümrüt satın alır. Resmi sayılara ulaşmak zor olsa da, 1980'li yıllarda 20 milyon sterlin değerinde zümrüt ithal etmiştir, bu da dikkate değer bir sayıdır. Pakistan'ın Swat vadisinden gelen, devlet maden ocaklarının kapanmasından beri özel ocaklarda işlenen ve Afganistan'daki Penshir vadisi kaynaklı, Sovyetler Birliği'ne karşı direnişi finanse etmiş olabileceği düşünülen zümrütler de günümüzdeki pazarı besler.

Değerli korindonlar: yakut ve safir

İlk renkli değerli taşları üreten Asyalılar, uzun bir süre yakut ve safir arasında bir ayrım yapmamış, onlara kırmızı ve mavi yakut adını vermiştir. Karışıklığın nedeni, yakut ve safirin fiziksel ve kimyasal özellikleri açısından aynı değerli taş ailesine ait olmalarıdır: Genelde alüminyüm oksitten oluşan korindonlardır bunlar. Aynı zamanda, bu iki değerli taş, aynı coğrafyadaki maden yataklarından çıkar, nadirdirler ve gezegenin yüzeyinde toplanmışlardır. Bileşiminde fazladan bulunan kromoksit sayesinde rengi kırmızı

olan korindonlara yakut denir; diğer hepsinin adı safirdir ve renkleri mavi, mor, sarı, turuncumtırak, yeşil, renksiz, hatta siyah olabilir. Günümüzde safir olarak bilinen taşın maviliği, içindeki titanyum oksit ve demirden gelir.

Renkli değerli taşlar, değerlendirme açısından karmaşık bir problem doğurur; bazı kriterlere rağmen renk tonu kalitesinin değerlendirilmesi oldukça öznel bir konudur. Elmasın tersine, rengin önemi saflığına baskın gelir: keskin bir renk tonu ve bazı hafif kusurlar, rengin sıradanlığına tercih edilir. Elmas, zümrüt ve safirden çok daha nadir olan yakut, koleksiyonerler tarafından en çok aranan taştır. Saf (temiz) ve güzel renkli, ağırlığı 10 karata (2 gram) varan taşlar, ancak büyük ustaların tablolarıyla karşılaştırılabilecek, fahiş fiyatlara satılır. En prestijli açık artırmalardaki fiyatları karşılaştırırsak: 1988 yılında Sotheby's'de, 15,97

Mavi, mor, sarı, pembe, bu taşların hepsi birer safirdir ve bazı renkler özellikle daha çok aranmaktadır. Ancak üretici ülkelerde fiyatları bilinir ve profesyonel alıcılar taşlara pazarlık ve hile yardımıyla sahip olur. Örneğin, yirmi karatlık pembe bir safir arayan Sri Lankalı bir alıcı, kendini bir kelebek avcısı olarak tanıtır. Pulkanatlı arama bahanesiyle taşların yerini saptar ve bir gün aradığı safiri bulduğunda, ilgisiz ve bu konuda uzman değilmiş gibi gözükerek taşı, uygun bir fiyata satın almayı başarır.

karatlık Birmanya yakutuyla süslü bir yüzük, karat başına 228,252 dolardan artırmaya çıkarılmış, aynı yıl Christie's'de, 52,459 karatlık elmas bir yüzük, karat başına 142,232 dolardan açık artırmaya sunulmuştur.

Birmanya yakutunun "güvercin kanı" rengi, günümüzde en çok aranan kırmızı tonudur. 1938 yılında Washington Smithsonian Enstitüsü'ne bağışlanan, sahiplerinin adını taşıyan DeLong Star Ruby (yıldız yakut), 100,3 karat ağırlığındadır ve yıldız şeklindeki parıltısı, ona fazladan değer katar.

Yakut cenneti Birmanya

En ihtişamlı yakutlar, on dört veya on beş yüzyıldır, dünyadaki yakut üretiminin altıda beşini ortaya koyan maden yataklarının bulunduğu, "Yakut Vadisi" adı verilen Mogok bölgesinden çıkarılır. 1962 yılında maden ocaklarının devletleştirilmesi, üretimde büyük bir düşüş yaşanmasına sebep olmuştur. Yakut ve safirlerin sınırdan geçirilişini dikkatle denetleyen yetkililer, zaman zaman alüvyonal kökenli bu harika taşların kontrolsüz bir şekilde kaçırılması yerine, maden ocaklarının su taşkınlarına maruz kalmasını tercih etmiştir. Aslına bakılırsa, çalışmakta olan bir maden ocağını suya boğmak için, yönü değiştirilmiş bir derenin tekrar su yüzüne çıkarılması yeterlidir. Devlet tarafından Rangoon'da düzenlenen ve maksimum altmış kişiden oluşan uluslararası elit bir topluluğa ayrılan yıllık safir ve yakut satışlarında, Mogok ve Mongshu'da yapılan resmi Birmanya üretimi piyasaya sürülür.

Aktarma merkezi Tayland

Dünyanın dört bir tarafından korindonlar, yerel üretime katılmak için Chantaburi'ye (Pattaya yakınlarında) gelir. Dünya çapındaki yakut ve safir pazarının büyük bir kısmı Tayland'dan geçer. Taylandlı maden arayıcıları, sadece yerel üretimi ellerinde tutmakla kalmaz, Kamboçya, Kenya ve Tanzanya'da çıkarılan korindon pazarını da kontrol altında tutar: Sahip oldukları ayrıcalıklar sayesinde en ilginç taşları inceler ve onları işlenip satılmak üzere kendi ülkelerine gönderirler.

Değerli taş satışında usta kabul edilen Taylandlılar,

maden işleyenlerin ve madencilerin ham taşlarını, kaldırımlardaki satış masalarına bıraktığı inanılmaz basit bir ticaret yöntemi geliştirmiştir. Bangkoklu tüccarlar, potansiyel alıcılara, yani genellikle, taşı ısıtıp yontuculara tekrar satacak olan kişilere pazarlayabilmek üzere taşları ham halde satın alan Çinliler'e aracılık eder. Bu yönteme göre korindonlar, renkleri yoğunlaştırılmak üzere 1000 °C veya daha yüksek ısılardaki fırınlarda ısıtılır: Ortalama renge sahip bir taş böylece, zaman içinde değişmeyen, harika bir renge sahip olabilir.

Birmanya'daki Mogok maden ocağı (altta) etrafında, değerli taş ticaretini minimum bir yasallık çerçevesinde kontrol altında tutan askerlere rağmen, birçok yakut ve safir karaborsada satılır ve hiçbir resmi satışta görülmezler. Shan eyaletinin başkenti olan Taungyi veya Mandalay'ın güneyindeki Nyaungu pazarlarında bu satışları yapma riskini alanlar, genelde küçük üreticilerdir. Ellerindeki taş partileri önemli olduğunda, değerli taş üretiminin daha düşük kalitede olduğu Tayland'a geçerler. Her sabah saat 5'e doğru, tüccarlar değerli taşlarını masalarda sergiler (yukarıda) ve satışlar üzerinde kontrol ya da denetim yoktur.

Sri Lanka'nın değerli taşları

Yüzyıllardan beri bilinen Sri Lanka maden yatakları, dünyadaki toplam mavi safir üretiminin neredeyse yarısının yanı sıra, yadsınamayacak bir miktarda her renkten yakut ve safir de üretir. Burada taş işleme zanaati, günümüzde halen yirmi beş yüzyıllık geleneklere göre yapılır.

Ratnapura'nın girişinde, devletin rantabilize etme koşuluyla verdiği küçük bir toprağın çevresinde, odun kütüklerinden yapılmış ve palmiye yapraklarıyla örtülmüş kulübeleri görmemek imkânsızdır. Yerin derinliklerine doğru dikey kazılan bir galeri, yerlilerin "illam" adını verdiği, milyonlarca yıldır dağlardan inen sularla birikmiş olan, alüvyonal çakıllı kum bölgelerine ulaşmayı sağlar. Süreç hep aynıdır: Yüksekteki birincil maden yatakları, kayaların içinde yakut ve safir barındırır; daha aşağıdaki ikincil maden yatakları ise nehirlerin getirip bıraktığı değerli taşları biriktirir.

Ratnapura'da bellerine kadar suya giren madenciler, çakıllı kumu toplayıp sazlardan örülmüş

bir tepsiye aktarır. Sonra, toprağın ve çakılların çözülmesi için, dairesel ve hızlı kol hareketleriyle tepsiyi suyun içinde sallarlar. Çoğu zaman tepsinin dibinde ince bir kum tabakası, şanslı günlerde ise birkaç yakut, harikulade mavi safirler, renkli safirler ve başka güzel taşlar kalır.

Bazı koleksiyonerlerin rüyalarını süsleyen muhteşem taşlar, ne yazık ki çok nadir bulunur: Lotus çiçeğinin turuncu-pembe rengini andıran ve bu renkten adını alan Padparadscha safiri; fahiş fiyatlara satılan, kabaşon kesimli ve nokta ışığı altında bir yıldız şekli açığa çıkaran güzel yıldız yakutlar ve safirler...

Sri Lanka'nın ortasında, küçük sıradağlarla çevrilmiş, yerel dilde "değerli taş şehri" anlamına gelen Ratnapura şehri, komşu maden işletmeleri sayesinde aktif bir satış merkezi olmuştur. Solda, bir değerli taş arayıcısı, atalarından kalma yöntemlerle taş ayıklıyor.

Çok nadir bulunan turuncu-pembe Padparascha safiri, Sri Lanka'ya özgü bir üretimdir.

Keşmir

Çok nadir olarak , ikinci satışlar sırasında rastlanmasına rağmen, canlı ve pürüzsüz mavikantaron mavisi renk tonuna sahip Keşmir safiri, eksperlerin gözünde emsalsiz bir ihtişama sahiptir. Oradaki ilk taşlar, 1881 yılında, 4.000 metre yükseklikte ve en yakın şehre 60 km uzaklıktaki Kudi vadisinde, bir avcı tarafından tesadüfen keşfedilmiştir. Safir, o zamanlar yerlilerin, karşılığında tuz aldıkları bir para birimi olarak kullanılıyordu. Ancak yükseklik ve hava şartları yüzünden, yılda en fazla bir veya iki ay çalışılabiliyordu. Neredeyse terk edilmiş olan maden ocakları, günümüzde boşalmış kabul edilmektedir.

Diğer safir üreticisi ülkeler

Günümüzde Avustralya, dünyadaki en büyük safir üreticisi konumundadır. Sri

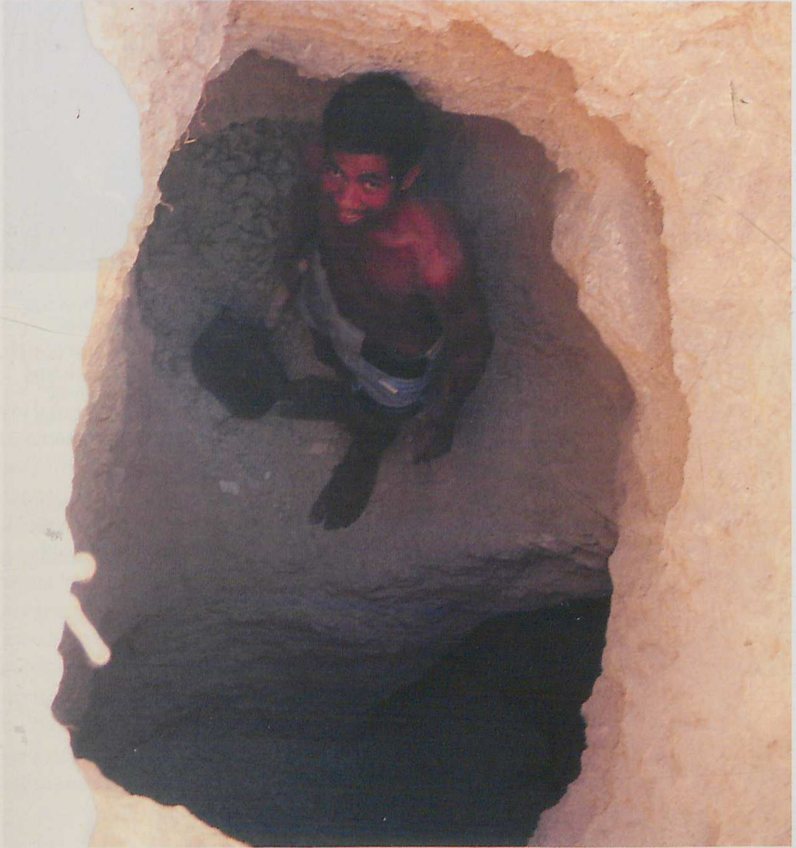
Lanka'daki atadan kalma işleme yöntemlerin tersine, bölgenin sınırsız büyüklüğünün de sayesinde, değerli taşları çıkarmak için devasa mekanik yöntemler kullanılır. Dünyadaki üretim rekoru, Queensland'de mavi-siyah safir üretimi yapan Anakie maden ocağının elinde bulunmakta. Diğer maden yataklarında ise daha göz alıcı renklerde safirler üretilir: mesela, Inverell'de koyu mavi ve Yeni Güney Galler'deki Glen-Inness'de kraliyet mavisi. Bu üretim, taşın yontulup tekrar satıldığı Bangkok'ta da yapılır.

Afrika'da ise, Tanzanya'daki Umba Vadisi bölgesinde ve Madagaskar'daki Andranomdahbo'da son zamanlarda safir üretilmektedir. Sıradan bir çoban olan Gaston, 1990 yılında, çok güzel bir mavi renge sahip 8 gram (40 karat) ağırlığında bir safir keşfeder. Bu keşif, tüm adadan ve aynı zamanda Tayland'dan ve diğer ülkelerden gelen bir hücumu tetikler. Değerli taş arayıcıları, üretimin günümüzde hızla düşmesiyle, yeni maden yataklarının bulunduğu kuzeye, Ambilobe bölgesine yerleşir.

Madagaskar'da ambalajlar zor bulunuyor. Bazen taşları saklamak için bir kâğıt parayı kıvırıp içine koymak daha kolay. Ülkenin güneyinden çıkarılan safirlerin kalitesi fevkalade olmaktan çok uzak; çoğunlukla mavi-yeşil gibi farklı renklere sahip bölgeleri mevcut. Yine de, dikkate değer boyutları, taşları, işlemek ve ısıtarak "iyileştirmek" üzere ülkelerine götüren Taylandlılar tarafından aranılır kılıyor. Bu taşların birçoğu, daha sonra kökeni belirtilmeden dünya pazarlarında satışa çıkarılıyor.

Zevkler, fiyatlar ve renkler

Renkli değerli taşların nüansları, geldikleri yere göre değişir, ancak taşın kaynağını sadece profesyoneller ayırt edebilir; örneğin, bir Birmanya safiriyle bir Tayland safirinin, bir Tayland safiriyle bir Avustralya safirinin, hatta düşük kalitede bir Birmanya yakutuyla koyu kırmızı renkte bir Pakistan yakutunun arasındaki farkı ancak onlar bilir. Renkli değerli taşlara fazladan kıymet biçilmesine rağmen, neredeyse efsanevi sayılan kökenlerine gelindiğinde –zümrütte Kolombiya,

Madagaskar'daki Andranomdahbo maden ocağı, maden arayıcılarının, muhteşem baobab ormanlarına akın akın girmesine tanıklık etti. Burada madenciler, insan boyunda oyuklar halinde birçok galeri kazdı.

yakutta Birmanya, safirde Keşmir–, birçok büyük kuyumcu, örneğin yüksek kalite bir Sri Lanka safirini, orta kalite bir Keşmir safirine, bir Tayland veya Pakistan yakutunu ise Birmanya yakutuna tercih eder.

Değerli taşlarda bulunan sonsuz nüanslar ve olağanüstü örneklerin nadir oluşu, büyük kuyumcuları, fazlasıyla sabır ve azim göstermeye zorlar. Taşın kökenine dair hatasız bilgi, tutarlılık ve şans, bir kolye veya bilezikte birden çok taşı çiftleştirebilmek –aynı renk ve güce sahip taşları birleştirmek– için vazgeçilmez unsurlardır.

Van Cleef & Arpels, 1959 ve 1961 yılları arasında, elmaslarla süslenmiş, inanılmaz ihtişamlı bir işlemeli yakalık yapmak üzere dünyanın dört bir yanında, kusursuz homojenlikte, "zümrüt" kesimli yirmi iki adet zümrüt aramaya koyuldu. 1958 yılında, güvercin kanı kırmızısı yedi Birmanya yakutundan oluşan bir kolyeyi yapmak için aylarca sabretmek gerekmiş, Van Cleef & Arpels'deki uzmanlar mücevheri tamamlayabilmek için bir çift küpeyi bozmak zorunda kalmıştı.

Değerli taş pazarının geleceği

Birçok gelişmiş ülkede yaşanan ekonomik krize rağmen ham elmas tacirleri, talepteki sürekli artışa sevinmelidir. Central Selling

Uzun süre boyunca güçlülere has olan değerli taşlar (zümrütlerle kaplı Sind mihracesi; taç giyme gününde Farah Dibah ve aşağıda, Windsor Düşesi'ne ait 152,35 karatlık safir), De Beers'in afişinde yazdığı gibi, herkes tarafından erişilebilir olacak mı?

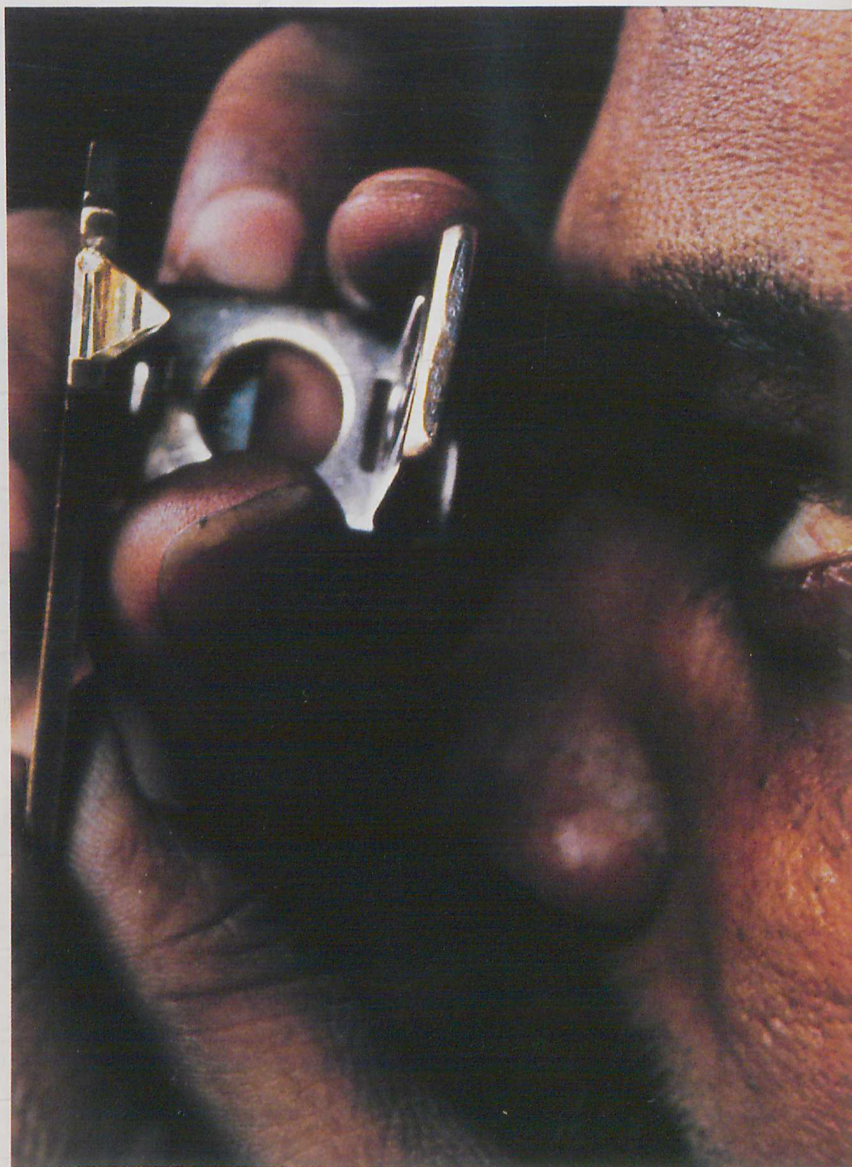

Organisation'ın derlediği mücevherat ve kuyum satışı rakamları, 1985'te 22 milyar dolardan, 1995'te 48 milyar dolara yükselmiştir.

Yontulmuş elmas satışlarına gelince, Çin, Vietnam, Kamboçya ve aynı zamanda Malezya, Endonezya ve Filipinler gibi yeni Asya pazarlarının gelişmesi sayesinde, hiç durmadan artmaktadır.

Pazarların ve üretim yerlerinin, elmasa oranla daha az organize olduğu ve araştırılmasının birçok yönden zanaatkarlık gerektirdiği renkli değerli taşlar açısından ise, gerçeklik farklıdır. Kaldı ki, siyasi belirsizliğin ve tehlikeli maden çıkarma koşullarının mevcut olduğu ülkelerden en güzel taşların çıkması, sürekli üretimi mümkün kılmaz; bu da, kaliteli renkli değerli taşların, piyasada çok nadir bulunmasına yol açar.

TANIKLIKLAR VE BELGELER

Tüccarlar ve gezginler

İlkçağdan beri değerli taşlar Doğu'dan gelir. Ancak elmas, yakut ve diğer değerli taşların çıkarıldığı yerler hakkında bilgiye sahip olmak için 13. yüzyılı ve Marco Polo'yu beklemek gerekmiştir. 17. yüzyılda Jean-Baptiste Tavernier'nin tanıklıkları, Hindistan'ın zenginlikleri hakkındaki olağanüstü efsaneleri taçlandırır. Üç yüz yıl sonra bile, Joseph Kessel de bu atmosferden büyülenmekten kurtulamaz.

Sighnan Dağı'nda yakut arama.

Marco Polo

Çünkü size diyorum ki, bu adada (Sri Lanka) güzel ve değerli yakutlar çıkar ve dünyanın hiçbir yanında bu kadar güzeli bulunmaz. Hatta safirler, topazlar, ametistler, lal taşları ve daha birçok değerli taş burada doğar. Bu bölgedeki kral, hiç görülmemiş ve görülmeyecek, en güzel ve en büyük yakuta sahiptir, nasıl olduğunu size tarif edeceğim. Biliniz ki, aşağı yukarı bir karış uzunluğunda, bir adamın kolu kalınlığındadır; dünya üzerinde görülecek en muhteşem şeydir. Üzerinde hiçbir kusur yoktur ve parlayan ateş gibi kırmızıdır. O kadar değerlidir ki, parayla zor satın alınabilir. Doğruyu söylemek gerekirse, Büyük Kubilay Han bu dikkate değer yakutun varlığını öğrendiğinde, kraldan yakutu satın almak üzere ulaklarını gönderip, taşı ona satarsa karşılığında ona bir şehir vereceğini söyler. Ancak Seylan kralı, yakutu dünyadaki hiçbir şeyin karşılığında vermeyeceğini, çünkü taşın babasına ve atalarına ait olduğunu, geleneğe göre kendisinin de taşı sonsuza dek oğullarına ve mirasçılarına bırakması gerektiğini, bu mücevheri egemenliğinin en büyük işareti olarak gördüğünü söyler. Elçiler, bu cevapla ve ellerinde yakut olmaksızın efendilerine geri döner, ve ben, Marco Polo da elçilerden biriydim: Sözü edilen yakutu kendi gözlerimle gördüm; hükümdar yakutu kapalı elinde tuttuğunda, taş avcunun üstünden ve altından taşıyor, hükümdar, taşı gözlerinde ve ağzının üstünde gezdiriyordu. [...]

Başka bir şey daha var: Kimse,

kendisi bulup gizlice çıkarmadıkça, büyük ve pahalı bir taşla veya belli bir ağırlığın üstündeki bir inciyle krallıktan ayrılamaz. Kralın böyle bir şey yapmasının sebebi, tüm taşlara kendinin sahip olmak istemesidir. Şu da doğrudur ki, her sene krallığın dört bir yanında, elinde güzel inci ve değerli taş olanların, onları saraya getirmeleri gerektiğini ve bedelinin iki katının kendilerine verileceğini yazıyla bildirir ve duyurur. Taşların değerinin iki katını ödemek, krallığın bir adetidir; tüccarlar ve başka insanlar da, ellerine geçen güzel taşları isteyerek saraya götürür, çünkü çok para verileceğini bilir. Bu yüzdendir ki, kralın birçok kıymetli taşı ve hazinesi vardır.

Biliniz ki bu krallıkta (Telingara), Coromandel kıyılarında, elmasların bulunduğu çok büyük dağlar vardır. Ancak, yağmur yağdığında su dağlardan sel gibi akar ve toprağı sürükler. Yağmur dinip de sular çekildiğinde, adamlar suyun geldiği sel çukurlarındaki kumları eşelemeye başlar ve birçok elmas bulur. Yazın, bir damla su olmadığı zaman da, dağlarda epey çok elmas bulurlar. Elmas avına çıkan bu adamlar, dağların eteklerindeki barakalarda yaşar. Ancak sıcaklık o kadar şiddetlidir ki dayanılmaz olur. Üstelik bu dağlarda çok sayıda büyük yılan bulunur, adamlar korku içinde gidip, çoğunlukla bu zararlı hayvanlar tarafından parçalanıp yutulur. Yine de, başarabildiklerinde oraya giderler ve büyük, güzel elmaslar bulurlar. Bu yılanlar o kadar zehirli ve kötüdür ki, adamların, bu kötü yılanların bulunduğu mağaralara girecek cesareti olmaz. [...]

Adamlar, elmasları farklı bir yöntemle toplar. Kayaların çok sarp olduğu ve hiç kimsenin aşağı inemediği, çok derin bir vadi vardır, ancak adamlar şöyle yapar: Doğrayabildikleri kadar ince doğranmış et parçalarını kana bulayıp bu derin vadiye atarlar; atılan bu et, bolca var olan elmasları kolaylıkla bulur. Bu dağlarda, yılanları avlamak için birçok beyaz kartalın yaşadığı doğrudur: bu kartallar, vadinin dibindeki eti gördüklerinde, pençeleriyle kavrayıp başka bir yere götürür. Kartalların nereye gittiğini dikkatlice izleyen adamlar, kartalın eti götürüp gagalamaya başladığını görür görmez, olabildiğince hızlı bir şekilde üstlerine doğru gider. Üstüne insanların geldiğini görüp korkan kartal, eti almadan uzaklaşır. Adamlar ete ulaştığında ise, üstüne yapışmış çok sayıda elmas bulur. [...]

Biliniz ki, bu krallık dışında hiçbir yerde böyle elmaslar bulunmaz; ancak, o kadar çok miktarda, güzellikte ve büyüklüktedirler ki, tüm dünyaya yeterler. Özellikle, en güzel elmasların bizim Hıristiyan krallıklarımıza ulaştığını düşünmeyin; onlar Büyük Han'a, farklı bölge ve ülkelerdeki kral ve baronlara götürülür; çünkü onlar dünyanın en büyük hazinelerine sahiptir ve tüm pahalı taşları satın alırlar.

Marco Polo, *Il Milione*

Jean-Baptiste Tavernier

Her yıl törenle tartılan Büyük Moğol Elması'nın kutlamaları için yapılan hazırlıklar; tahtının zenginliği, sarayının görkemi

VOYAGES DES INDES.

LIVRE SECOND.

DESCRIPTION HISTORIQUE & politique de l'Empire du Grand Mogol.

CHAPITRE PREMIER.

İlk avludaki salona yerleştirilen büyük taht, aşağı yukarı bizim kamp yataklarımızın biçiminde ve büyüklüğünde, yani uzunluğu yaklaşık altı, genişliği ise dört ayak boyunda. Çok sağlam olan, yirmi beş parmak yüksekliğindeki dört büyük ayak üzerinde, tahtın altını destekleyen dört çubuk; çubukların üstünde de üç tarafı kapatan ama saraya bakan tarafı kapatmayan on iki sütun bulunuyor. Tahtın ayakları gibi, on sekiz parmak uzunluğundaki çubuklar da altın ve birçok elmas, yakut ve zümrütle kaplanmış.

Balas yakutları

Her çubuğun ortasında büyük, kabaşon kesimli bir balas yakutu, etrafında da kare bir haç oluşturan zümrütler görülüyor. Çubuklar boyunca, haca benzeyen başka şekiller de var; bazılarında ortada bir yakut, etrafında dört zümrüt, bazılarında ise ortada bir zümrüt, etrafında balas yakutları var. Zümrütlerin hepsi tabla kesimli ve araları, en büyüğü on ila on iki karat olan elmaslarla kaplanmış; tüm taşlar oldukça düz. [...]

Tahtın çevresindeki büyük balas yakutları dikkatimi çekti, her biri en az yüz karat ağırlığında, yaklaşık yüz sekiz kabaşon kesimli yakut vardı, ancak bazıları iki yüz veya daha fazla karat ağırlığındaydı. Zümrütlerin rengi oldukça güzel, ancak bazıları kusurlu; en büyüğü yaklaşık altmış, en küçüğü otuz karat ağırlığında. Yaklaşık yüz altmış adet saydım, sayıca yakuttan daha fazlalar. [...]

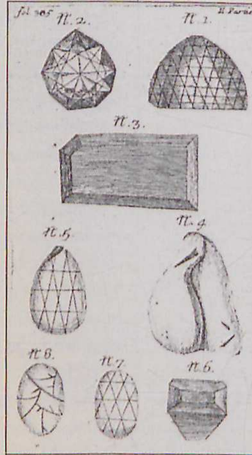
Yapımı Timur'la başlayıp Şah Cihan'la sona eren bu ünlü tahta bakarken farkına vardıklarım bunlar. Kral'ın mücevherleri ile ilgilenen memurlar, bana bu büyük eserin değerinin yüz yedi bin rupi, yani bizim paramızla yüz altmış milyon beş yüz bin lira olduğunu söyledi.

Voyages des Indes, İkinci Kitap, 8. Bölüm

Büyük Moğol, yazara tüm mücevherlerini gösteriyor

1665 Kasım'ının ilk günü Kral'dan ayrılmak üzere saraya gitmiştim; ancak o, kutlamalarının görkemine tanık olduğumdan ötürü, mücevherlerini görmeden gitmemi istememişti. Büyük sabahın ertesinde Kral tarafından beş veya altı görevliyle Nevvah Cafer Han'ın görevlileri gelerek Kral'ın beni çağırdığını söyledi. Saraya adım attığım an, daha önce bahsettiğim Kral'ın mücevherlerinin muhafızları, beni Majestelerinin önüne çıkardı; onu her zamanki şekilde selamladıktan sonra, Kral'ın tahtında oturduğu salonun bir ucunda bulunan ve oturduğu yerden bizi görebildiği, küçük bir odaya götürdü. Bu odada, mücevher hazinesinin bekçisi Akil Han'ı buldum, o da bizi görür görmez dört haremağasına, altın yapraklarıyla kaplanmış, üzeri özel olarak yapılan bir kırmızı, bir de yeşil işlemeli kadife kumaşla örtülü iki büyük tahta tepsi içindeki mücevherleri getirmelerini emretti. Tepsiler açıldıktan ve içindekiler üç defa sayıldıktan sonra, hazır bulunan katipler, onların bir listesini yaptı.

Çünkü Hintliler her şeyi büyük bir ihtiyat ve sabırla yapıyor ve aceleyle davranan veya sinirlenen birini gördüklerinde, hiçbir şey demeden bakıp tuhafça gülümsüyor.

Tavernier'nin Asya seyahati sırasında gördüğü taşlar

Akil'in elime koyduğu ilk parça, bir kısmı epey yüksekçe olan, gül kesimli, büyük yuvarlak elmastı. Taban çizgisinde ufak bir çentik, içinde ise küçük bir kusur mevcut. Suyu oldukça güzel ve üç yüz on dokuz buçuk rati ağırlığında; yani bir ratinin, karatın sekizde yedisi olduğu düşünülürse, ağırlığı iki yüz seksen karat. Emir Jumla, efendisi Golkonda Kralı'na ihanet edip, safına geçtiği Şah Cihan'a taşı gösterdiği zaman, taş ham haldeydi ve dokuz yüz rati, yani yedi yüz seksen yedi buçuk karat ağırlığındaydı ve üzerinde birden çok kusur vardı. Eğer bu taş Avrupa'da olsaydı, farklı bir şekilde muamele edilirdi: İyi parçaları alınır, şimdiki ufalanmış halinin tersine, olduğundan daha ağır olurdu. Taşı yontan Venedikli Bay Hortensio Borgio, kötü bir şekilde ödüllendirilmişti; taşı yonttuktan sonra, daha ağır olması gereken elması berbat ettiği söylenmiş, Kral ise onu, yaptığı işin karşılığında parasını ödemek yerine 10 bin rupi para cezasına çarptırmış, daha fazlasına sahip olsa daha fazlasını alacağını belirtmiştir. Bay Hortensio işinden iyi anlıyor olsaydı, Kral'a zararı dokunmadan ve taşı bilerken zorluk yaşamaksızın, bu taştan daha büyük parçalar elde edebilirdi; ancak kendisi çok başarılı bir elmas yontucusu değildi. [...]

Büyük Moğol hükümdarının, başka bir Frenk'e bahşetmediği bir lütufla bana gösterdiği taşlar işte bunlar. Hepsini elimde

tuttum ve tıpkı dikkatlice incelemek için yeterli zamanımın olduğu tahtların betimlemelerinde olduğu gibi, taşlar hakkında yapmış olduğum betimlemelerin de doğru ve sadık olduğunun garantisini Okuyucuya verebilmek için yeterince dikkat ve zevkle inceledim.

Voyages des Indes,
İkinci Kitap, 10. Bölüm

Elmaslar ve bulundukları maden ocakları ile nehirler; ayrıca, Yazar'ın Raolkonda maden ocağına yaptığı ilk ziyaret

Elmas bütün taşların en değerlisi ve benim en düşkün olduğum ticaret eşyasıdır. Hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olabilmek için elmasların bulunduğu tüm maden ocaklarına ve iki nehirden birine gitme kararı aldım; ve tehlikenin yarattığı

Golkonda vilayeti krallarının mezarları (19. yüzyıl gravürü)

korkular, seyahatlerimi hiçbir zaman engellemediği gibi, sadece tehlikeli yolları izleyerek ulaşılan barbar ülkelerdeki maden ocakları hakkında çizilen korkunç tablo, beni ne korkutabildi ne de hedefimden saptırdı. Bu doğrultuda, tarif edeceğim dört maden ocağına ve elmas çıkarılan iki nehirden birine gittim ve bu ülkeleri tanımayan insanların, beni korkutmak amacıyla anlattığı zorluklara veya barbarlığa hiç rastlamadım. Böylece, diğerlerinin önünü açtığımı ve Frenklerin bu maden ocaklarına, yani dünya üzerinde elmasın tek çıkarıldığı topraklara gelebilmeleri için yolu açan ilk Avrupalı olduğumu iddia edebiliyorum.

Ziyaret ettiğim ilk maden ocağı, Karnataka vilayetindeki Bijapur Kralı'nın topraklarında bulunuyor, Golkonda'dan beş, Bijapur'dan sekiz veya dokuz günde ulaşılan yerin adı Raolkonda. [...]

Elmasların bulunduğu yerin çevresi, Fontainebleau civarında olduğu gibi kumlu toprağa sahip olup, kaya ve çalılıklarla kaplı. Bu kayaların içinde, yarım veya bir parmak genişliğinde damarlar bulunuyor ve madenciler, ellerindeki ucu kıvrık demirleri bu damarlara batırarak içindeki kumu ve toprağı çıkarıp kaplara koyuyor ve daha sonra elmasları bu topraktan çıkarıyor. [...]

Bu maden ocaklarında birçok elmas yontucusu var, hepsinin elinde de yalnızca tabak boyutunda birer çelik tekerlek. Her tekerleğin üstüne bir taş koyuyor ve taşın "yol"unu bulana dek tekerleğin üstüne durmaksızın su döküyorlar. Yolu bulduktan sonra taşın daha iyi yol alması için yağ döküyor ve elmas tozu pahalı olduğu için harcamıyorlar ve bizim tarttığımızdan çok daha fazlasına tartıyorlar. [...]

Maden ocaklarındaki işleyişe gelince... İş, serbestçe ve bağlılıkla yürütülüyor. Satın alınanların yüzde ikisi, tüccarlardan kazı yapma izni için üretim payı alan Kral'a ödeniyor. Madencilerle elmas

bulunabilecek yerleri gezen tüccarlar, yaklaşık iki yüz adım çapında bir toprak alıp, elli, bazen de işin hızlı ilerlemesini istiyorlarsa yüz madenciyi işe alıyor; kazmaya başladıkları günden itibaren işi bitirene kadar her elli adam için Kral'a günde iki pagoda, yüz adam için dört pagoda ödüyor.

Bu zavallı insanlar, işlerini çok iyi bilmelerine rağmen, senede yalnızca üç pagoda (günde aşağı yukarı bir rupi) kazanıyor. Maaşları çok düşük olduğundan ötürü, kumun arasında buldukları bir taşı, saklayabilirlerse kendilerine saklamak konusunda hiçbir tereddüt göstermiyor ve sadece edep yerlerini kapatan kumaşların dışında çırılçıplak olduklarından, taşı ustalıkla yutmayı beceriyorlar.

Voyages des Indes,
İkinci Kitap, 15. Bölüm

Yazarın diğer madenleri ziyareti ve oralardaki elmas arama yöntemleri

Bu maden ocağını (Kollur) ilk ziyaretimde, farklı alanlarda çalışan adamlar, kadınlar ve çocuklardan oluşan yaklaşık altmış bin kişi vardı. Erkekler kazıyor, kadınlar ve çocuklar toprağı taşıyordu; çünkü bu maden ocağında elmaslar, Raolkonda'dan çok farklı bir yöntemle aranıyordu.

Madenciler, çalışmak istedikleri yeri seçtikten sonra, yakınında aynı genişlikte hatta daha büyük bir alanı düzeltiyor, çevresine de yaklaşık iki ayak yüksekliğinde bir duvar dikiyorlardı. Bu küçük duvarın tabanında, suyun akabilmesi için iki adımda bir küçük delikler açıyor, su akana kadar da delikleri kapatıyorlardı. Yer hazırlandıktan sonra, aramaya katılacak olan herkes, yani adamlar, kadınlar ve çocuklar ve de akrabalarıyla arkadaşlarını getiren işverenler o noktada toplanıyordu. [...]

Herkes çalışmaya başlıyor, erkekler kazmaya, kadınlar ve çocuklar da toprağı daha önce dediğim gibi hazırlanan yere taşımaya koyuluyordu. On, on iki veya on dört adım derinliğe kadar kazılıyor, ancak su bulunursa, geriye ümit edilecek fazla bir şey kalmıyordu. Tüm toprak taşındıktan sonra, adamlar, kadınlar ve çocuklar, kazdıkları deliklerde bulunan suyu testilerle alıp, yumuşaması için oraya taşıdıkları toprağın üstüne atıyor, toprağın sertliğine bağlı olarak bir veya iki gün boyunca, çorba kıvamına gelen kadar öylece bırakıyorlardı. Bunu yaptıktan sonra, suyun akıp gitmesi için duvara kazdıkları delikleri açıp, bütün balçık gidene ve sadece kum kalana kadar üstüne toprak atıyorlardı. Bazı topraklar vardı ki, iki veya üç defa yıkanması gerekiyordu. Daha sonra, kuruması için her şeyi güneşin altında bırakıyorlardı ve muhteşem sıcaklığın kısa sürede etkisini göstermesiyle hemen kuruyordu. Toprağı içine koydukları, harman savurma küreği gibi yapılmış sepetler vardı; bunları, bizim buğdayı elerken yaptığımız gibi çalkalıyorlardı. İnce toprak kalıyor, kalın toprağı tekrar yere bırakıyorlardı.

Tüm toprak elendikten sonra bir tırmıkla düzeltip iyice düzleştiriyorlardı. Daha sonra hepsi toprağın üstünde durup, tokmağa benzer, tabanı yarım adım genişliğinde büyük tahta sopalarla, her defasında iki-üç kere yere vurarak bir uçtan diğer uca gidiyorlardı. Ardından,

toprağı tekrar sepetlere yerleştirip, ilk defasında yaptıkları gibi eliyorlardı; iyice yaydıktan sonra hepsi, sıranın bir ucuna geçip, Raolkonda'da olduğu gibi toprağı elleyerek elmas aramaya başlıyorlardı.

Voyages des Indes,
İkinci Kitap, 16. Bölüm

Ağırlığı ne olursa olsun, 3 karatla 100 karat arasındaki elmasların uygun fiyatını hesaplamak için kural

Fiyatları yeterince bilinen 3 karatın altındaki taşlardan bahsetmiyorum, onların fiyatını herkes biliyor.

Öncelikle önemli olan, taşın ağırlığını bilmek, daha sonra da taşın kusursuz olup olmadığına, kalın, kare şekilli ve tüm köşelerinin mükemmel; suyunun beyaz ve güzel, canlı, lekesiz ve kusursuz olup olmadığına bakmak gerekir. Fasetli yontulmuş, genelde "gül kesimli" denilen bir taşsa, biçiminin tamamen yuvarlak mı, oval mi olduğuna; taşın iyice yayılmış olduğuna ve yumrulu olmadığına; aynı sudan olduğuna ve ağır taşlarda anlattığım gibi, lekesiz ve kusursuz olduğuna bakmak gerekir. Bu özelliklere sahip 1 karat ağırlığındaki bir taşın değeri, 150 lira veya daha fazladır; aynı mükemmelliğe sahip diyelim ki 12 karatlık bir taşın değerini öğrenmek gerekirse, şöyle yapmak gerekir: 12'yi 12'yle çarptığımızda sonuç 144 olur. Bunu bir karatın değeriyle, yani 150'yle çarparsak 21.600 liraya gelir.

Voyage des Indes,
İkinci Kitap, 17. Bölüm

Exemple de la ſuſdite Regle.

12
12
———
144
150
———
7200
144
———
21600

Renkli taşlar ve çıkarıldıkları yerler hakkında

Doğu'da renkli taşların elde edildiği yalnızca iki yer vardır; Pegu Krallığı ve Sri Lanka adası. İlki, Siren'den yaklaşık on iki gün uzaklıkta, kuzeydoğu yönündedir ve adı Kyatpyendir. En çok miktarda yakutun ve spinelin çıkarıldığı maden ocağıdır. [...] Dünyanın en fakir ülkelerinden biridir; sadece yakut çıkarılır; onlar da, yıllık değerinin 100.000 ekûye (22.500 sterlin) ulaşmadığına bakılırsa, sanıldığı kadar çok sayıda değildir. Bütün taşların arasında, üç veya dört karat ağırlığında, iyi kalitede bir taşa rastlamak, Kral'ın görmediklerinin çıkarılmasını engelleyen sıkı emirler yüzünden oldukça zordur; Kral, aralarından bulduğu en iyilerini kendisine saklar. Her seyahatimde, Avrupa'dan Asya'ya getirdiğim yakutlardan oldukça büyük bir kâr elde etmemim nedeni de budur. [...]

Bu ülkede bütün renkli taşlara yakut adı verilir ve yalnızca renkleriyle ayırt edilir. Dolayısıyla, Pegu dilinde safire mavi yakut, ametiste mor yakut, topaza sarı yakut denir ve diğer taşlara da aynı şekilde adlar verilir. [...]

Doğu'da yakutların ve diğer renkli taşların çıkarıldığı başka bir yer de Sri Lanka adasındaki bir nehirdir. Adanın

ortasındaki dağlardan doğar ve yağmurlar sayesinde iyice büyür; yağmurlardan üç veya dört ay sonra sular azaldığında, fakir insanlar kumların arasında arayışa çıkar, yakut, safir ve topaz bulurlar. Bu nehirden çıkan taşlar, genellikle Pegu'da çıkanlardan daha güzel ve daha temizdir.

Voyages des Indes,
İkinci Kitap, 19. Bölüm

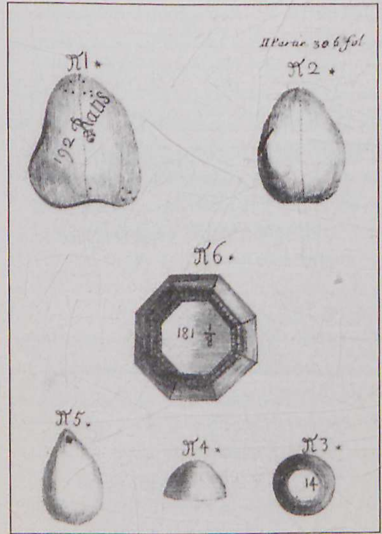
Yazarın Avrupa'da ve Asya'da gördüğü, son Hindistan seyahati dönüşünde Kral'a sattığı büyük taşlarla birlikte resmedilmiş olan en büyük ve en güzel elmas ve yakutlar.

Numaralandırılmış resimleri sırasıyla takip edecek ve bildiğim en ağır elmasla başlayacağım.

No 1
Bu elmas, bana bütün mücevherleriyle birlikte bunu da gösterme onurunu bahşeden Büyük Moğol'a ait. Buradaki resimde, yontulduktan sonraki biçimiyle görülen taşı tartmama izin verildiğinde, 319 rati, yani 279 9/116 karat ağırlığında olduğunu saptadım. Ham haliyle, daha önce belirttiğim gibi, ağırlığı 907 rati, yani 793 5/8 karat idi. Bu taşın biçimi, bir yumurtayı ortadan ikiye böldüğümüzde oluşacak biçimin aynısı.

No 2
Bu elmas, bana bu taşı birden fazla defa gösterme inceliğinde bulunan Büyük Toskana Dükü'ne ait. Ağırlığı 139 karat, ancak ne yazık ki suyunun rengi sarıya çalıyor.

No 3
176 1/8 mangelin, yani 142 5/16 karat ağırlığında bir taş bu. 1642 yılında Golkonda'da olduğum sırada bu taş bana gösterilmişti ve gördüğüm kadarıyla, Hindistan'da bir tüccara ait olan en büyük elmastı. Sahibi, kurşundan bir modelini yapmama izin vermiş, ben de onu Surat'taki iki arkadaşıma göndererek güzelliğinden ve 500.000 rupi, yani 750.000 lira olan fiyatından bahsetmiştim.

Büyük Moğol'a ait olan elmaslar

Eğer temizse ve suyu iyiyse 400.000 rupi teklif ederek satın almamı emrettiler, ancak o fiyata satın almak mümkün olmadı. Yine de, teklifin 450.000 rupiye yükseltilmesi halinde, taşa sahip olunabileceğini düşünüyorum.

4
nedabad'da, bir arkadaşım için satın ğım taş, 178 rati, yani 157 ¼ karat lığında.

5
resim, yukarıda bahsettiğim taşın iki fından kesildikten sonraki biçimini teriyor. Ağırlığı 94 karat ve suyu kemmel. Tabanında iki kusuru olan tarafı, kalın bir kâğıt kadar ince. Taş ıtulacağı zaman, bu ince kısımla birlikte, â küçük bir kusuru bulunan üstteki ından da biraz kestirdim.

6
53 yılında Kollur maden ocağından satın ığım başka bir elmas. Madende kesilen güzel ve temiz. Kalın bir taş, ağırlığı 36 ngelin, yani 63 3/8 karat.
:, dünyanın en güzel yakutlarının imleri.

7
nyanın en güzel taşlarına sahip olanlar, lece Asya'daki büyük hükümdarlar ğil. Büyük Moğol'un tahtında hiçbir nan, bizim büyük Kral'ımıza, yani dünya erindeki hükümdarların arasında, her kımdan en güçlü ve görkemli olanına , No 7, 8 ve 9'da resmedilen taşlar kadar yüğüne rastlamadım.

Voyages des Indes,
İkinci Kitap, 22. Bölüm

ndistan'da ticaret yapma üslubu

ın dönemde yayımlanmış bu metinde yazması Ulusal Kütüphane'de bulunuyor) orges Roques, kendisinin tekstil ticaretiyle kadar olduğu 18. yüzyıldaki iş ilişkilerini anlatıyor. Yazılarıyla, başka sektörlerdeki diğer tüccarlara rehberlik etmek istiyor ve Babür hükümdarının Fransızlara gösterdiği yüksek değeri gururla bir kez daha hatırlatıyor.

Elmaslar.

Bir incinin kusurlarının gözle görülmesine, elmasın ise ham satın alındığında kusurlarını saklamasına rağmen, elmaslar hakkında, inci konusunda olduğu kadar bilimsel bilgi yoktur. Mücevherler üzerine ortalama bir bilgi birikimi edinmek, sizi kısa sürede usta yapabilir. Bu yüzden, alışverişi yapanlar, aynı zamanda taşın nasıl yontulduğunu ve dilimlendiğini bilmek zorundadır. İlkini, taşın ağırlığını harcamadan gül, tabla, kalp veya pandantif gibi hoş bir biçim vermek ve hem lekeleri hem de kusurları bileğitaşıyla, idareli bir şekilde yok etmek için bilmek gerekir. Taşın biçimi bize tam halini gösterir. Esas nokta bu değildir; en önemlisi, taşı iyice geniş ve olduğundan ağır göstermektir; bu da, işçinin maharetine bakar. Dilimleme, yani elması ikiye bölme işlemine gelince, bu da hiç zor değildir, çünkü taş kesildiği zaman, o çizgi, keskin olan uçlarına kadar sürüp gider. Bunlar, genelde küçük bir keskiyle dilimlenen noktalardır. Bir çekiç darbesinden sonra, elmas yontucusu taşa şeklini verir. Suyunu ve ateşini bilmek konusuna gelince de, elmas işleyenler bu yetiyi, deneyimle öğrenir. [...]

Mücevhercilik, diğerlerine göre daha rafine bir ticarettir, ancak Babürlü'nün, Golkonda Krallığı'nı fethetmesinden beri büyük devrimler geçirmiştir. O zamandan sonra, elmas madenlerini

on yıllığına kapatmış, hazinesinde mevcut olanlarla, Golkonda Kralı'na ait olanları birleştirmiş, sadece yontulmuş elmasları sevdiği için de ham elmaslardan kurtulmak gerekmişti. Kralın hazinesinden sorumlu elmas yontucuları, elmasları ancak pahalıya ve kandırılma riskiyle satın alabileceğiniz Avrupalılar'dan veya Yahudiler'den çok daha kurnaz olduğu için, kimse böylesi bir alışverişe cesaret edememişti. Öyle ki, Yahudiler yalnızca Hintli tüccarlarda bulunan küçük partileri satın alabiliyor, paralarını en uygun şekilde harcayamadıkları için de, karşılığında Avrupa'dan veya Asya'dan gelen malları veriyordu.

Mesleğim elmasçılık olmasa da, bu konuda konuşmaya kendimi zorunlu hissettim, çünkü bir tüccar, avantajlı gördüğü her şeyin ticaretine girmelidir, fakat bilgi sahibi olmadan asla elmas ticaretine değil.

Fransız Doğu Hindistan Şirketi.

Geniş imparatorluğundan güç alan, zenginliğine ve ihtişamına yaraşır bu fikirde herhangi bir kusur görmeyen Büyük Moğol hükümdarı, Fransızların yaptığı iyilikler konusunda bilgilendirilirken hayranlığını gizlemiyordu. Majesteleri Bijapur ve Golkonda krallıklarını fethederken ona hizmet eden bir avuç dolusu Fransızın kendini kanıtlamış olması, milletimizi, diğerlerine kıyasla hayli yukarılara taşımıştır; öyle ki, yolcular bile sarayda asil mualamesi görür ve Majestelerinin yanında hevesle yaptıkları işlerin onları tatmin etmesi için herkes onlara yardım etmektedir. Bu gerçek hakkında, yakın zamanda iki güzel örneğimiz olmuştur; iki Fransız mücevher tüccarı, yaptıkları değerli elmas ve zümrüt alışverişi yüzünden Surat gümrüğünde alıkonulur, çünkü hükümdar, ağırlığı on beş veya on altı ratiyi, yani on dört karatı geçen taşları kendine saklar.

Bu beyler, saraya giderek taşları Kral'a sunmak zorunda kalır. Kral ise onları yalnızca konaklamaları için alıkoyar ve onlara karşılığında, mücevherlerinin iki katı değerinde ham elmaslar verir. Onları güzelce ağırlayıp hediyelerle donattıktan sonra, hiçbir gümrük vergisi ödemeyeceklerini belirten bir emir belgesiyle yolcu eder.

Fransızların Hindistan'da nasıl itibar gördüğüne dair bir yazı yazıyor olsam da, kesinlikle ulusum hakkında bir methiye dizmek amacında değilim. Bu, bir tarihçinin doğruları yazma özgürlüğüne engel olur düşüncesindeyim. [...]

Yalnızca eklemek isterim ki, prensin lütfuna erişmek için Fransız olmak veya öyle geçinmek şart değildir; bizim dilimizi konuşan veya Fransız ismine sahip olan bir Yahudi de, saraydaki işlerini çok güzel bir şekilde sürdürebilir ve 1690 yılında, eğer bir Fransız ismine sahip olmasaydı hiç koşulsuz Kral'ın hazinelerine dahil olacak hatrı sayılır bir parti elmasla İngiltere'ye, oradan da Hollanda'ya geçemezdi.

Georges Roques,
La Compagnie des Indes et l'art du commerce,
Valérie Berinstain tarafından sunulan ve düzeltilen yayımlanmamış metin,
EFEO/Maisonneuve et Larose,
1996

Güvercin kanı yakut

Joseph Kessel'e ait La Vallée des rubis (Yakut Vadisi) *adlı eserde, değerli taş tüccarı Jean ve ortağı Julius, olağanüstü bir yakutu göstermek için anlatıcıyı ziyaret ediyor.*

Astragan grisi saçlı adam, kalın çerçeveli gözlüğünün camlarını makine gibi sildi ve yeleğinin cebinden, ipek kâğıda sarılı çok küçük bir paket çıkardı. Jean, bu kâğıdı ustaca bir hareketle ve nazikçe açtı. Avcunda kırmızı bir taş parıldadı.

- İyi bak, dedi arkadaşım. Sesi tutkulu, sevdalı bir havaya büründü.

- İyi bak, diye tekrarladı. Çok nadir bir parça. 20 karatlık, mükemmel bir şekilde yontulmuş bir yakut.

Julius yaklaşmıştı. Bu geniş surattaki Budist sükûneti artık dağılmıştı.

- Güvercin kanı, dedi. En safı.

Kullandıkları sözcükleri kesinlikle anlamıyordum, ancak gördüğüm kadarıyla, berraklığı yetersiz ve bu yağmurlu gün gibi sisliydi; yarısaydam bir korun parlaklığına, kızıllaşmış bir ışık huzmesinin mucizevi ateşine sahipti.

- Ne kadarını reddettik? diye sordu Jean, ortağına.

- Kırk beş milyon, dedi öbürü, gözlüklerini silerek.

Arkadaşım, sevdalı bakışlarını taştan ayırmıyordu.

- Al şunu, dedi bana, ve yüzüne değdir, içindeki yaşamı, sıcaklığı hissedeceksin.

Ancak taşı parmaklarımın arasına alır almaz, Jean bir çığlık kopardı.

- Dikkat et, düşüreceksin... Çok narin. Kırılabilir.

- Fiyatı kırk beş milyondan fazla ve kırılıyor! dedim ürpererek. Yalvarırım, taşını çabuk geri al.

Değerli taş, tekrar arkadaşımın avucunun içindeydi. Bu kadar az yer kaplayan bu inanılmaz servete dikkatle baktım.

Julius ve Jean, ünlü Mogok efsanesini anlatıyor...

Dediler ki, Doğu Birmanya'da, Mandalay'in iyice yukarısında, ormanlarla kaplı yüksek dağların arasında, Mogok adını taşıyan bir vadi varmış. Orada, çağların derinliklerinde ve derelerin kenarlarında, kayaların içlerinde, dağların yamaçlarında, cevher kılıfıyla sarmalanmış bir şekilde değerli yakutlar dururmuş.

Orada - ve sadece orada.

Zira hakikaten, uçsuz bucaksız dünyanın üzerinde, yer kabuğunun enginliğinde, kimse hiçbir zaman –en azından insanlığın hafızasının başlangıcından beri– saf ateş ve ince kan rengine sahip olan bu taşları barındıran başka bir yer bulamamış, keşfedememiştir.

En eski metinlerde; *Kuran*'da, *Neşideler Neşidesi*'nde, Çin yıllıklarında ve Hint efsanelerinde bahsedilen; zamanı bilinmeyecek kadar eski prenslerin, kralların ve imparatorların takarak gösteriş yaptığı; taçları, baş süslerini ve küçük taçları yücelten; racaların hazinelerinde hâlâ saklı duran; o ilk, en eski yakutların hepsi Mogok'tan gelir.

Bu karanlık çağlarda, bu kayıp ve vahşi ülkelerdeki maden arayıcıları, kervancılar ve tüccarlar kimdi? Bu tamamen bir sır. Hiçbir iz, hiçbir işaret yok. Yalnızca görkemli efsaneler var. Mogok hakkında tarihsel olarak, dört asır öncesine dair hiçbir şey bilmiyoruz. Fakat insanoğlunun bilgisinin sınırları dahilinde, coğrafi açıdan bu harika yakutlara başka bir kaynak atfetmek imkânsızdır; bu taşları, ister

istemez kıvrımlarının arasında meydana getiren yer, Birmanya'daki yüksek Mogok vadisidir. Ve dünyaya, büyük şehirlerde nam salmış mücevhercilerin yüzeylerini parlattığı, ateş ve kan rengindeki taşları vermeye devam eden yer, yine aynı vadidir. Arkadaşım Jean ve ortağı Julius bana bunları anlatırken, yirmi karatlık yakut, güzel, kırmızı ışıltısıyla Paris'in yağmurlu ve donuk havasında savruluyordu. Julius taşı eline aldı, bir süre onu seyrettikten sonra iç çekerek konuştu:

- Artık bunun gibileri pek bulunmuyor... orada bile.

Mogok'a gelen Jean, Julius ve anlatıcı, değerli taş koleksiyoncusu Daw Hla'yı ziyaret ediyor.

Maung Khin Maung [Daw Hla'nın oğlu] kuyruklu ceketinin cebinden, beyaz kâğıttan bir kese çıkardı. Keseyi masanın üstüne koydu ve ince, becerikli, hassas parmaklarıyla neredeyse hiç dokunmadan açtı. Beyaz kâğıdın ortasında, sanki bir illüzyonist numarasıymış gibi birdenbire, Mogok'ta gördüğüm ilk yakut belirdi.

Jean önce sessizliğini korudu. Büyümüş, parlayan gözleri, kırmızı taşın üzerinde gezerek fasetlerini saydı, parlaklığını içine çekti. Daha sonra gözlerini ayırmadan, alçak bir sesle sordu:

- Julius... bir cımbız.

- Orada, dedi Julius, elinizin altında.

Jean'ın parmakları, Maung Khin Maung'unkiler kadar usta değildi, ancak yakutu, bu hafif aletin iki kolunun arasına alırken, arkadaşım da ev sahibemizle aynı çabukluğu, yumuşaklığı ve titizliği sergiledi. Taşı kaldırıp gözlerinin arasına ve gün ışığının berraklığına yerleştirerek uzun bir süre inceledi. Hareketsiz duran cımbızı aldı, taşı kâh bir yöne, kâh diğer yöne çevirdi. En sonunda yakutu bıraktı ve Julius'a şöyle dedi:

- Evet, anlıyorum...

Birden, taşı cımbızla tekrar aldı ve incelemeye baştan başladı.

- Yakla da bak, dedi bana, sana açıklayacağım. Ama daha çok kendi kendine konuşuyordu.

- Görüyorsun, diye devam etti Jean tutkuyla... Görüyorsun, çok zor. Bu yakut, büyük bir taş olmanın sınırında. Gerçek bir büyük taş. Bu kısmın tamamı –en önemli kısmı– mükemmelliğe yakın... Ancak tabanı sorunlu... bulanık... Ve yontulma biçimi, kusuru gizlemeyi engelliyor...

Taşı yavaşça parmaklarının arasında çevirdi. Güneş, kendi ışığını yakutunkine katıp karıştırıyordu.

- Ama gerisine bak, diye devam etti Jean. Muhteşem... Gerçek, saf güvercin kanı.

- Güvercin kanı, diye tekrarladı Julius, Fransızca konuşarak.

Maung Khin Maung bu dili anlamıyordu. Yine de, son kelimede gülümseyerek şöyle dedi:

- Pigeon's blood.

Ve yaşlı Çinli simsar bağırdı:

- Pigeon's blood.

Hiçbir yabancı dildeki deyişi bilmeyen yaşlı Birmanyalı Daw Hla'nın kendisi de İngilizce mırıldandı:

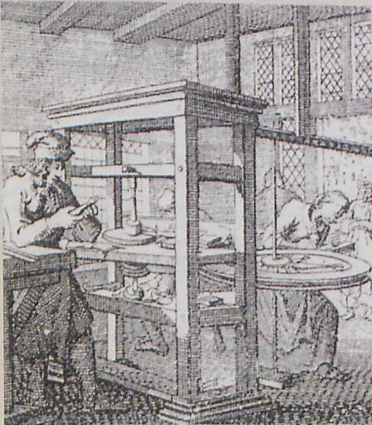
- Pigeon's blood.

Esrarlı bir kelime, yüce bir terim, temel bir sözcük söylemiş olmalıydık.

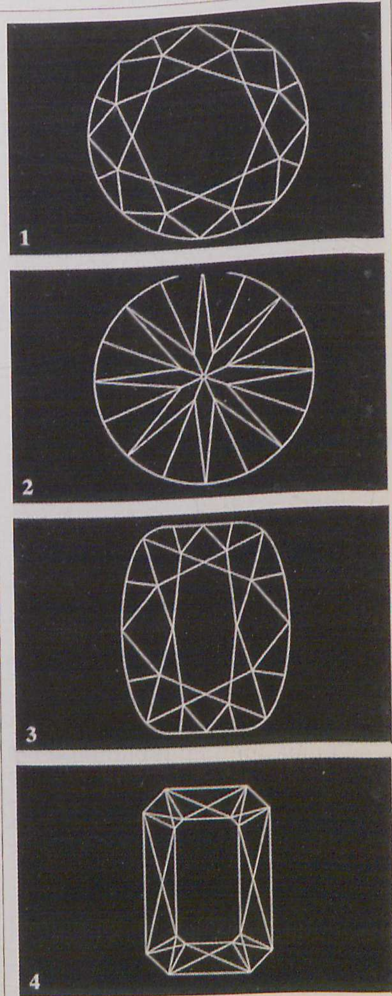
Joseph Kessel, *La Vallée des rubis*,
Editions Gallimard, 1955

Eski ve yeni kesimler

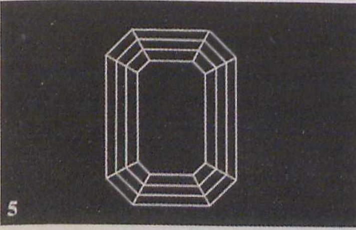
Birbirinden farklı birçok kesim vardır. Pırlanta kesim, elmasın doğal parlaklığını ortaya çıkardığı için en çok kullanılan kesim olsa da, diğer fantezi kesimler de (Markiz kesim, baklava kesim, zümrüt kesim, damla kesim) geniş kitleler tarafından beğenilir.

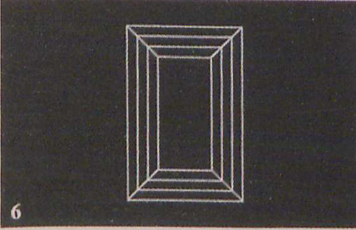

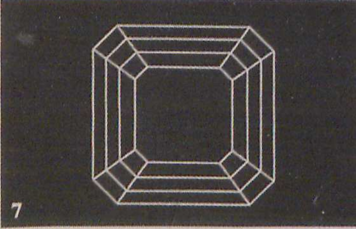
Bir elmas parlatma atölyesi (1694)

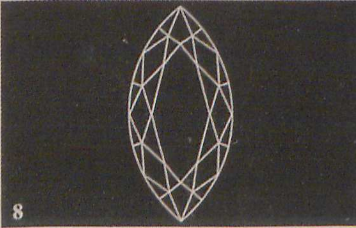

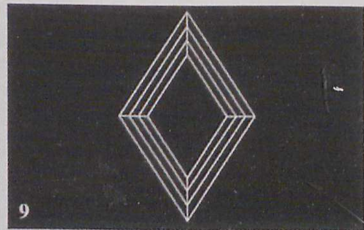
1. Standart pırlanta kesim.
2. Pırlanta kesimin alttan görünüşü.
3. Hint kesim de denen yastık kesim.
4. Fasetleri, açılmış makası andıran makas kesim

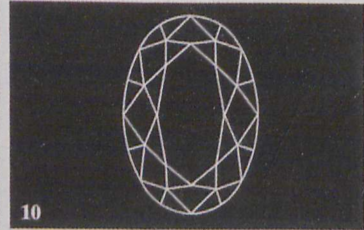

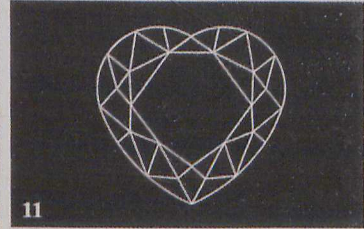

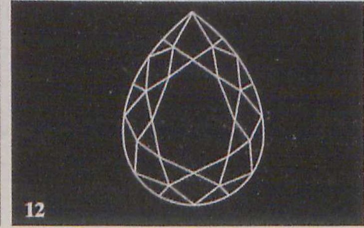

5. Zümrüt kesim.
6. Dikdörtgen kademeli kesim.
7. Kare zümrüt kesim. Kenarları kesilmiş, kare biçimli kademeleri olan bir kesimdir.
8. Markiz kesim. Küçük sandal biçimindedir.
9. Baklava kesim. Kademeli kesimin bir çeşididir.
10. Oval kesim. Pırlanta kesimin bir çeşididir.
11. Kalp kesim. Kalp şekli elde etmek için değiştirilmiş pırlanta kesimdir.
12. Armut veya damla kesim.

DEĞERLİ TAŞLARIN YAPISI

	Saydamlık	Renk	Sertlik	Dilimlenme	Kırılma
Elmas	Saydam	Renksiz Sarı Pembe Kahverengi Siyah Yeşil Mavi	10	Kusursuz	Konkoidal Kıymıklı
Safir	Saydam veya opak	Mavi Sarı Renksiz Yeşil Pembe Mor Turuncu Siyah	9	Yok	Konkoidal Düzensiz Kıymıklı
Yakut	Saydam veya opak	Kırmızı	9	Yok	Konkoidal Düzensiz Kıymıklı
Zümrüt	Saydam veya opak	Yeşil Mavi Yeşil Sarı Yeşil Koyu	7,5	Yok	Konkoidal Düzensiz Gevrek
Açıklama	İnklüzyonların yarattığı engeller olmaksızın, taşın içine nüfuz eden bir görüşe sahip olma olanağıdır. Mücevhercilikte kullanılan taşlarla ilgilidir.	Her değerli taş için bu nüanslar değişkendir. Renk tonları, oluşum anında ortamda bulunan kimyasal maddelere bağlıdır.	Değerli taşların sertlikleri, mineraller arası karşılaştırma yaparak, 1'den 10'a kadar değişen Mohs ölçeğine göre belirlenir.	Bazı değerli taşlar, atomların bağlantısının en zayıf olduğu düzlemlerden dilimlenmeye (kırılmaya) olanak verir.	Darbeyle kırılan bir değerli taşın incelenebileceği yüzeydir.

GÜNCEL BİLGİLER

Kristal sistemi	**Kimyasal bileşim**	**Özgül ağırlık**	**Kırılma indisi**	**Birefrenjans**	**Dispersiyon**	**Pleokroizma**
Kübik	Karbon	3,52	2,42	Yok	[0,044]	Yok
Romboedral	Alümin-yum oksit	4	1,759 – 1, 778	[0,008]	[0,018]	Oldukça renksiz/mavi Koyu/açık mavi
Romboedral	Alümin-yum oksit	4	1,759– 1, 778	[0,008]	[0,018]	Turuncumsu kırmızı veya kızıl
Heksagonal	Alümin-yum ve berilyum silikat	2,67	1,565 – 1, 600	[0,008]	[0,008]	Saydam Mavi yeşille mavi sarı arası
Doğada bulunan taşlar 7 kristal sisteminden birinde bulunur. Her taş, daima aynı kristal sisteminde kristalleşir.	Atomların bir araya gelmesi, değerli taş kristallerinin kristal yapısını meydana getirir.	Değerli taşın birim hacimdeki ağırlığının, aynı hacimdeki suyun ağırlığına olan oranıdır.	Havadaki ışık hızıyla, kristalin içindeki ışık hızının birbirine oranıdır.	Bazen taşların iki kırılma indisi olur. Buna birefrenjans denir.	Bazen bir kristalden geçen ışık ışını kırılır ve bir renk spektrumuna ayrılır. Buna dispersiyon denir.	Bazı taşların rengi, gözlemlenen eksene göre değişir. Kristal veya taş farklı yönlere çevrildiğinde, iki renk görülür; buna dikroizm, üç renk görünürse trikorizmdir denir.

YAPAY TAŞLAR

	TAKLİT TAŞLAR		SENTETİK TAŞLAR	
	Cam	**Dublet**	**Erime yoluyla**	**Çözünme yoluyla**
Elmas	Evet	Evet	- Sentetik rutil (Verneuil yöntemi) - Stronsiyum titanat (Verneuil yöntemi) - YAG yöntemi - GGG, Czochralski - Zirkonyum oksit (otokröze yöntemi)	Susuz ——— Hayır
Safir	Evet	Evet	- Sentetik korindonlar Verneuil yöntemi Czochralski yöntemi	Sentetik safirler Chatham yöntemi (ABD)
Yakut	Evet	Evet	- Sentetik korindonlar Verneuil yöntemi Czochralski yöntemi	**Sentetik yakutlar** Chatham yöntemi - Kashan (ABD) - Ramawea (ABD) - Lechleitner (Avusturya) - Knishica (Avusturya)
Zümrüt	Evet	Evet	Hayır	**Sentetik zümrütler** Chatham yöntemi - IG Farben (Almanya) - Zerfass (Almanya) - Gilson (Fransa) - Lens (Fransa) - Lechleitner (Avusturya) - Kyocera (Japonya) - Inst Gemo Novossibirsk (Rusya)
Bazı özellikler	Tipik inklüzyonlar: - Hava kabarcıkları - Ergime izleri - Silika tanecigi	Birbirine yapıştırılmış iki taşın üst üste konarak yontulmasıyla, tablayı oluşturan kısımda yaratılan parlaklık yanılsaması Bazı örnekler: - Çam lal taşı - Mine - İnce safir ve sentetik korindon	- Belirli inklüzyonlar - Büyüme izleri	- Yalnızca zümrüte özgü kırağı inklüzyonları - Düşük kırılma indisinden ve özgül ağırlıktan fark edilebilir.

YAPAY TAŞLAR

SENTETİK TAŞLAR	İŞ	LEN	MİŞ	TAŞ	LAR
Çözünme yoluyla	**Isı işlemi**	**Işınlama**	**Dispersiyon**	**Yıkama**	**Sertleştirici**
Deneysel hidrotermal Hayır	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Hayır
Hayır	Evet	Evet (sarı safir)	Evet	Hayır	Hayır
Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Hayır
Sentetik Zümrütler Lechleitner (A) yöntemi - Linde (ABD) - Regency (UDA) - Biron (Avustralya) - AGEE (Japonya)	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Reçine
Çivi şeklinde inklüzyonlar, ancak taşlar genelde saftır.	- Rengi güzelleştirmek için - Yakutlarda renk nüansı olarak kendini gösterir, CAM DOLGU tekniğiyle çatlaklara veya kırıklara cam sokulur.	Rengi değiştirir.	Taşın üzerinde yapay bir sıvamayla kaplama	Rengi çirkin olan zümrütler, yeşil yağla dolu bir küvete batırılır.	Bazı zümrütler, çatlakları doldurmak veya gevrekliği gidermek amacıyla reçineye batırılır.

BAZI DEĞERLİ TAŞLARIN KISA HİKÂYESİ

En ünlü bazı değerli taşlar, bu kitabın birinci kısmında anlatıldı: Kuh-i-Nur, Hope, Büyük Mavi Safir, Cullinan, Eureka, Tiffany, Conde *vb. Ancak önemli değerli taşların sayısı tükenmez: işte aralarından bazılarının hikâyeleri.*

"Nur'ül-Ayn" tacı

Hikâye 1642'de başlar. Seçkin bir gezgin ve değerli taş avcısı olan ünlü Jean-Baptiste Tavernier, Hindistan'ın güneydoğusunda, muhtemelen Golkonda madenlerinden çıkarılmış, 300 karat ağırlığında devasa bir pembe elmas görür.

Derya-yı Nur, yani *Işık Denizi* adını alan, Tavernier'nin ise daha basitçe *Büyük Tabla* olarak adlandırdığı taş, Babür hükümdarlarının elindeydi; ta ki Nadir Şah, 1739 yılında Delhi'yi fethedip elli sekiz günde yağmalayana dek. İran'a götürülüp ikiye bölünen taştan, 176 karat ağırlığında, yine tabla kesimli *Derya-yı Nur* ve 60 karat ağırlığında, oval kesimli *Nur'ül-Ayn* elde edildi. Harry Winston tarafından platine oturtulan, her renkten elmasın bulunduğu bir gökkuşağının ortasında yer alan elmas, 1958 yılında Şah'la evlenen Kraliçe Farah'ın, düğün töreninde taktığı tacın tam ortasında bulunuyordu.

"Black Orlov" elması

Black Orlov'un kökeni kadar, tüfek namlusu rengi de hâlâ bir bilmecedir. Bazılarına göre, Pondiçeri bölgesindeki bir heykele kakılmış, *Brahma'nın Gözü* adıyla bilinen 195 karatlık bir taştır. Bazıları ise, Nadia Viegyn-Orlov isimli bir Rus prensesinin mücevher çekmecesinde elmasın izine rastlamıştır. Oysa, adı geçen prenses hiçbir zaman var olmamıştır. Ayrıca, siyah rengin uğursuz sayıldığı Hindistan'dan bile olsa, böylesi bir siyah elmasın çıkarıldığı konusunda kimsenin bilgisi yoktur. Son olarak, elmasın kesimi, yani yastık kesim, sadece bir yüz yıl öncesine dayanır! Ne denirse densin, bir elmas ve platin kolyeye oturtulup birkaç defa el değiştirmeden önce, New Yorklu elmasçı Winston tarafından nadir bir parça olarak dünyaya tanıtılan *Black Orlov*, günümüzde 67,50 karat ağırlığındadır. Son defa New York Sotheby's'de satılmıştır.

"Vargas" elması

Elmas, ham haliyle 726,60 karat ağırlığındadır. Dünyanın altıncı en büyük elmasıdır. 1938 yılında iki *garimpeiro* (maden arayıcısı) tarafından, Minas Gerais eyaletindeki San-Antonio nehrinin dibinde bulunan elmasa, o zamanki Brezilya cumhurbaşkanı Getuilo Vargas'ın adı verilmiştir. Bu keşfi duyan Harry Winston, derhal Brezilya'ya gider. Ancak Lloydlar tarafından 750 bin sterlin teminatla satın alınan elmas, taahhütlü bir posta paketinin içinde Anvers'e doğru yola çıkmıştır bile. Winston nihayet taşı satın almayı başarır, 1941 yılında Vargas yontulmuştur: 411,06 karatlık taştan yirmi dokuz taş elde edilmiştir; 48,26 ağırlığında, zümrüt kesimli en büyük taş Teksas'ta satılmış, daha sonra Harry Winston tarafından alınarak tekrar yontulmuş ve 44,17 karata düştükten sonra ikinci kez satılmıştır. Ellili yıllarda, ağırlıkları 18 ila 31 karat arasında değişen yedi küçük taş, mücevherlere düşkün bir mihrace için önce bir bileziğe, sonra çeşitli yüzüklerle birlikte bir kolyeye oturtulmuştur.

"Dresden Yeşili"

58 fasetinde ışıldayan elma, yosun ve ilkbahar yeşiliyle, salkım şeklinde kesilmiş *Dresden Yeşili* –40,70 karat saf yeşil–, doğanın bir hadisesidir. Öyle ki, elmasın kökeninin Hindistan mı, yoksa 1720 civarında minerallerin keşfinin, vaat edilen yeni topraklarda bir serap gibi görüldüğü Brezilya mı olduğu konusunda hâlâ soru işaretleri vardır.

Elmas, 1742 yılı Leipzig Fuarı'nda, Saksonya temsilcisi ve Polonya Kralı Frederick Augustus'un (babası, Dresden'i bir bilim merkezi ve barok sanat şaheseri haline getirmişti) bizzat kendisi tarafından, Hollandalı bir tüccardan satın alınmıştır. Mücevher, hem *Yeşil Elmas*, hem de *Dresden Yeşili* adıyla bilinir. Altın, gümüş ve değerli taşlardan oluşan, devasa Dresden Sarayı'nın "Yeşil Kemerli" –kuşkusuz ki tercih edilen renkteki– dekorunda toplanmış olan Hazine'nin en önemli parçalarındandır. Yüzlerce beyaz elmasla süslü bir apoletin ortasına, Saksonya Krallığı mücevherlerinin arasına oturtulan *Yeşil Elmas*'ın hiç rakibi olmamıştır. 1945 Şubat'ının korkunç bombardımanlarından kurtulan elmas, bir süre zorunlu olarak

Moskova'da kaldıktan sonra, 1958 yılında tekrardan inşa edilen Dresden şehrinin saray hazinelerindeki yerini almıştır.

"Hint Damlası"

Efsaneye göre, 90,38 karatlık bu elmasın ilk sahibi Akitanyalı Elenor'dur. 1145 yılında, İkinci Haçlı Seferi sırasında Anadolu'dan aldığı taşı, oğlu Aslan Yürekli Richard'a hediye etmiştir. Richard ise Avusturyalı IV. Henry tarafından rehin alındığında, taşı fidye olarak vermiştir.

Parıldayan fasetli elmas, 16. yüzyılda tekrar ortaya çıkmış, Fransa Kralı II. Henri'nin metresi Diane de Poitiers'nin narin güzelliğini süslemiştir. Dört yüz yıl boyunca ortadan kaybolan *Hint Damlası* önce Cartier'de ortaya çıkar, daha sonra Harry Winston, onu bir mihraceye satar. Mihrace on sene sonra ölünce Winston, taşı tekrar satın alır, Markiz kesimli 157 elmastan oluşan bir kolyeye oturtarak Kanadalı zengin bir sermayedarın karısı olan Dorothy Killam'a satar. Bu hanımefendinin kasasında zaten, Charlemagne'ın tacında bulunan 39 karatlık mavi elmas da yer almaktadır. Harry Winston, sadık müşterisinin ölümünden sonra tüm takılarını satın alır ve 1971 yılında *Hint Damlası* yeniden, yalnız Avrupalı olduğu bilinen bir kimseye satılır.

"Wittelsbach" elması

Pırlanta kesimli 35,32 karatlık elmasın rengi koyu mavidir. Kökeni Hindistan'dır, ancak elmasın geçmişi hakkında bildiğimiz tek şey budur.

İspanya Kralı IV. Philip'in, 1667 yılında I. Leopold'la evlenen kızı Margarita Theresa'ya verdiği çeyizin bir parçasıdır bu elmas. Margarita Theresa 1673 yılında ölünce Leopold, Claudia Felicitas'la evlenir, ancak o da 1696'da ölür. Leopold bu sefer, bu mavi elmas da dahil olmak üzere Margarita Theresa'dan miras kalan tüm mücevherleri, üçüncü eşi Elenor Magdalena'ya hediye eder. 1720 yılında ölen Elenor Magdalena, elması, arşidüşeslerin en genci olan Arşidüşes Maria Amalia'ya miras bırakır. Maria Amalia, 1722 yılında İmparator Charles VII. Albert (VII. Karl) ile nişanlanınca, elmas Wittelsbach ailesine geçer. Gizemli bir şekilde kaybolduğu 1931 yılına kadar, Wittelsbach ailesinin mücevherleri arasında kalır. Neyse ki hikâyesi burada son bulmaz.

Bir elmasçının, kısa süre önce satın aldığı büyük elması nasıl yontması gerektiği konusunda Anvers'li elmasçı J. Komkommer'e danışmasıyla, *Wittelsbach* beklenmedik bir şekilde tekrar ortaya çıkar. 35,5 karat ağırlığındaki bu mavi elması inceleyen J. Komkommer, taşın tarihi öneme sahip olduğuna dair bir sezgiye kapılır. Bir satın alma sözleşmesi imzalar ve taşın kimliğini tespit etmek amacıyla telaşla dükkânına döner. Birkaç dakika araştırdıktan sonra, *Elmas Ansiklopedisi*'nin içinde açıklamasını ve resmini bulur; *Wittelsbach* elmasını tekrar keşfetmiştir. Elmas, 1964 yılında özel bir koleksiyonere satılır.

"Kaşıkçı" Elması

85,8 karat ağırlığında, armut biçimli bu elmas, İstanbul'daki Topkapı Müzesi'nde sergilenmektedir. Efsaneye göre, elması bir çöp yığının ortasında bulan Türk balıkçı, üç kaşık karşılığında bir bakırcıya satmıştır. Bu elmasın, en son 1882 yılında Osmanlı İmparatorluğu saray mücevherlerine ait olduğu bahsedilen *Turquie II* olması muhtemeldir. Ancak bu taşın hikâyesinin, her biri diğeri kadar akla yatkın olan başka versiyonları da mevcuttur. Topkapı Müzesi'ndeki açıklamada *Kaşıkçı Elması*'nın, 1774 yılında bir Fransız subayının Madaras mihracesinden satın alarak Hindistan'dan getirdiği *Pigot* olduğunu görürüz. Laetitia Bonaparte da taşa bir dönem sahip olmuştur.

1818 yılında *Pigot*, Arnavutluk valisi olan Tepedelenli Ali Paşa'nın eline geçer. Ali Paşa hırslı bir valiydi; o kadar güçlü bir konuma gelir ki, 1822 yılında sultanın gönderdiği bir görevli tarafından Türkiye'ye getirilir. Çıkan bir isyanda, Ali Paşa ölümcül biçimde yaralanır. Kendi taht odasında ölme ayrıcalığı tanınınca, kendisine ait olan en değerli şeyleri, yani karısını ve elmasını yok etmeleri emrini verir. Emrine uyulmaz; *Pigot* toz haline getirilmez ve karısı uzun yıllar boyunca yaşamaya devam eder. Birçok uzman, Topkapı Müzesi'ndeki açıklamaya rağmen, *Kaşıkçı Elması*'yla *Pigot*'nun aynı elmas olup olmadığı konusunda tartışmıştır.

Nur'ül-Ayn tacı, *Black Orlov* elması, *Vargas* elması, *Dresden Yeşili* ve *Hint Damlası*'nın alıntılandığı eser; *Le Diamant*, Françoise Kostolany, Hachette, 1992.
Wittelsbach elması ve *Kaşıkçı Elması*'nın alıntılandığı eser; *Le Grand Livre des bijoux*, Ernst A. ve Jeanne Heiniger, Editions Edita Vilo, 1974

DEĞERLİ TAŞ SATIŞ REKORLARI

Dünyanın en güzel mücevherlerinin çoğu, iki büyük müzayede evi olan Christie's ve Sotheby's'in salonlarında el değiştirir. İşte, son yıllarda ulaşılan satış rekorlarının bazıları.

Beyaz Elmaslar

- 165.332 $: 100,10 karatlık armut kesimli elmas (Sotheby's, Mayıs 1995)

- 142.232 $: 52,59 karatlık, zümrüt kesimli bir elmasla süslü yüzük (Christie's, Nisan 1988)

- 128.282 $: 44,18 karatlık, pırlanta kesimli bir elmasla süslü yüzük (Christie's, Nisan 1996)

- 125.294 $: 101,84 karatlık *Mouwar Splendor* elması (Sotheby's, Kasım 1990)

- 123.224 $: 41,28 karatlık, yastık kesimli, bir Boucheron yüzüğüne oturtulmuş *Polar Star* elması (Christie's, Kasım 1980)

Renkli Elmaslar

- 926.315 $: 0,95 karatlık, pırlanta kesimli kırmızı elmas (Christie's, Nisan 1987)

- 815.725 $: 7,35 karatlık, bir Cartier yüzüğüne oturtulmuş pembe elmas (Sotheby's, Kasım 1995)

- 594.371 $: 2,15 karatlık, pırlanta kesimli, yüzüğe oturtulmuş pembe elmas (Sotheby's, Mayıs 1997)

- 568.740 $: 4,37 karatlık, oval kesimli, bir Boucheron yüzüğüne oturtulmuş mavi elmas (Christie's, Kasım 1995)

- 564.570 $: 3,02 karatlık, armut kesimli, elmaslı bir kolyeye oturtulmuş, sarı-yeşil elmas (Sotheby's, Nisan 1988)

Zümrütler

- 107.570 $: 19,77 karatlık bir zümrütle ve elmaslarla süslenmiş bir Cartier yüzüğü, Windsor satışı (Sotheby's, Nisan 1987)

- 97.008 $: 16,38 karatlık bir zümrütle ve elmaslarla süslenmiş bir Chaumet broşu (Christie's, Mayıs 1992)

- 80.487 $: 5,74 karatlık bir zümrütle ve elmaslarla süslenmiş bir Cartier yüzüğü (Christie's, Nisan 1987)

- 74.962 $: 8,02 karatlık bir Kolombiya zümrüdüyle ve elmaslarla süslenmiş yüzük (Sotheby's, Mayıs 1996)

- 70.840 $: 10,35 karatlık bir Kolombiya zümrüdüyle ve elmaslarla süslenmiş yüzük (Christie's, Cenevre)

Yakutlar

- 228.252 $: 15,97 karatlık, yastık kesimli bir Birmanya yakutuyla süslenmiş yüzük (Sotheby's, Ekim 1988)

- 183.942 $: 16,51 karatlık, oval kesimli bir Birmanya yakutuyla süslenmiş yüzük (Sotheby's, Mayıs 1993)

- 169.753 $: 16,20 karatlık, yastık kesimli bir Birmanya yakutu (Christie's, Ekim 1990)

- 165.289 $: 12,10 karatlık, yastık kesimli bir Birmanya yakutu (Christie's, Kasım 1992)

- 160.070 $: 10,01 karatlık, yastık kesimli bir Birmanya yakutu (Sotheby's, Şubat 1991)

Safirler

- 45.607 $: 62,02 karatlık bir Birmanya safiriyle süslenmiş yüzük (Sotheby's, Şubat 1988)

- 38.445 $: 24,88 karatlık, yastık kesimli bir Keşmir safiriyle süslenmiş yüzük (Christie's, Kasım 1987)

- 35.903 $: 14,65 karatlık bir Keşmir safiriyle ve elmaslarla süslenmiş yüzük (Sotheby's, Şubat 1997)

- 31.263 $: 9,50 karatlık, yastık kesimli bir safirle ve elmaslarla süslenmiş bir Tiffany yüzüğü (Sotheby's, Nisan 1981)

Liste, Sylvie Raulet tarafından hazırlanmıştır.

78,86 karatlık bir elmas

MÜZELER

Paris'te, aşağıda anlatılan olağanüstü değerli taş koleksiyonları mevcuttur:

Ulusal Kütüphane

Eski kraliyet koleksiyonuna ve Saint-Denis ile Sainte-Chapelle hazinelerine ait kabartmalı değerli taşlar (kameo), oymalı taşlar, rölyefler ve değerli taşlara işlenmiş yüksek kabartmaların neredeyse tamamı, Madalyalar ve Antikalar koleksiyonunda korunur. Dünyanın en güzel ve en büyük kabartmalı değerli taş koleksiyonudur.

- *Fransız Kameosu.* Yaklaşık İS 25 yılında Dioscorides'in oğlu tarafından oyulan kameo, dünyanın en büyüğüdür (31 x 26,5 cm). Roma ve Bizans imparatorluk koleksiyonlarının gururu olan kameo, hükümdar II. Baodouin tarafından Saint Louis'ye armağan edilmiştir.

- *Ptolemaios Kadehi.* Büyük ihtimalle İÖ 1. yüzyılda İskenderiye'de yapılmış olan Doğu sardoniksinden testi (yüksekliği 12 cm), Farnese kadehiyle (Napoli) birlikte, eski oymacılık sanatının başyapıtlarından biridir.

- *Hüsrev Kadehi.* Orijinal bir 6. yüzyıl Sasani işi. Nar kırmızısı almandin (35 mm çapında 8 adet), kuvars ve yeşil camdan oyulmuş disk ve levhâlârdan oluşan, 28 cm çapında, kadeh biçiminde altın vitray. Ortadaki kaya kristalinden, tersten kabartmalı disk, Hüsrev'in hayranlığa değer bir portresidir.

- *Julia Akuamarini.* Julia, Titus'un kızıdır. 1. yüzyılda Evodus tarafından oyulmuş bu harika oyma taş (5 x 3,5 cm), antik dünyanın en ünlü akuamarinlerindendir.

Antikalar Koleksiyonu'ndaki altın objelerin arasında, Rennes'de bulunan ve Roma İmparatorluğu kuyumculuğunun günümüze ulaşan en güzel örneği sayılan Roma kadehinin de bulunduğu birçok olağanüstü şaheser mevcuttur.

Başka bir hazine de (elyazmaları bölümünde saklanır), V. Charles'ın Sainte-Chapelle'e bağışladığı, içinde Septimius Severus ve Julia Domna'nın kabartmalarının olduğu, iki devasa Sri Lanka safiri bulunan dua kitabının kapağıdır.

Louvre Müzesi

Apollon galerisinde, eski Fransız krallık koleksiyonuna ait olan ve 1887 yılında satılmamış bazı değerli taşların bulunduğu, sanatsal değeri büyük bir hazine sergilenir.

- Elmas: Regent, 140 karat. 1702 yılında Paritala'da (Hindistan) bulunan taş, 17. yüzyılda ağırlığı, saflığı ve kesim biçimi nedeniyle, bilinen en güzel elmas olarak kabul ediliyordu.

- Kırmızı spinel: 105 karatlık *Côte-de-Bretagne.* Jacques Guay tarafından ejderha biçiminde oyulmuş olan bu büyük spinel, Britanyalı Anna'ya aitti.

- *Kraliyet mücevherleri:* Birkaç yüz sanat objesinden oluşan fevkalade bir bütün, aralarından 190 tanesi de kuarsın bir çeşidi: ametist, akik, kırmızı akik, her renkte donuk akikten, 16. yüzyılın ünlü Milanolu kristal ustalarının yaptığı ünlü kadehler, lavabolar, kaya kristalinden sepetler. Lapis lazuliden yapılmış güzel sepet de görülmeye değer.

19. yüzyıl Saray ve prenslik koleksiyonlarına ait bazı mücevherler (yakut, safir, inci ve elmaslar), bu fevkalade bütünü mükemmel bir şekilde tamamlar.

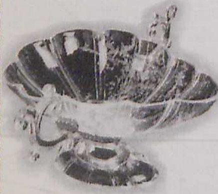
- *Sancy elması*, 55,23 karat. Hindistan elması, I. James'ten Kardinal Mazarin'in koleksiyonuna geçmiş, o da XIV. Louis'ye vasiyet bırakmış, elmas en sonunda 1976 yılında Fransa'ya geri dönmüştür.

Müze Galeri Hazinesi

Paris Ulusal Doğa Tarihi Müzesi'ndeki (Jardin des Plantes) önemli koleksiyonlar, üç buçuk yüzyılda yavaş yavaş şekillenmiştir. 1987 yılında yeniden inşa edilen Mineraloji ve Jeoloji Galeri Hazinesi salonunda, yontulmuş üç bin değerli taş, değerli taşlarla süslenmiş yarı değerli taştan sanat objeleri ve koleksiyonda mevcut olan 213 bin mineral arasından seçilen üç bin değerli kristal sergilenir.

En önemlisi, Medici koleksiyonundan Mazarin koleksiyonuna geçen, oradan da XIV. Louis'ye kalan, yarı değerli taşlarla kakılmış üç masayı da içeren 17. yüzyıl Avrupa objeleri topluluğudur; aynı zamanda Augsburg, Paris, Prag, Floransa ve Milano

atölyelerinde yapılmış, kaya kristali, nefrit, lapis lazuli ve donuk akikten kadeh ve sepetleri de içerir. "Kraliyet koleksiyonlarına ait bazı elmaslar ve değerli taşlar" da, örneğin *Ruspoli* ve XIV. Louis döneminde "kralın kullandığı" en değerli üçüncü taş sayılan *Büyük Safir* de burada bulunur. Deniz aşırı ülkelerden gelen fonlar, gerçek "nadir parça koleksiyonları", bir dönem kraliyet ailesi çocuklarının eğitimi için kullanılıyordu. Büyük değere sahip, obsidiyen *İnka Aynası*, Fransız korsanı Jean Fleury de Honfleur'ün 1522 yılında, Cortes tarafından V. Karl'a gönderilen bir İspanyol kalyonunu ele geçirmesiyle elde edilir (Aztek İmparatoru II. Montezuma'nın hazinelerinin bir kısmı, I. François'nın koleksiyonuna dahil olur). Bu Aztek kehanet aynası, Dezallier d'Argenville tarafından 1742 yılında, XV. Louis'nin koleksiyonunun önemli bir parçası olarak tasvir edilmiştir. En dikkat çekici Çin mücevherleri, XIV. Louis'ye Siyam Kralı tarafından 1686 yılında verilmiştir.

Ulusal Doğa Tarihi Müzesi koleksiyonundan kristal kadeh

Jardin des Plantes'ta XIII. Louis'nin Eczanesi'nde saklanan ve hem kraliyet ailesinin, hem de Paris hastanelerinin ilaçlar ve tıbbi bitkilerle birlikte iyileştirici özellikleri nedeniyle kullandığı, değerli taşlar, tuzlar, "topraklar" ve minerallerden oluşan bu harikulade değerli taş koleksiyonu, yakın zamanda edinilen Hindistan mücevherleri ve değerli taşlarıyla tamamlanmıştır.

Fransa'nın dışındaki ülkelerde, çok sayıda mineraloji müzesi ve hazinesi vardır. En ünlüleri arasında, birçok olağanüstü parçayı bulunduran ve yakın zamanda Harry Winston galerisi adlı yeni bir bölüme kavuşan Washington'daki Smithsonian Enstitüsü yer alır.

Efsanevi "Elmas Kralı" Harry Winston, 1958 yılında Amerikan halkına mavi *Hope* elmasını sunduğunda, bu efsanevi taşın, tüm Amerikan müzeleri arasında en çok ziyaret edilen obje olacağını tahmin edemezdi.

Bu elmas, günümüzde "The National Gem Collection of America"nın en değerli parçasını oluşturur. Harry Winston'ın Smithsonian'a bağışladığı çok sayıda taşın ilkidir. Kuyumculuk şirketinin başındaki, babasının hatırasını onurlandırmak isteyen Ronald Winston, *Hope* elmasının sergilendiği ve artık "Harry Winston Galerisi" adıyla anılan galeriyi yenilemeye karar verir. Bir milyon dolarlık bir bağış sayesinde, Tucson yüzüğü (göktaşı), Fontainebleau'dan gelen doğal kumtaşından bir heykel, Michigan'da bulunmuş 146 kiloluk bakır bir blok, Namibya'dan gelen, yaklaşık 600 kiloluk bir kuars kristali ve cilalanmış migmatit gibi başka bazı nadir parçaların *Hope* elmasıyla birlikte sergilenebileceği bir alanın yaratılması sağlanır. 20 Eylül 1997 yılında açılan "Harry Winston Galerisi", jeoloji, taşlar ve minerallere ayrılan bölümün bir parçasıdır.

Harry Winston Hope elmasını, servetini koruyabilmek adına elması birkaç defa rehin veren, son sahibi Mrs. McLean'in ölümünden sonra satın almıştır. Elmas böylece, 1949-1953 yılları arasında ABD'yi dolaşan, tarihteki ünlü mücevherlerin bazılarının sergilendiği "The Court of Jewels" sergisinin sembolik bir parçası haline gelir. Winston, müzeye birçok eşsiz parça bağışlar: 253,70 karat ağırlığında, uzun süre arkadaşı ve ortağı olan M. Ernest Oppenheimer anısına bağışladığı sarı *Oppenheimer* elması; *Gachâlâ* zümrüdü; Napoléon'un, 1811'de doğan oğullarının şerefine eşi Kraliçe Marie Louise'e verdiği, kırk yedi elmastan oluşan, 275 karat ağırlığındaki Napoléon kolyesi; 31 karatlık, kalp kesimli *Blue Heart* safiri; Engizisyon kolyesi; 127,01 karatlık, zümrüt kesimli *Portuguese* elması; *Peacock* broşu ve elmaslı *Hezen* kolyesi.

1978 yılında ölen babasının bağış geleneğine sadık olan Ronald Winston, Smithsonian'a bir adamantin inci bağışlamıştır. İlginç bir şekilde gri bir Tahiti incisi görünümünde olmasına rağmen, elmasa özgü özelliklere sahiptir. Yeni bir yöntem sayesinde, bir parça ham elması küre biçiminde yontup, inciye benzeyecek şekilde cilalamak mümkündür. Bu adamantin inciler çok nadirdir, çünkü bu istisnai taşları oluşturmaya elverişli ham elmasları bulmak oldukça zordur. Ronald Winston, dünyada tek olan bir koleksiyonu tamamlayacak olan bu parçayı, orijinal ve nadir olması nedeniyle müzeye bağışlamak istemiştir.

KAYNAKÇA

- D. H. Ariyatna, *Gems of Shri Lanka*, Londra, 1997.
- Pierre Bariand, *Le Monde merveilleux des pierres Précieuses à l'état naturel*, Solar, Paris, 1979.
- Teresa Battesti ve Henri-Jean Schubnel, *La Pierre et l'homme*, Muséum national d'histoire naturelle.
- Alain Boucheron, *Le Guide des pierres précieuses*, Hachette, Paris, 1987.
- Oeuvres complètes de Buffon, avec les suites, tomes II et III, Editions Mauprivez, Paris, (yeni baskı).
- *The Crown Jewels*, Historic Royal Palaces Agency, 1994.
- Carlo Cumo ve Claude Mazloum, *Les Gemmes des joyaux – Maîtres et Matériaux*, Gremese International, Roma, 1996.
- Alain Chenevière, *Emeraude, l'enfer de Colombie*, Denoël, Paris, 1990.
- Luis Duque Gomez, *Musée de l'Or, Colombie*, Editions Delroisse, Bogota, 1982.
- Graham Hughes, *5000 ans de joaillerie*, Calmann-Lévy, 1973.
- Peter C. Keller, *Gemstones of east Africa*, Geoscience Press, Phoenix, Arizona, 1992.
- Hubert Lagache, *Initiation à la gemmologie*, Paris, 1979.
- Daniel Lavallée, Luis Guillermo Lumbreras, *Les Andes de la préhistoire aux Incas*, Gallimard, Paris, 1985.
- Jacques Legrand yönetimindeki kolektif, *Le Diamant, mythe, magie et réalité*, Flammarion, 1979.
- Tardy ve Dina Level, *Les Pierres précieuses*, Tardy et Dina Level, 1980 (5. baskı).
- *Minéraux et pierres de collection, Gemmes et joyaux*, I. ve II. cilt, Editions Atlas, 1996.
- Bernard Morel, *Les Joyaux de la couronne*, Albin Michel, 1988.
- Gilles Néret, *Ces bijoux qui font rêver*, Editions Solar, 1990.
- Gustavo Rodriguez Vargas, *Esmeraldas de Colombia*, Publicacion de la compania Litografica Nacional S. A., Editorial Colina y de la fundacion Fondo Educativo de Boyacenses en Bogota.
- Walter Schmann, *Guide des pierres précieuses, pierres fines et pierres ornementales*, ikinci üç aylık yayın 1992, Editions Delachaux et Niestlé.
- Henri-Jean Schubnel, *Pierres de lumière et objets précieux*, Arthaud, Paris, 1987.
- Jean-Baptiste Tavernier, *Les Six voyages en Turquie et en Perse*, I. ve II. cilt, Maspero, Paris, 1981.
- Eddy Vleeschdrager, *Le Diamant, réalité et passion*, Editions du Perron, 1997.
- Benjamin Zucker, Bethsabée Süssman, *Gemmes et Joyaux. Mystères, passions, magies*, La Bibliothèque des arts, 1988.

Dergiler

- "Béryls", *Minéraux et fossiles* dergisi, Haziran 1997 (hors-série no 5), Jacques Cassedanne, Jean-Michel Le Cléac'h, Patrice Lebrun.

RESİM LİSTESİ

Mineral saltanatının mücevherleri olan değerli taşlar, insanoğlunu her zaman büyülemiştir; bu kusursuz doğa eserleri, ilahi bir öze sahiptir sanki. Elmas, zümrüt, yakut ve safirler, öncelikle nadirlikleri ve kendilerine atfedilen sembolik değer nedeniyle, insanlık tarihinde erken dönemden itibaren önem kazanmıştır. Sonrasında ise bu muhteşem taşlar, güç sahipleri için vazgeçilmez hale gelmiştir: Hintli hükümdarlar, en güzel elmas ve yakutlara, Aztek imparatoru ise "elden büyük" zümrütlere sahip olmuştur. Avrupa sarayları da onlardan altta kalmamak için Doğu'dan ve Yeni Dünya'dan rüya gibi taşlar getirtmiştir. 19. yüzyılda Avrupa'yı saran elmas ateşi, bir anlamda günümüzdeki tutkuların habercisi olmuştur: "Elmas sonsuzdur", tıpkı zümrüt, safir ve yakut gibi... Gemolog ve gezgin Patrick Voillot, değerli taş krallığının tarihini anlatıyor.

Değerli taşların gizemli dünyasını ortaya çıkaran minyatürler, ünlü mücevherler, elmas ustalarının çalışma atölyeleri, haritalar, Fransa kraliyet mücevherleri, Londra Kulesi hazinesi ve değerli taş çıkarma yöntemleri hakkında 120'den fazla belge.

ISBN 978-975-08-2589-7

18 TL